[هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلٰهٌ وَّاحِدٌ]

دعوت
خپرندویه ټولنه

د اسلام عقیدوي نظام

[عقیدوي درسونه]

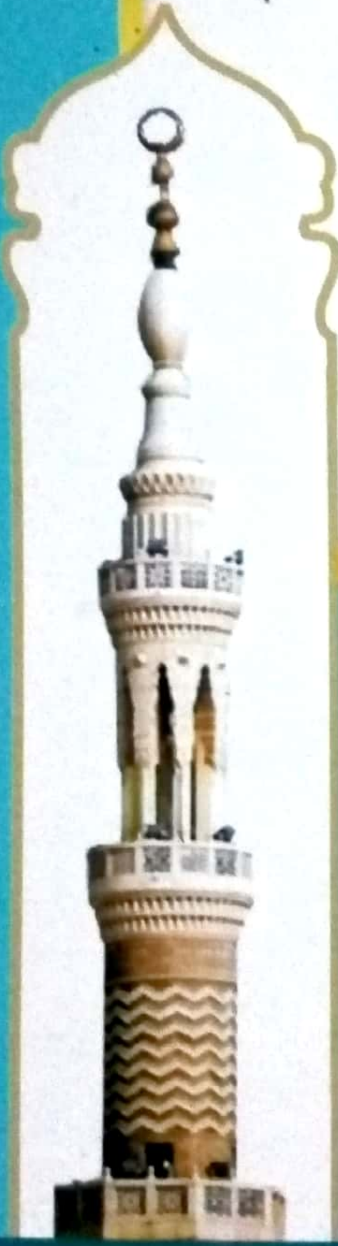

لیکوال
شیخ القران و الحدیث
محمد ضیاء الله «حکیمي»

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

[هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوْا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوْٓا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ]

د اسلام عقیدوي نظام

[عقیدوي درسونه]

لیکوال:

شیخ القران و الحدیث محمد ضیاء الله «حکیمي»

فارغ التحصیل دارالعلوم سرحد و وفاق المدارس العربیه- پاکستان

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

دعوت
خپرندویه ټولنه

ځانګړنې:

د کتاب نوم:	**د اسلام عقیدوي نظام [عقیدوي درسونه]**
لیکوال:	شیخ القرآن والحدیث محمد ضیاء الله حکیمي
کمپوز/ډیزاین چارې:	عبدالهادي اثر / ۰۷۷۲۱۲۰۷۰۳
خپرندوی:	دعوت خپرندویه ټولنه
چاپ کال:	۱۳۹۳ل / ۲۰۱۴م
چاپ شمیر:	۱۰۰۰
چاپوار:	لومړی

د بیا چاپ حقونه له خپرندویې ټولنې سره خوندي دي.

د ترلاسه کولو پتې

دعوت کتاب پلورنځی؛ اساقزي مارکیټ، لاندیني پوړ، جلال آباد ښار، افغانستان
اړیکشمیرې: ۰۷۷۲۰۹۷۹۲۵ - ۰۷۹۴۰۸۷۷۷۲ - ۰۷۹۲۱۵۰۰۵۱

تقوی کتاب پلورنځی؛ اساقزي مارکیټ، لاندیني پوړ، جلال آباد ښار، افغانستان
اړیکشمیرې: ۰۷۷۲۰۹۷۹۲۵ - ۰۷۸۹۴۳۱۷۱۹ - ۰۷۹۲۱۵۰۰۵۱

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

اهدا؛

د اسلامي امت لوی اشخاص صحابه کرام (رضي الله تعالی عنهم) مجتهدینو، امامانو، مفسرینو، محدثینو او فقهاء کرامو ته لکه امام ابو حنیفه، امام شافعي، امام مالک، امام احمد، امام بخاري، امام مسلم، امام فخرالدین رازي، علامه ابن کثیر، علامه ابن تیمیه، ملا علي قاري، باني دیوبند علامه قاسم نانوتوي، شیخ الهند مولانا حسین احمد مدني، محمد ایوب جان بنوري، شیخ حسن جان المدني په ځانګړي ډول د افغانستان د مقدس جهاد اتل شهیدان لکه استاد عبدالرحیم (نیازی) شهید استاد عبدالحبیب، شهید ډاکټر سید دواؤد خان، شهید استاد محمد امین، شهید حفیظ الرحمن، شهید ډاکتر عبدالکریم ادم خان او ورسره یي ملګري بالخصوص زما مرحوم والد مولوي عبدالحکیم رحمه الله چې زما په روزنه کی یې ډیری هلی ځلی کړي او زما مشفقه والده چې په دعاګانو یي زه تر دی حده رسیدلی یم بالاخره د حق د لارې ټولو علماء دعاتو او مجاهدینو او د اسلام د مبارک دین د عقیدوی او عملي نظام ښوونکو ته ډالۍ کووم.

په اخر کې د خپلو ورونو هریو مفتی عطاء الله (حکیمي) ځخه یادونه کوم چې د کتاب په کره کتنه کې یې زیار وویست همدغه راز زما زړه ته رانیږدې ورور ډاکتر قاري ماجد الله (حکیمي) او وراره انجینر واسع الله (حکیمیار) ځخه چې د کتاب په کمپوز کې یې ډېرې هلې ځلې کړي د الله تعالی ځخه ورته اجر او برکتونه غواړم. الله جل جلاله دی دغه کتاب د ټولو لوستونکو لپاره په دنیا او اخرت مفید وګرځوي او زما لپاره دی یي په هغه ورځ چې د خلکو اعمال تلل کیږي د حسناتو په پله کی وګرځوي امین

حکیمي غفرله- دلوه ۱۳-۱۳۹۲ مطابق ربیع الثاني ۱۴۳۵

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

د ننگرهار د اسلامي پوهنتون نوميالی استاد مفکر اسلام پوهندوی مولوي محمد شريف رحماني حفظه الله

تقريظ

په علمي اثر څو ټکي؛

د اسلامي نړۍ وضعيت يې څرګندوي چې د اسلامي امت د ټولو بدبختيو او ستونزو اساسي لامل له دين څخه انحراف او کوږوالی دی، هغه څه چې مسلمانان يې د پرمختګ له کاروان څخه راستانه کړي او د هغوی بنسټونه يې نړولي دي، اعتقادي کمزورتيا او په روزنيزه تګلاره کې بدلون دی، مسلمانانو د اسلام لارښوونې او په هغې عمل پرېښود، د لوېديځ تمدن ناولو افکارو او معتقداتو ته يې خپل زړونه پرانيستل.

د مسلمانانو د زوال عامل د اسلام له امله نه و؛ بلکې د مسلمانانو اعتقادي او عملي انحراف مسلمانان له زوال او بربادۍ سره مخامخ کړل، دوی خپلې عقيدې ته وفادار او هر رنګ سربښندنې ته تيار دي؛ مګر د افسوس ځای دی، چې د دوی عملي واقعيت د دوی د عقيدې له غوښتنو سره بشپړ بدلون لري، دوی دين او دنيا وويشله او دين يې د ژوند له ډګره ګوښه کړ، پيغمبر صلی الله عليه وسلم دغه سپېڅلی دين په عملي ژوند کې تطبيق کړی و، دغه يوازې د هغه د رسالت دنده نه؛ بلکې د ټولو پيغمبرانو د رسالت موخه د دين غلبه او اقامه وه.

له همدغه امله تاسې ګورئ، چې د مسلمانانو په عملي او فکري ژوند بېلا بېلو تمدنونو يرغل راوړی، چې هلته صنعت قوت او حکمت په خپل کنترول کې لري، چې په نتيجه کې مسلمانان نه يوازې دا چې کمزوري؛ بلکې د هغوی عقيده، اخلاق او افکار يې له تزلزل سره

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

مخامخ کړل

هر کله چې اسلامي امت د شلمې پېړۍ درشل ته ورسېد، د داسې جسد حیثیت یې درلود، چې ساه ورڅخه وتلې وي، د اسلامي دولتونو حالت داسې و؛ لکه چې یو ښکار د بېلا بېلو ښکاریانو تر هجوم لاندې راغلی وي.

واقعیت دا دی، چې د اسلام دښمنانو داسې یو پلان ترتیب کړ؛ چې اسلامي تمدن له منځه یوسي او د هغوی بېدار مغزونه بمبار او علمي شتمنۍ او اثار یې لوټ کاندي، د دوو پېړیو دننه د مسلمانانو په عقیدې او اخلاقو یرغل وشو او د دوی د ژوند کنترول یې په خپل لاس کې واخیست، شراب څښل، رشوت، عیاشي، بې حیایي، استبداد، ظلم، فساد، وژنه او د ځواک د لاسته راوړلو کورنۍ شخړې په کې پیل شوې.

د عقیدې د انحراف او د عقیدې او عمل ترمنځ د بېلتون په نتیجه کې دین له سیاسته جلا او د سیکولریزم، لبرالیزم، کمونیزم او نشنلیزم میکروبونه اسلامي امت ته رادننه شول.

د اسلام دښمنانو مسلمان قام له الله تعالی، رسول الله صلی الله علیه وسلم او د الله تعالی د وروستني پیغام قرآن کریم سره نا اشنا وګرځول، زه باور لرم چې د دغو درې مؤمن به شیانو د مینې او معرفت له امله به مونږ سرلوړی قام جوړ شو.

ما چې کله د ګران مولوي ضیاء الله حکیمي علمي اثر ولوست، ډېر خوښ شوم، د افغانستان تاریخ شاهد دی، زمونږ زیاتره دیني علماء قلموال نه و، نو په همدې بنسټ یې تر وفاته وروسته علم هم په قبر کې ورسره ښخ شوی، خو د شکر ځای دی، د اسلامي انقلاب له برکته قلموال علماء لرو، ما دغه علمي اثر له سره تر پایه وکوت، ډېر ګټور مطالب یې په کې ځای پر ځای کړي دي، په ځانګړي توګه د ایمان د

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

اساساتو د څېړنې ترڅنګ يې زوړ او نوی جاهليت هم څېړلی، دا ځکه چې تُعرف الاشياء بأضدادها زه له اوږدې مودې د خپل ولس په ستونزو فکر کوم.

زما په اند تر ټولو ستره ستونزه يې اعتقادي جهل دی، که موږ يې په حل کې بريالی شو ، نورې ستونزې به په خپله په تدريجي توګه حل کړای شي.

زموږ په تېر تراث کې د عقيدې په هکله اساسي کتاب نه لرو ، شرح عقايد شته؛ مګر هغه زموږ او سني ځوان نسل ته په درد نه خوري؛ ځکه تحليل يې فلسفي او کلامي دی. داسې کتابونه چې سليس او ساده او په ملي ژبه ليکل شوي وي، ډېر لږ او له نشت سره برابر دي.

زموږ مظلوم او هوډيالی ملت چې په پنځو لسيزو کې د ننه د نړۍ خونړيو دوو زبرځواکونو سخت وځپه، بيا رغاونې ته سخت اړ دی، زه په خپل وار ښاغلي حکيمي ته د دې علمي اثر د بشپړتيا مبارکي وايم، په قلم او ژوند يې برکت شه، زه درانه لوستونکي د کتاب لوستلو ته رابولم او د الله تعالی له درباره ورته د نورو علمي برياوو غوښتونکی يم.

والسلام

پوهندوی مولوي محمد شريف رحماني

جلالکوټ- درونټه

د استادانو فاميلي

۱۳۹۳/۱/۹هـ ش

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

سریزه

درنو لوستونکو د علم عقاید لپاره استدلال صرف په هغه دلایلو سره کېږي چې ثبوت یې د شارع څخه قطعي او یقیني وي او معنی یې هم قطعي او یقیني وي، یعنې د قرآنکریم په ایت چې معنی یې قطعي او متفق علیه وي او د بلې معنی احتمال پکې نه وي او یا په هغه متواترو او مشاهیرو احادیثو چې معنی یې قطعي وي او د وضاحت لپاره دعقایدو د کتابونو څخه استدلال کېږي چې د اهل سنة والجماعة علماء د همدغه نصوصو څخه مرتب کړي؛ لکه شرح عقائید نسفي، العقیده الواسطیه، شرح عقیده الطحاویه، فقه اکبر، کتاب التوحید د امام بخاري او داسې نور او دا ځکه چې د هرې مسئلې چې د هرفن سره تعلق وي د همغه فن کتاب ته به مراجعه کېږي

که د عباداتو لکه لمونځ، روژه، زکات، حج او داسې نورو په اړه د

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

څېړنې او استدلال ضرورت پيدا شي نو د فقهي کتابونو لکه کنز، شرح وقايه، هدايه، شامي، عالمگيري وغيره ته به رجوع کېږي ځکه د عبادتي مسايلو او احکامو مرجع فقهي کتابونه دي او که د تفسير په اړه ضرورت پيدا شي د مفسرينو کتابونه لکه ابن کثير، ابن جرير، روح المعاني، قرطبي وغيره ته به رجوع کېدای شي که د حديث په اړه ضرورت وي د احاديثو کتابونو لکه بخاري، مسلم، ترمذي وغيره ته به رجوع کېږي او که د جرح او تعديل د راوي په اړه وي د همدغه علماوو کتابونو ته لکه ميزان الاعتدال، لسان الميزان وغيره چې په نقد د رجالو کې کارکړي رجوع کېږي يعنې د هر فن لکه نحو، صرف، منطق، بلاغت وغيره خپل خپل مرجع وي خلاصه دا چې د هر فن په اړه به خپله مرجع ليدل کېدای شي د دې بحث څخه مقصد دا دی چې بعضې خلک د عقايدو د مسئلې په استدلال کې هم فقهي کتابونه وړاندې کوي او دا کمزوري د علم ده يا د عقيدې په استدلال کې اشعار، رسالې، د بزرگانو خوبونه، منامات، فارسي او عربي نظمونه وړاندې کوي.

د فقهي په کتابونو کې چې کوم بحث د عقيدې راځي هغوی هم استدلال د عقايدو د کتابونو څخه کوي.

څرنګه چې د حديث حواله د فقه په کتاب کې ليدل يا د تفسير حواله د فقه په کتاب کې مطلب د يو فن مسئله د بل فن په کتاب کې ليدل صحيح نه دي همدا راز د عقايدو د مسايلو لپاره خپل مراجع دي.

دا هم بايد ووايو چې عقيدوي مسايل محل د اجتهاد او تقليد نه دي،

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

عقيــــدوي مســــايل صــــرف منصوصــــي او اجمــــاعي وي اجتهاد او تقليد د فقهي عملي مسايلو ځای دي مرقات شرح مشكوة ليكي چې عقيدوي مسايل به صرف په قطعي دلايلو ثابتېږي (۵جلد صفحه ۳۴۲) تفسير بيضاوي هم د سورة يونس ۲۸ ايات لاندې ليكي:

لا بد للعقايد من دلايل قاطعة و ان التقليد فيها غير سائغ.

ژباړه: د عقايدو لپاره هغه دلايل ضروري دي چې قطعي وي او تقليد په هغه کې جايز نه دی.

په دې كتاب كې هم د اسلام د مبارك دين په اصولي او ضروري عقيدوي مسايلو بحث شوي دي چې هغه د صحيح عقيدې او ايمان لپاره ضروري دي

لكه توحيد د الله تعالى، رسالت، قيامت، ملايك وغيره همدا رنګه د غه كتاب د اهل السنة والجماعة د مذهب او عقيدې مطابق دی نو د تائيد په خاطر كله كله د علما اهل السنة نظر پكې رانقل كېږي

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

په دې کتاب کې:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الحمدلله العلى المعبود الغفور الودود الذى شهد بوجوده وتوحيده وصفاته كل موجود اوضح لنا سبله وكلفنا بالايمان به كما هو باسمائه وصفاته وارسل رسلا وانبياء ليخرج الناس بهم من ظلمة العقيدة والعمل الى نور التوحيد واليقين وجعل اخرهم وخاتمهم سيدنا وسيد ولد ادم صاحب الشفاعة العظمى والمقام المحمود نبينا محمدعبد الله ورسوله المصطفى قاسم الحوض المورود صلواة الله وسلامه وبركاته عليه وعلى اله وصحبه الذين تعلموا العقيدة الصحيحة من مشكوة نبوته فصاروا كالنجوم لجميع الناس الى اليوم الموعود اما بعد.

Scanned by CamScanner

له حمد درود او سلام څخه بعد.

د الله متعال کريم شکر ګذار يم چې د خپلو ګرانو مومنو مجاهدو مسلمانانو ورونو د ډېر خبرتيا په خاطر د يوې داسې مسئلې په هکله قلم را اخلم چې الله سبحانه وتعالی د دې مسئلې د وضاحت لپاره په هره زمانه کې انبياء کرام عليهم السلام را لېږلي دي

او هغه مسئله د ايمان او عقيدې ده، عقيده د ټولو عباداتو او عملي مکلفيتونو په سر کې قرار لري او په اسلامي شريعت بلکې په ټولو اسماني الهي دينونو کې لومړنی موضوع او د بنده لومړی مکلفيت دی نور عبادات معاملات وغيره ټول د عقيدې څخه وروسته دي کله چې بنده ايمان راوړي بيا په اعمالو مکلف ګرځي يعنې هر بنده لومړی د قرآن او سنت په رڼا کې په صحيح عقيده مکلف دی.

د عقيدې په اړه د اسلامي امت علماء بې شمېره ليکنې کړې دي دغه ليکنې په مختلفو زمانو کې او په متعددو ژبو کې شوي دي خو د هرې زمانې د تقاضا مناسب دلايل عقليه او مهمې فرقې په کې ذکر دي چې دا هره ليکنه په دې اړه د قدر وړ او جدا جدا اهميت لري موږ په دې کتاب کې هم د اسلام عقيده په لنډ ډول د مختصرو دلايلو سره څېړلې ده او دا په دې خاطر چې لوستونکي ورڅخه د بحث او مناقشې په وخت کې مستفيد شي د دې کتاب خصوصيات دا دي.

دغه کتاب په دوه بابونو مشتمل دی: اول باب په دوويشت (٢٢) درسونو کې د اسلامي عقيدې څېړنه ده؛ دوهم باب د باطلو نظريو پېژندنه څېړي چې دا هم په درې فصلونو او ديارلس (١٣) درسونو کې په لاندې ډول ترتيب شوی:

اول فصل، باطل اديان

دوهم فصل، باطله مفکورې

دریم فصل، باطله فرقې
په اخر د کتاب کې ماخذونه

لومړی خصوصیت د عقیدې د بیان تر څنګ عقلي دلایل څېړي او په نقلي مقاماتو کې په ایت او حدیث باندې استدلال کوي ځینې وخت د معنی په تاید کې د علماء اقوال نقل کوي.

دوهم خصوصیت دا دی چې په دې کتاب کې د مسلمه امت اتفاقي عقیده بیان شوې او هغه جزئ او فرعي او غیر ضروري مسایل چې د کفر او اسلام د تحقق لامل نه دي د بحث څخه ډډه شوې ده.

دریم خصوصیت دا دی چې د دې کتاب په اخرنۍ برخه کې ځینې مهمې او موجوده فرقې او باطل ادیان او باطلې مفکورې تر څېړنې لاندې نیول شوي او دا په دې خاطر چې د باطل څخه ځان خبرول حتمي او ضروري دي تر څود تردید لپاره ځان برابر کړل شي او څېره یې خلکو ته بربنډه شي چې کوم نا خبره مسلمان پرې دهوکه نه شي.
جامع احکام القرآن د قرطبي هم لیکلي چې د باطل څخه ځانونه خبرول ضروري دي لپاره د تردید.

څلورم خصوصیت دا دی چې په دې کتاب کې د مجادلې او مناقشې په طرز بحث نه دی شوی، البته د بعضو کفارو او باطلو فرقو هغه اعتراضات چې د اسلام پر عقیدوی نظام وارد شوي ځواب شوي دي.
حکیمي غفرله

لومړی باب
اسلامي عقیده

لومړی درس
عقاید

عربي کلمه ده د جمع صیغه ده مفرد یې عقیدة راځي او د عقد د لفظ څخه مشتق دی عقد مصدر دی جمع یې عقود راځي معنی یې تړل او یو شي ته غوټه ورکول دي د دې مادي څخه عقده هم راځي چې جمع یې عقد په ضمې د عین او فتحې د قاف سره دی څرنګه چې د هر لغت او اصطلاح ترمنځ مناسبت وي نو باید په وجه د تسمیې کې وو ایو چې عقاید ته هم ځکه عقاید ویل کېږي چې معتقد (عقیده لرونکي) انسان یوې خبرې ته چې دده په ذهن حقه ښکاري زړه کې غوټه ورکړې ده.

تفسیر قرطبي هم د اوفوا بالعقود ایت لاندې ورته بحث کړی.

غوټه ورکول دوه ډوله دي:

۱. په حسي شیانو کې لکه یو پړي سره بل پړي تړل

۲. په معنوي شیانو کې هم راځي لکه یوه خبره بلې خبرې سره یا زړه سره تړل

ددې وجه معنوي چارو کې استعمال موندل لکه عقد بیع، عقد سلم، عقد نکاح وغیره دلته باید واضح کړو چې د عقاید صیغه علما د جمع

Scanned by CamScanner

استعمالوي او اکثره یې مفرد نه استعمالوي د هغې خبرې دوه وجې کېدای شي.

۱. د اسلام عقیده ده او بل د کفر د ډلو مختلف عقاید دي چې هغه د باطلو عقیدو پېژندل هم ضروري دي لپاره د تردید او ځان ساتلو نو ځکه ورته عقاید (ډېري عقیدې) وایي.

۲. او یا دا چې د اسلام عقاید د مؤمن به د تعداد او کثرت په بنا ورته جمع صیغه استعمالېږي لکه ایمان او عقیده په الله تعالی عقیده په ملایکو عقیده په پیغمبرانو او داسې نورو، نو ځکه ورته عقاید وایي.

او په اصطلاح کې علم عقاید عبارت دي د هغه علم څخه چې بحث کوي د الله تعالی د ذات او صفاتو او توحید او د ټولو مؤمن به اشیا څخه چې نجات ورکوونکي دي د شکونو وهمونو او تیارو څخه لپاره د کامیابۍ د دارینو.

د عقاید د علم موضوع:

د الله تعالی ذات او صفات دي او کوم چې د دې سره تعلق لري

د عقاید د علم غرض:

د صحیح او ریښتنې عقیدې پېژندنه لپاره د کامیابۍ د دنیا او اخرت

دوهم درس

د عقایدو په علم کې په ټولو عقیدوي شیانو پوهېدل او علم حاصلول مقصد دی ځکه د علم څخه غیر هیڅ عقیده په اسلام کې صحت نلري په هر مؤمن به علم راوړل د ایمان د صحت لپاره شرط دي او په جهل سره څوک

Scanned by CamScanner

معذور هم نه ګڼل کیږي لکه شرح د فقه اکبر لیکي (ولا یعذر بالوقف فیه) (ص ۶۵) نو علم او معرفت د عقیدې شرط شمېرل کیږي. دا چې علم ضروري دي نو د علم د حصول لپاره انسان ته الله سبحانه وتعالی دوه قوتونه ورکړي دي یو قسم د انسان د نفس په داخل کې او بل خارج د نفس څخه چې هغه خبر صادق او وحی ده. په لاندې نقشه کې خلاصه کوو.

د علم اسباب

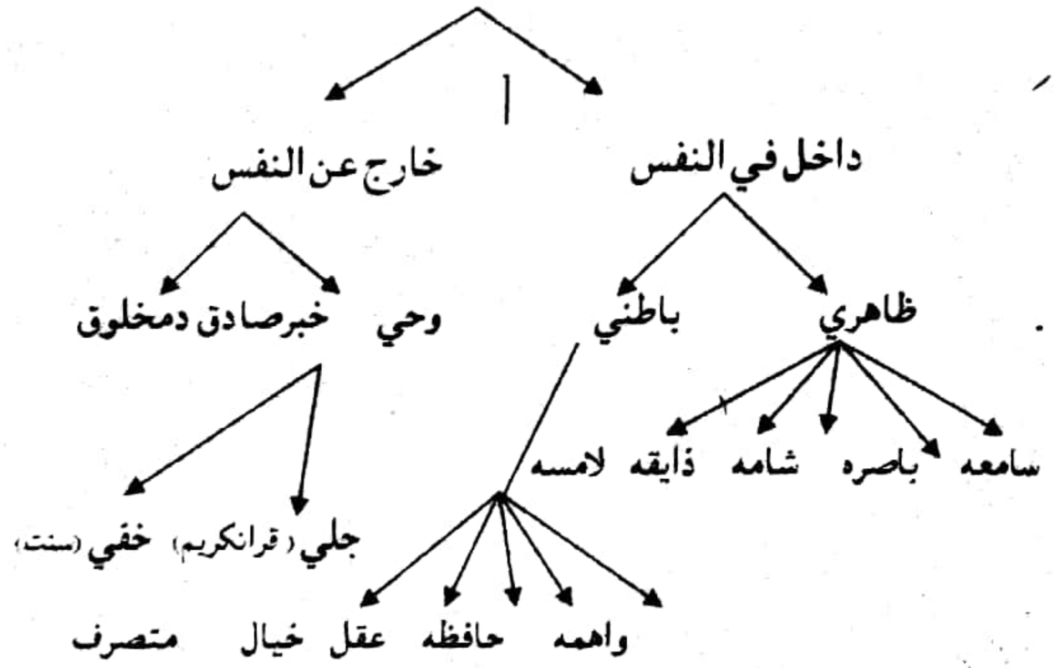

وحی په دوه ډوله ده:

جلي او خفي.

جلي وحی قرآنکریم او خفي وحی احادیث د رسول الله صلي الله علیه وسلم دي. څرنګه چې ظاهري پنځه واړه قوتونه د عقل لاندې دي همدارنګه عقل بیا د وحی تابع دي

وحی هغه قوي مرجع د علم دي چې پکې نقصان او خطانه شي واقع

Scanned by CamScanner

کېدای په خلاف د حواس خمسه (پينځګوني حواس) او عقل چې د نقصان او خطا څخه نه خالي کېږي په همدې بناد اسلامي عقيدې اصلي او بنيادي مرجع چې عالم اسلام پرې استدلال کوي همد غه وحې ده.

د پرداسې علوم شته چې انساني عقل پکې بې کاره دي او عقل يې د درک څخه عاجز دي. لکه مخکښني تېر شوي واقعات چې په غير د صادق خبر څخه نه شي معلومېدای يا راروان حالات د قبر ثواب عذاب د قيامت دورځي احوال پل صراط ميزان وزن داعمالو وغيره په غير د وحې نه شي معلومېدای نو الله تعالی انسان ته په همد غه صادق خبر (چې وحې ده) سره هغه څه وروه ښودل چې انسان پرې د وحې څخه مخکې نه پوهېده.

که د هغو قومونو او مليتونو چې په وحې عقيده نلري عقايدو ته ځير شو نو ښکاره به وګورو چې هغوی په دې مسايلو کې څومره په تيارو کې پراته دي او د خپله اټکل څخه هغه بې دليله خبرې کوي چې انسان ورپورې خاندي ځکه هغوی په هغه څه کې عقل کارولی چې هغه د عقل د استعمال ځای ندي.

لاندې مثال دا خبره ښه واضحه کوي دا انسان د خلقت په اړه دهريه او کمونستان عقيده لري چې د مادي د طبيعي تکامل په نتيجه کې منځ ته راغلي دي.

دا خبره دوی په هيڅ علمي سند نشي ثابتولای دوی په داسې ځای کې عقل استعمال کړي چې عقل يې د درک څخه عاجز دي دا په غير د صادق خبر يعني وحې څخه ممکن ندي عالم اسلام دا خبره په وحې معلوموي چې انسانان د ادم اولاده ده او ادم الله تعالی د خاورو څخه پيدا کړي دي حديث مبارک چې وحې ده داسې هدايت کوي.

[کلکم من ادم وادم من تراب]

ژباړه: ټول د ادم اولاده یا ستی او ادم د خاورو څخه پیدا شوی، دا چې د وحی او صادق خبر مقام په عقل او چت اولوړ دي د اسلامي عقیدې علماوايي چې نقل یعنې وحی راشي عقل به پر ښنو دل کېږي او په همدغه بناچې قیاس په مقابل د نص کې مردود دي او په مقابل د وحی کې قیاس اوعقل کارول لومړی ځل لپاره ابلیس کړي دي چې په دې سبب لعنتي شو.

د الله تعالی ددې وحی او امر چې (اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ) په مقابل کې داسې عقل او قیاس صادر کړ چې، زه د اور پیدا او ادم د ختې څخه، ایا زه د ختې څخه پیدا شوي ته سجده وکړم؟ نو ابلیس لعنتي وګرځیده ځکه عقل یې په مقابل دوحی کې استعمال کړ، چې د عقل مرتبه د وحی څخه لاندې ده نو معلومه شوه هغه خلک چې استدلال په وحی نه کوي په تیارو او ګړنګونو کې غورځیدلي او د ناپوهۍ ښکار شوي دي.

عقل اګر که د الله لوی نعمت دی خو د انسان په رهنمایي کې کفایت نه کوي کله چې وحی نه وه انسان خپل رب (پروردګار) نه پېژند ه انسان حلال حرام.. نه پېژندل چې بلکه بیلګه یې په انساني جامعه کې بُت پرستي وه. دوی د الله تعالی د عبادت طریقه او د هغه حقوق نه پېژندل.

نو ځکه په شرک او د شرک په تیاره کې پراته وه اګر که عقل وه خو د دغه تفصیل لپاره صادق خبر او رهنمایي ضروري وه نو الله تعالی مهرباني وکړه او د پیغمبرانو علیه السلام به راليږلو سره یې د غه مشکل حل کړ.

دعقل سره دوحی داسې مثال دي لکه سترګو سره رڼا د انسان منزل ته رسېدو لپاره دوه خبرې ضروري دي سترګې او رڼایي که سترګې وي او رڼایي نه وي هم انسان مزل نه شي کولای او که رڼایي وي او سترګې نه وي بیا هم نه شي رسېدلي. همدارنګه که عقل وي او وحی نه وي، نو رڼا نه شته انسان لارنه شي پیدا کولای او که وحی وي او عقل نه وي انسان

لېوني وي بيا هم وحی څخه نه شي مستفيد کېدای.

مخکې مو د علم د حصول په اسبابو کې ذکر کړل چې دوهم قوي سبب د علم چې الله تعالی انسان ته ورکړي عقل دي دا چې عقل هر انسان په د بېروغيبر مرئيي (نه ليدل شوي) شيانو کې استعمالوي او د اسلام څخه ناخبره اوبې عقيدې خلکو لپاره لمړني استدلال په عقل کېږي او په عقلي دلايلو کې د قناعت ورکولو څخه بعد نقل او وحی وړاندې کېږي نو په دغه بنا د دغه رسالې لمړني او ضروري موضوع چې هغه د اسلامي عقيدې او د ټولو پيغمبرانو عليه السلام د دعوت مرکزي مسئله وه هغه د الله تعالی د ذات صفاتو او توحيد د معرفت مسئله ده.

موږ به لومړی لوستونکو ته د مشت نمونه خروار په توګه په اوله موضوع کې د الله سبحانه وتعالی د موجوديت عقلي دلايلو وخېړو بيا به په نورو مسايلو عقلي او نقلي دلايل ذکر کړو چې هم دغه مسئله باندې يقين ته په اسلامي شريعت کې ايمان په الله تعالی ويل کېږي نو ضروري ده چې د ايمان د لفظ معنی او خېړنه وکړو بيا د دلايلو ته لاړ شو.

دريم درس

ايمان

ايمان د افعال وزن دي د باب افعال څخه د مصدر صيغه ده، مجرد يې امن راځي د لفظ معنی يې ده (اعطا لامن) يعنې يو شي ته امن ورکول خو په عام لغت کې د تصديق په معنی راځي او دا ځکه چې تصديق هم د بل چا وينا ته امن ورکول دي د تکذيب (دروغو د نسبت) څخه اکثره يې چې په صله کې لام راشي د تصديق معنی ورکوي لکه

[وَمَآ اَنتَ بِمُؤمِنٍ لَّنَا] (۱)

ژباړه: او ته زموږ د خبرو تصدیق کونکی نه یې.

او چې په صله کې (با) راشي شرعي معنی ورکوي لکه:

[اَلَّذِینَ یُؤمِنُونَ بِالغَیبِ] (۲)

ژباړه: دا (مومنان) هغه خلک دي چې ایمان لري (تصدیق) کوي په غیبو او په اصطلاح د شریعت کې عبارت دي له هو التصدیق بما جاء به الرسول صلي الله علیه وسلم من عند الله تعالی بالقلب في جمیع ما علم بالضرورة مجیّه به من عند الله تعالی.

شرح عقاید ونبراس صفحه (۳۹۲) او نبراس د مواقف په حواله داسې عبارت نقل کوي

الایمان تصدیق الرسول فیما علم مجیّه به ضرورة فتفصیلافیماعلم تفصیلا واجمالا فیما علم اجمالا والاقراربه.

یعنې د ایمان شرعي معنی داده چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم ریښتني منل په ټولو هغه امورو کې چې د هغه را تلل پرې معلوم شوي، نو په تفصیلي ځایونو کې تفصیلي او په اجمالي ځایونو کې اجمالي او په همدغه خبره د ژبې اقرار کول دي یعنې هر څه چې موږ ته پیغمبر علیه السلام اجمالي ښودلي اجمالي منل او چې تفصیلي یې ښودلي تفصیلي منل او د همدغې خبرې اقرار کول دي

شرح عقاید لیکي:

هو التصدیق بالقلب و انما الاقرار شرط لاجراء الاحکام في الدنیا.

ایمان د زړه تصدیق دی او د ژبې اقرار د احکامو دنیوي د اجراء لپاره

---

۱. یوسف / ۱۷

۲. البقره / ۳

شرط دي لکه دويني او مال حرمت او د جنازي د لمونځ د صحت وغيره لپاره په همدغه وجه د اضطرار په حالت کې اقرار سقوط قبلوي نو ځکه وايو چې ايمان فقط د زړه تصديق دی خو تصديق باطني امر دی نو د دې لپاره چې په ټولنه کې پېژندل شي او د اسلام احکام پرې جاري شي نو د ژبې اقرار شرط دی

ځکه نو اهل السنة والجماعة وايي:

هو الاقرار باللسان والتصديق بالقلب.

د نفس ايمان په ترکيب کې اهل السنة دوه شيان ضروري ګڼي تصديق او اقرار ځکه چې تصديق بسيط دی تجزيه نه قبلوي او بل ايمان کامل دی چې په ترکيب کې يې درې شيان ضروري دي تصديق، اقرار او عمل صالح. ايمان چې مطلق ذکر شي همدغه درې شيانو څخه عبارت دي خو اهل السنة دا هم وايي چې اعمال صالحه يعنې نېک عمل فرايض، واجبات ترسره کول او د ګناه څخه ځان ساتل د اصل ايمان په اجزاء کې داخل ندي بلکې د ايمان کامل اجزاء دي په دې خبره په ايتونو کې عطف د اعمال صالحه په ايمان هم دلالت کوي لکه:

[الَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ](١)

او د معطوف او معطوف عليه په منځ کې مغايرت هم وي او مناسبت هم وي د دې مسلک په بنا اهل السنة وايي چې د نېکو اعمالو په پرېښودو مسلمان د اسلام څخه نه خارجېږي بلکې په ايمان کامل کې نقصان راځي چې هغه د عمل جز نقصاني کېږي يقين هغه راسخ او جازم علم دی چې شک او شبهه نه قبلوي د يقين څخه لاندې ظن او د ظن څخه لاندې شک او وهم دی

---

١. العصر / ٣

Scanned by CamScanner

که یقین کې تجزیه راشي بیا به درجي د ظن او شک ته رانښکته شي چې په ایمانیاتو کې کار نه ورکوي ځکه ایمان لپاره د یقین مرتبه ضروري وي. یقین هم دري مرحلي لري لومړی علم الیقین دوهم عین الیقین دریم حق الیقین دی، علم الیقین هغه دی چې په رېښتیني خبرونو (اخبار صادقه) ثابت وي، عین الیقین هغه دی چې یو شی په سترګو ولیدل شي.

حق الیقین هغه دی چې کله تري شخص متلذذ (خوند اخستونکی) شي. د مثال په توګه چې یو سړي منه نه وي لیدلي او خوک یې د منې په کمیت او کیفیت خبر کړي نو ذهن کې په دې اړه علم راشي دا علم الیقین دی چې بیا یې کله په سترګو وګوري. دا حالت د عین الیقین دي چې د علم الیقین سره برابر دي او کله که تري خوراک وکړي یا عملاً مستفید شي دا بیا د حق الیقین مرحله ده همدغه مراتب د عام مومن او د اولیاء الله او پیغمبرانو علیهم السلام په نسبت تقسیم دي چې علم الیقین د عامو عین الیقین د خاصو اولیاء الله او حق الیقین د پیغمبرانو علیهم السلام په اړه وي.

دا هم باید ووایو چې ایمان د کسبیاتو یعنې کسبي او اختیاري چارو د جملې څخه دي ځکه همدغه اختیاري چارې په اسلام کې د ثواب او عذاب مدار دي چې تکلیف ورپورې تړلی کېږي.

دا ایمان په تعریف کې لاندې مذاهب اختلاف لري جمهور علماء د اهل السنة په دې نظر دي چې ایمان تصدیق اقرار او عمل څخه عبارت دي همدغه رایه د امام شافعي، احمد بن حنبل اوزاعي، اسحق بن راهویه او تولو محدثینو رحمهم الله ده خو په اهل السنة کې امام طحاوي د امام ابو حنیفه رحمه الله قول داسې نقل کوي چې ایمان د زړه تصدیق او د ژبې اقرار دی او ځینې علماء بیا اقرار صرف رکن زائد ګڼي او اصل ایمان فقط

تصدیق ګڼي (لکه مخکې چې تېر شو) همدغه مسلک دابو منصور ماتوریدي دي خو ددوي ترمنځ دغه اختلاف لفظي دي ځکه چې جمهور علماء چې کوم تعریف دایمان کوي داد کامل او منجي (نجات ورکونکي) ایمان تعریف دی او امام ابو حنیفه رحمه الله چې د ایمان کوم تعریف کوي چې هغه تصدیق او اقرار دی دا د اصل (نفس) ایمان تعریف دی ځکه چې دواړه مسلکه په دې متفق دي چې مرتکب د ګناه نه کافر کېږي بلکې فاسق (ګناهګار) دي او د فسق او کفر ترمنځ نسبت د عام وخاص مطلق دی، ځکه هر کافر فاسق دي او هر فاسق کافر ندی البته کله که د مومن په مقابل کې استعمال شي بیا ترې کافر مراد وي لکه:

[اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا] (۱)

دا د اهل السنة نظریه ده. ځینې فرقې لکه کرامیه وایي ایمان فقط اقرار دی.

جهمیه او قدریه وایي ایمان فقط معرفت دی، مرجئه وایي چې ایمان فقط تصدیق او اقرار دی، خوارج وایي چې ایمان تصدیق اقرار او عمل دي او معتزله وایي چې ایمان تصدیق اقرار او عمل دي. د کرامیه د مسلک بطلان واضح دي ځکه که ایمان صرف اقرار روي نو بیا به منافقین هم مومنان شي حال دا چې دا نظریه د قرآن کریم څخه خلاف ده د جهمیه او قدریه مسلک هم باطل دی ځکه که صرف معرفت د ایمان لپاره کافي وي نو اهل کتاب (یهود او نصاري) به هم مومنان وي الله تعالی د دوی په هکله فرمایي:

[يَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَاءَهُمْ] (۲)

۱. السجده / ۱۸

۲. البقره / ۱۴۲

Scanned by CamScanner

دوی داسې نبي کريم صلی الله عليه وسلم پېژني لکه خپل زامن چې پېژني نو صرف معرفت ايمان نشي کېدلی همداراز که دااصل ومنل شي فرعون او ابليس به هم مومنان ومنل شي.

د مرجئه مسلک هم باطل دی چې دوی وايي تصديق او اقرار کافي او کامل ايمان دی نو گناه مومن ته هيڅ ضرر نه رسوي لکه کافر ته چې نېکي فايده نه رسوي دا مسلک هم د قرآن کريم او احاديثو څخه خلاف دي ځکه په هري گناه مومن ته هم وعيدونه راغلي دي او هم ورته حدودات تعين شوي دي دا دې ثرگند ثبوت دی چې مومن ته گناه ضرر رسوي البته ضرر به يې په خپله اندازه وي د خوارجو او معتزلو د مسلک څخه داسې څرگند پږي چې د ايمان په ترکيب کې درې شيان اصل دي اقرار تصديق او عمل که يو پکې هم نه وي نو شخص د ايمان څخه وځي په همدغه بناء که څوک عمل صالح ترک کړي د دوی په نزد مومن ندي معتزله يې په کفر کې داخل نه گڼي په منزله بين المنزلتين باندې قول کوي او خوارج يې داخل في الکفر گڼي.

نو ځکه علامه طحاوي ليکي:

والايمان هوالاقرارباللسان والتصديق بالجنان.

بيا ليکي:

والايمان واحد واهله في اصله سواء والتفاضل بينهم بالخشيه والتقي ومخالفة الهوی وملازمة الاولی. (مخ ۳۷۳)

ژباړه: ايمان اقرار په ژبه او تصديق په زړه دی او ايمان يو دی اولرونکي د ايمان په اصل د ايمان کې برابر دي خو تفاضل او يو پر بل بهتروالي د اهل ايمان په منځ کې په تقوی پرهيزگاري او د خواهشاتو په مخالفت کې دي.

Scanned by CamScanner

د ایمان زیادت او نقصان:

د ایمان زیادت په ډېرو ایاتونوکې راغلي دي خو موږ د ټولو څخه صرف په لاندې یو ایت اکتفا کوو:

[وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيٰتُهٗ زَادَتْهُمْ اِيْمَانًا](۱)

ژباړه: او کله چې ولوستل شي په هغوی (مومنانو) ایاتونه د هغه (الله تعالی) نو زیات شي ایمان د هغوی.

په دې ایت کریمه کې د ایمان فقط زیادت ذکر شوی چې مستلزم د نقصان دی ځکه کوم شی چې زیادت کوي هغه نقصان هم کوي، د زیاتو علماء په نظر په دې ایت کې زیادت د مرکب ایمان مراد دی چې رجع یې نېک عمل ته کېږي لکه چې امام بخاري رحمه الله په خپل صحیح کې همداسې ذکر کوي ((وهو قول وفعل ویزید وینقص)) چې ایمان وینا او عمل دی زیاتېږي او کمېږي او په دې اړه یې د زیادت ایاتونه هم رانقل کړي دي د امام بخاري رحمه الله مقصد مرکب ایمان دی د (وهو قول وفعل) عبارت پرې صریح دلیل دی کوم علماء چې په زیادت او نقصان د ایمان قائل نه دي د هغوی مقصد بسیط (نفس) ایمان دی لکه د شرح عقاید محشی نبراس لیکي (الایمان لایزید ولا ینقص ص ۴۰۰) او د اځکه چې یقین او تصدیق نه تجزیه کېږي او اعمال تجزیه کېږي.

د اهل السنة ځیني علماء د ایمان زیادت او نقصان قوت او ضعف ته راجع کوي چې د قوت څخه تعبیر په زیادت شوي دي او د ضعف څخه تعبیر په نقصان شوي دي اګر که ضعف او قوت د کیف او زیادت او نقصان د کم د مقولې څخه دي خو یو د بل په معنی کې استعمالېږي او یا دا چې زیادت د ایمان څخه مراد د اجمالي ایمان تفصیل دی یعنې زیادت د

۱. الانفال /۲

مؤمن به او دا د پيغمبر عليه السلام په مبارک دور کې کېده چې څومره ايا تونه به نازلېدل هغومره به پرې مؤمنانو ايمان ساته نو د مؤمن به زيادت د ايمان زيادت دي او يا د هغه جديد الاسلام (نوي مسلمان شوي) مؤمنانو په حق کې اوس هم کېداى شي چې د څومره مؤمن به شيانو څخه خبرېږي هومره به يې ايمان زياتېږي تر دې چې تکميل شي بل قول دا دى چې زيادت څخه مراد کثرت د زماني دي چې څومره زياته زمانه په يو مؤمن تېرېږي هغومره يې د تصديق زمانه زياتېږي تر وفات پورې او دا هم د زيادت يو قسم دي يعنې په ايمان دوام داري

خلورم درس

د ايمان او اسلام ترمنځ فرق

ايمان د لغت په لحاظ تصديق او اسلام انقياد يعنې غاړه اېښودلو ته وايي دواړه ديو باب څخه د مصدر صيغي دي خو په شرع کې دواړه لازم او ملزوم دي يعنې ترمنځ يې تلازم دي ديو بنده د نجات لپاره دواړه ضروري دي د عقايد علماء په دې اړه درې مشهور مسلکه لري لومړى دا چې د دواړو ترمنځ تلازم دى لکه شرح عقيدة الطحاويه ليکي:

فلايوجدايمان بلااسلام ولااسلا بلاايمان وهماكالظهرمع البطن.

دواړه داسې دي لکه شا او خېټه فرق يې په لاندې ايا تونو کې تشريح کوو.

[قَالَتِ الْأَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَّمْ تُؤْمِنُوْا وَلٰكِنْ قُوْلُوْٓا اَسْلَمْنَا](۱)

ژباړه: اعرابيان وايي چې موږ ايمان راوړي دي ته (اى پيغمبره) ورته ووايه چې تاسې ايمان ندي راوړي بلکې داسې ووايي چې موږ اسلام

۱. الحجرات / ۱۴

راوړي دي.

ایمان عبارت دعقیدوي باطني اموراتو څخه دي او اسلام دعملي اوظاهري اموراتو څخه عبارت دي یو ظاهراوبل باطن چې په همدې ایت کې همدغه فرق ته اشاره ده. اوپه دې بل ایت کې تلازم ته اشاره ده.

[فَاَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيْهَا مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ○ فَمَا وَجَدْنَا فِيْهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِيْنَ○] (۱)

ژباړه: نوموږ وويستل هغه خلک چې په دې کلي کې دمؤمنانو څخه وه(کلي دلوط علیه السلامْ) خوونه موندموږ په دې کلي کې دیو کور دمسلمانانو څخه غیربل کور.

نو په دې ایت کې تلازم ته اشاره ده.

شرح عقیدة الطحاویه لیکي چې ایمان او اسلام چې کله په یوځای کې ذکرشي جلا جلامعنی یې مراد وي او کله چې یو یوذکرشي بیامتلازم دي

[اذا اجتمعاتفرقا واذا تفرقا اجتمعا_هکذافي عقیدة اطحاویة](مخ۳۹۴)

دا چې اسلام ظاهري او ایمان باطني انقیاد دي دجبرئیل علیه السلام حدیث مشهورکې هم ورته اشاره شوي ده چې کله یې دپیغمبرعلیه السلام څخه پوښتنه وکړه چې دایمان په اړه خبر راکړه؟

ویې فرمایل:

ان تومن بالله وملایکته وکتبه ورسله

ژباړه: دا چې ته تصدیق وکړې په الله تعالی او د هغه په ملایکو اود هغه په کتابونو اود هغه په رسولانو.

---

۱. الذاریات/ ۳۵-۳۶

Scanned by CamScanner

په دې برخه کې باطني امور ورته یاد کړل او چې کله یې د اسلام په اړه پوښتنه وکړه وه یې فرمایل:

ان تشهدان لااله الاالله وان محمدا رسول الله وتقیم الصلوة وتوتی الزکوة وتصوم رمضان وتحج البیت الخ.

یعنې چې ته ګواهي وکړې چې لایق د عبادت بل څوک نشته سوا د الله تعالی څخه او محمد صلی الله علیه واسلم د الله تعالی رسول دی او ته لمونځ قائم کړی او د رمضان روژه ونیسی او د بیت الله حج ادا کړی او په دې برخه کې ظاهري امورات ورته یاد کړل.

دوهم مسلک دا دی چې ایمان او اسلام مترادف دي دریېم دا چې ایمان د اسلام یوه برخه ده څکه چې په کامل انقیاد کې د زړه انقیاد هم داخل دي چې تصدیق دي نو په دې بنا ویلای شو چې ایمان د اسلام هغه برخه ده چې د باطني امورو سره تعلق لري او عام ظاهري انقیاد ته هم شامل دي لکه حدیث د جبرئیل کې ذکر شو او همدغه حدیث کافي دي په دې باب کې.

پنځم درس

د ایمان اضداد

د ایمان د صحت لپاره د ایمان د اضدادو ماتونکو څخه ځان ساتل شرط دي د ایمان مشهور منافي او اضداد په لاندې ډول دي

- تمسخر او استهزاء د مؤمن به پورې
- قطعي او یقیني حرام لکه غلا، زنا وغیره حلال ګڼل
- غیر الله ته د عبادت په حق معتقد کېدل
- توهین او بې حرمتي د مؤمن به (په ایمان راوړل شوی اصل)

Scanned by CamScanner

- توهين او بې حرمتي د شعائر الله (د دين نبنې لکه کعبه)
- د دين په ضرورياتو کې له يو شي څخه انکار
- د شرعي نصوصو معناګانې د الله تعالى او د هغه د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) د مراد څخه غير په خپل مزاج سره تعبيرول لکه د ملحدينو، قاديانيانو او غالي روافضو د قرآنکريم په نصوصو کې تحريفي معناګانې د داسې شخص اقرار کول فائده نه لري.
- د الله تعالى د رحمت څخه نا اميده کېدل
- د الله تعالى د عذاب څخه ځان په امن کې ګڼل

که د ذکر شوو اضدادو څخه يو ضد هم په يو شخص کې وموندل شي د هغه اقرار معتبر نه دى.

بر عکس د ايمان د صحت لپاره لاندې خبرې ضروري دي:

- معرفت د هر مؤمن به
- تصديق او يقين د زړه
- اقرار د ژبې
- تعظيم د شعائر الله او د هر مؤمن به
- اخلاص په کلمه توحيد کې
- د الله تعالى او د رسول صلى الله عليه وسلم او امرو ته انقياد
- کفر بالطاغوت او د غير الله د عبادت او د اغيارو د باطلو قوانينو د انقياد څخه ځان ژغورنه
- محبت د الله تعالى او د هغه د پيغمبر صلى الله عليه وسلم او د ټولو مؤمن به شيانو سره
- د ايمان د نواقضاتو او اضدادو څخه ځان ساتل.

شپږم درس

د الله تعالی په موجوديت دلايل

د اسلامي عقيدې اوله موضوع د الله سبحانه وتعالی په وجود عقيده لرل دي اهل اسلام عقيده لري چې الله سبحانه وتعالی د ټول نظام ځمکو، اسمانونو او په دې کې موجود ټولو مخلوقاتو خالق، رب، مالک او مدبر دی د عدم څخه يې مخلوق په حکم منځته راوړی يعنې مخکې هيڅ مخلوق او هيڅ موجود وجود نه درلوده دغه لمړنی مخلوق که د متعددو نظرونو او عقيدو خاوندان ترې په هر شي تعبير کوي لکه متکلمين ورته (جزلا يتجزی) او دهريه ورته ماده او سائنس پوهان ورته اتوم يا ذره وايي الله تعالی په حکم منځته راوړی دی د الله تعالی موجوديت ډېر روښانه دی او دلايل په کې د احاطی لاندې نه راځي البته د لوستونکو د توجه لپاره يو څو د مشت نمويي خروار په ډول به يادونه ترې وکړو.

۱. مخلوق د اسم مفعول صيغه ده معنی يې ده پيدا کړل شوي، هر پيدا کړل شوي پيدا کوونکي غواړي موږ په علم صرف کې هم لولو چې مفعول هغه ته وايي چې فعل او اثر د فاعل پرې وارد شوي وي لکه مضروب وهل شوي نو وهونکي به يې خامخا وي مضروب په غير د ضارب څخه او مخلوق په غير د خالق څخه هيڅ وخت عقل نه مني نو معلومه شوه چې دا مخلوق هم خالق لري چې د خالق د فعل اثر پرې واقع شوي وي.

۲. لکه څرنګه چې يوه کوټه د يو معمار يعنې جوړونکي په وجود دليل وي اګر که موږ د هغې جوړونکي نه وي ليدلي صرف د کوټې شتوالي د جوړونکي په شتوالي دلالت کوي همدارنګه اسباب او الات لکه موټر د خپل جوړونکي په وجود او صنعت دلالت کوي چې دغه موټر هم يو مصنوع دی او هر مصنوع صانع لري همدارنګه دا ځمکه، اسمان او کاينات هم مصنوع دي صانع لري چې هغه الله سبحانه وتعالی دی

يعنې مصنوع يوازې د صانع موجوديت نه بلکې د هغه صفات هم په ګوته کوي مثلاً که موټر وګورو نو همدغه دوه خبرې به په نظر راشي چې يو دې موټر جوړوونکي او دوهم د جوړوونکي ښه صفت، هوښيارتوب، پوهه او زيرکتيا همدا راز د مخلوقاتو وجود د الله تعالی وجود او ښه انتظام او حسن نظم د هغه د صفت او کمال دليل دی.

۳. په کايناتو کې اشرف مخلوق انسان دي، انسان سمع، بصر، اراده تفکر، خندا، ژړا او داسې نور صفات لري د دې صفاتو مادي مصادر نشته دا صفات د خارج څخه په کې ايښودل شوي خامخا ايښودونکی لري چې هغه الله تعالی دی

۴. په کايناتو کې موجوده شيان په دوه ډوله دي.

الف: ساکن

ب: متحرک

په ساکن شيانو کې د سکون او په متحرک شيانو کې د حرکت مرجع پکار وي يعنې متحرک محرک غواړي مثلاً يو موټر د موټروان څخه غير و کشتی د کشتيبان څخه غير او يو طياره د پيلوټ څخه غير حرکت نه شي کولی په حرکت کې حرکت ورکونکی ته محتاج دي همدا رنګه سپوږمۍ، لمر او نور سيارات متحرک دي حرکت ورکونکی ضرور لري دا حرکت د مخلوق د اختيار څخه وتلی دی دغه حرکت لپاره يو محرک ضرور شته چې هغه الله تعالی دی، د دې دليل په تايئد د فزيک لاندېنی اصل د يادولو وړ دی چې قوه هغه شی دی چې د صدور او توليد مرکز غواړي تر څو ساکن جسم متحرک او متحرک جسم ساکن کړي بناً په ذکر شوو سياراتو د حرکت قوه د يو ذات له طرفه وقع شوی ده.

۵. همدا راز موږ ګورو کاينات د يو منظم نظام لاندې چلېږي لکه بادونه بارانونه د نباتاتو زرغونه يو قانون او نظام لري چې د هغه قانون او

نظام موافق روان دي باران ورول وریځ رانقل کول باد بندول د انسانانو په اختیار کې نه دي بلکې د یو غیبي نظام تابع دي چې هغه نظام چلوونکي الله تعالی دی.

۲. موږ په خپل چاپیریال کې د سترګو لاندې نظام دیوې ښایسته کوټې په شکل کې ګورو لاندې ځمکه پاس اسمان، ځمکه فرش اسمان د چت حیثیت لري او لمر، سپوږمۍ، ستوري پکې د چراغ کار ورکوي زموږ په لاس جوړه شوی کوټه هم همدغه درې شیانو ته ضرورت لري چې فرش، چت او رڼا دي نو د دې وړې کوټې مجازي جوړونکی خامخا همدغه انسان دي نو د دغه لوی کوټې حقیقي جوړونکي هم شته دي چې هغه الله تعالی دي.

۷. د یو شپونکي څخه چا پوښتنه وکړه د کایناتو خالق په څه شي معلومیدای شي؟

- شپونکي په ځواب کې داسې وویل:

زه په دې لار روان یم د اوښانو بچکي ګورم د دې څخه معلومېږي چې په دې لاره اوښ تللي دي او د قدمونو چاپونه ګورم د دې څخه معلومېږي چې سړي هم په دې لاره تللي دي، نو چې بچکي د اوښانو موجودیت او قدمونه یې د خاوندانو په موجودیت لارښونه کوي نو ځمکه اسمانونه به څرنګه د خپل جوړونکي په وجود دلالت نه کوي؟

۸. د حیواناتو او نباتاتو د ژوند نظام لکه د حیواناتو توالد د نباتاتو شنه کېدل د خپل وخت او میعاد سره سم او د دې لپاره هم خپل وخت او زمان مقررول د مخلوق له اختیار څخه وتلې خبره ده دا هم د یو ذات نظام جوړونکي په وجود دلالت کوي چې د هغه تر واک او اختیار لاندې اداره کېږي، ځکه هر قانون قانون جوړوونکی غواړي چې هغه الله تعالی دی.

۹. نباتات دوه ډوله دي اول هغه چې په تنه او چتېږي لکه توت، مڼه،

زردالو، شفتالو او داسې نور او ځینې یې په ځیلي سره په مخ ځي لکه هندوانه، خربوزه، کدو وغیره که نظر وکړو هندوانه، خربوزه او کدو لوی لوی اجسام لري او غټ وزن لري که چېرې دا په لویو ونو کې لکه د توت په شان ونه کې زرغونه کېدای نو د خلکو د ورلاندې کېناستل به د خطر څخه ډک وو او همدغه میوه که په ځمکه راپرېوتي نو خرابیده او د استفادې وړ به نه وی نو دې لپاره په ځمکه د ځیلي په ډول انتظام وشو او وړو میوه جاتو ته د لوی ډډ او تنې په ډول انتظام وشو دا کار هم مخلوقاتو ندي کړي ضرور یو ذات شته چې دا ترتیب یې جوړ کړي دي چې هغه الله تعالی دي

۱۰. که انسان د خپل خلقت بهیر ته زیر شي چې اول نطفه بیا علقه بیا د غوښې ټوټه او بیا دیو طفل په شکل دنیا ته راتلل او بیا یو قوي انسان ترې جوړېدل د دې خبرې یو ښکاره ثبوت دی چې د غه انسان یو خالق لري چې د دغه بهیر او د خلقت په جریان کې لاس لري یعنې د دې بهیر تر شا د یو فاعل مختار واک شته بیا که د انسانانو په لاسونو کې بندونه په هر مقام خپل مفصل لکه د مټ، مړوند د ګوتو بندونه او د لاس په سر کې نوکان په یو منظم ډول جوړېدل همدا رنګه د خولې د غاښونو ښکلی ترتیب چې مخامخ غاښونه تېره تېره چې د خوراک په وخت کې د چاقو په څېر کار کوي او د ژامنې غاښونه پلن او لوی لوی کېدل چې د میچن په څېر د میده کولو وظیفه اجرا کوي دا په یو منظم نظام جوړېدل چې انسان په خپله دا کار نشي کولای خامخا د یو نظام برابرونکي په موجودیت دلالت او لار ښوونه کوي چې هغه الله تعالی دي

۱۱. د شهدو د مچې په کوچني جسم کې دوه متضادي کارخانې د شهدو او زهرو موجودې دي چې په لیشه کې زهر او په خوله کې شهد لري او یو د بل ضد دی او یو د بل سره نه خلط کېږي خامخا د انتظام د قوي نوړونکي په وجود دلیل دي. خلاصه دا ده چې موږ په دې ارت او پراخه

نظام کې د پالني اثار گورو د مخلوق د اختیار څخه وتلي د نظام چلیدل گورو دا هر څه د قوانینو او ضوابطو د لاندې ترسره کېدل په سترگو گورو.

لکه باران، هوا، د لمر، سپوږمۍ، ستورو او نورو سیاراتو حرکت د نباتاتو د زرغونې او حیواناتو پالنه د یو قانون له مخې ترسره کېږي او هر څه لپاره تاکلي میعاد او وخت گورو دې تول نظام ترشا خامخا دیوې هستۍ وجود شته چې هغه الله سبحانه وتعالی دي همدغه عقلي دلایل په نقل کې هم گورو چې په دغه لاندې ایت کې نقلا خلاصه کېږي

[اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِيْ تَجْرِيْ فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ مَّآءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيْهَا مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ وَّتَصْرِيْفِ الرِّيٰحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ۝] (۱)

دِ بحث د اوږدوالي د خوف څخه پر همدغه څو دلایل اکتفاء کوو.

اووم درس

د منکرینو د اعتراضاتو ځوابونه

د الله سبحانه وتعالی د موجودیت څخه منکرین دا اعتراض کوي چې که چېرې خدای په نظام کې موجود وي نو زموږ په حرکاتو به یې اغیزه کوله لکه زموږ د لاس، پښو خوزول گرځیدل خوراک، څښاک و بنا دا زموږ په اختیار کې دي په دې کې د کوم نامرئي ذات تصرف او په دې اختیار کې د هغه اثر نه وینو.

ځواب دا دی چې انسان په ژوند کې دوه ډوله حرکات گوري یو اختیاري بل غیر اختیاري

---

۱. البقره / ۱۶۴

الله تبارک وتعالی انسان ته په بعضو چارو کې اختیار ورکړی دی، چې هغه د امتحان او ابتلا د دورې د تکمیل په منظور ترې نشي سلب کېدای، ترڅو انسان په خپل اختیار د خیر یا شر کار وکړي او د ابتلا دوره تکمیل کړي چې ثواب او عذاب پرې مرتب شي او بعضې غیر اختیاري لکه مرض، صحت، مړه کېدل، ژوندي کېدل، خوشحالي، خفګان وغیره کې اختیار ندي ورکړي چې دا هر څه دیو فاعل مختار ذات په تصرف دلالت کوي که په همدغه اختیاري اعضاء کې دیو عضوي مرکز صدمه وګوري بیا هم انسان اختیار دلاسه ورکوي دا دیو غیبي ذات په وجود ښکاره دلیل دی.

۲. دهریه او منکرین دا اعتراض هم کوي چې ټول نظام طبیعت منځ ته راوړی دی چې دیو طبیعي تصادم پیدا اوردي ځواب – مخکې مو واضح کړه چې په نظام کې هر څه د قانون او اصولو سره سم تر سره کېږي د هر څه لپاره تاکلی لائحه ګورو حیوانات نباتات هر څه د قانون او لائحی سره سم خپل مدار ته رسېږي او د هر یو د پیدا ښت او پالنې اړتیا او د رقع لپاره مقرارات ګورو چې دا د یو قانون جوړونکی شخه غیر ممکن نه دي نو دطبیعي تصادف نظریه باطله ده همدا راز د طبیعت په اړه مونږ پوښتنه کوو چې طعیت معدوم دی که موجود؟

که معدوم (ناموجود) وي نو دا څرنګه کېدای شي چې یو شی په خپله موجود نه وي او بل شی موجود کړي؟ او که طبیعت موجود وي نو بیا پوښتنه دا ده چې طبیعت د علم قدرت ژوند اراده او داسې نور صفات لري که نه؟

که دا صفات نه لري نو بیا ممکن نه ده چې یو شی بې علمه بې قدرته او بې ژونده شی داسې مخلوق منځته راوړي چې هغه مخلوق دی بیا دا صفات ولري او که دغه صفات بیا طبیعت ته ومنل شي نو بیا هغه الله

تعالی دی چې دهریه د نوم په ایښودو کې خطاء دي دوی ورته طبیعت او مور ورته الله تعالی وایو.

د طبیعت تعریف

علامه جورجاني په کتاب التعریفات کې د طبیعت تعریف داسې کوي:

[الطبیعة عبارة عن القوة الساریة فی الاجسام بها یصل الجسم الی کماله الطبعی] (مخ۲۱)

ژباړه: طبیعت عبارت دی د هغه قوت څخه چې په جسم کې داخل او ساري وي او په سبب یې جسم خپل کمال فطري ته رسېږي همدا رازدکتور هویدي په خپل کتاب الوجود الحق کې د طبیعت تعریف داسې کوي.

طبیعت په لغت کې خوي او خلقت ته وایي او په اصطلاح کې دوه مفهومه لري.

۱.(اشیاء بذاتها) پخپله موجودات لکه حیوانات، نباتات.. اوداسې نور.

۲. دا چې طبیعت عبارت دی د شیانو د صفاتو څخه لکه ګرموای، یخوالی، حرکت او سکون.. او داسې نور بناء په دغه دواړو تعریفونو د دهر یو نظریه باطله ده ځکه که طبیعت د یو شي د ذات څخه عبارت شي نو بیا څرنګه کېدای شي چې یو شی دی هم خالق او هم مخلوق وي دا ښکاره باطله نظریه ده په دي کې دور او تسلسل راځي او دور او تسلسل باطل دی، ځکه دور عبارت دی د داسې حالت څخه چې یو شی د بل لپاره خالق وي او هما غه مخلوق بېرته دده لپاره خالق شي او تسلسل عبارت دی د غیرمتناهي کېدو څخه او که طبیعت صفت ومنل شي نو صفت خو موصوف غواړي ځکه صفت په مستقل دول د موصوف څخه غیر

موجود یدای نه شي لکه علم صفت د عالم دی قدرت صفت د قادر دی همداسې ژړا او خندا مستقل نه وي د یو موصوف څخه صادرېږي نو بیا ممکن نه ده چې صفت ذات منځته راوړي چې بیا هغه ذات نور متعدد صفات هم ولري بلکې برعکس د طبیعیت غوښتنې به لاندې ډول دي

۱. دا نظام خامخا یو چا منځته راوړی
۲. د انظام د یو هدف په خاطر منځته راوړل شوی
۳. نظام اداره کونکی لري
۴. نظام په چلولو کې د چلونکي یو والی غواړي تر څو په نظام کې فساد چې د طبیعیت خلاف دی رامنځته نه شي.

دهریه او کمونستان داهم وایي چې د مخلوق منشاء همدا ماده ده کوم خالق نه لري او نه هم د منځه ځي فقط حالت یې د یو څخه بل ته تغیر کوي ماده تل وه او تل به وي په همدغه بناء د کمونیستانو نظریې ته ماتریالیستي فلسفه وایي.

ځواب د کمیونستانو او دهریانو دغه نظریه هم باطل او غلطه ده حکه د ساینس په هیڅ برخه کې د مادې تعریف داسې نه دی شوی چې تل وه او تل به وي بلکې ماده په خپله یو مرکب اصل دی چې د متعددو اتومونو څخه منځته راځي چې دغه اتومونه متعد دې اجزاوی د پروتون، نیوترون او الیکترو لري همدغه حالت د مادې ترکیب او حدوث په گوته کوي او هر مرکب د فلسفې په نظر حادث وي قدیم نه شي کیدای.

ساینس پوهان ماده داسې تعریفوي:

ماده هغه محسوس شی دی چې وزن حجم او کتله ولري د فضاء یوه برخه اشغال کړي په مختلفو حالاتو د جامد مایع او غاز په توگه فزیکی او کیمیاوي تغیرات لري بیا د متعددو مادو څخه مختلف مواد او عناصر جوړېږي لکه هایدروجن او اکسیجن دوه مادي غازونه دي په

Scanned by CamScanner

تعامل او ترکیب سره یې د او بو په شوم مرکب ماده منځته راځي او اکسیجن او هایدروجن خپل خواص د لاسه ورکوي د مادي فنا هم واضح ده چې یو مثال یې نور دی چې د خپل تاکلی اندازې څخه وروسته سرعت سره مټلاشي او د منځه ځي نو دا حالت د مادې د قدم (همیشوالي) نظریه تکذیبوي

د فلسفې د نظره لاندې خبرې غلطې او نامعقوله دي

۱. جوړ شوی بغیر د جوړونکی څخه

۲. تسلسل یا غیر متناهي کېدل

۳. دور یعنې یو شی بل پورې موقوف کول او هغه بل شی بېرته د اول پورې موقوف کول

۴. محل د حوادثو حادث نه منل یعنې چې په کوم شي تغیرات راځي هغه دایمي منل

بناً زموږ دعوه دا ده چې ماده حادث ده او د حدوث عوامل د مادې د کتلی سره تړاو لري مثلاً د مادې حرکت چې د حرکت د مخه ولی ساکن وه؟ او د سکون څخه د مخه چېرته وه؟ حرکت ته چا ار کړله؟ د دې حرکت باعث د حرکت څخه د مخه چېرې وو؟ همدا رنګه په ماده کې د حیات صفت چا او د کوم مرجع څخه اینښودی خکه مړه توکې په ژوندیو نه بدلیږي بلکې د ژندی مادی څخه چې د حیات صفت په کې وي ژوندي پیدا کیږي همدا رازد حیات او ژوند تعریف څرنګه کېدای شي؟

دا واضح ده چې ژوند یو خارجي حکم دی چې عبارت د روح او د جسد د پیوست کېدو څخه دی او د روح د کیفیت معلومولو څخه هر انسان او هره فلسفه عاجزه ده او همدغه اصل ته قرآنکریم پخوا اشاره کړې ده.

Scanned by CamScanner

[قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ وَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيْلًاO] (١)

ژباړه: ورته او وایه چې روح زما د رب د امر څخه دی او تاسو ته نه دی درکړی شوی له علم څخه مګر کم

د کمونیستي فلسفې بله شبهه داده چې انسان د مادي طبیعي او متکامل حالت څخه عبارت دی د لکونو کلونو په تېرېدو سره ماده په حرکت راغله او د حرکت څخه وروسته حیوان او بالاخره د تکامل په حالت کې د انسان په بڼه څرګند شوه دا فلسفه هم غلطه او باطله ده که همداسې وي نو دا فلسفه د لاندې سوالونو سره مخ کېږي چې بیا یې د ځواب څخه عاجزه ده.

لومړی دا چې په نظام کې ولې ساکنې مادې شته؟

دوهم دا چې هره ساکنه ماده ولې په حرکت نه راځي؟

درېیم دا چې هره متحرکه ماده په طبیعي ډول د انسان په بڼه څرګنده شي او په همدغه طبیعي مسیر کې د هرې مادې څخه انسان جوړ شي؟

څلورم د حیواناتو متعدد ډولونه لکه غوا اوښ، اس... او داسې نور موجو نه وي ولې ذی روح متعدد او متنوع شو؟

پینځم دا چې ولې دا ټول د انسان مسخر ګرځیدلي؟

که همداسې وي نو هر متحرک په یو مسیر او ردیف کې په یو تشکل څرګند شوی وی او د انسان لپاره یې د تسخیر علاقه موجود نه وی؟

دهریان وایي چې په خدای عقیده لرل د پخوانیو زمانو عقیده وه چې د جهالت دور وه او خلک په هیڅ نه پوهېدل چې د پېښو عوامل ورته معلوم نه وه لکه زلزله بادونه مرګ وغیره نو دا به یې یو نامرئي ذات ته منسوبول او ویل به یې چې دا هر څه خدای جل جلاله کوي مګر اوس

---

١. بني اسرائیل / ٨٥

ګورو د علم په سبب په نوي اکتشافي اسبابو کې ددې هرې پېښې سبب معلوم شو نو ځکه د خدای جل جلاله عقیده صحت نه ده؟

ځواب: د دهریانو او کمیونستانو د غه نظر په هم سراسر باطله او غلطه ده ځکه په نظام کې موږ د پالني اثار ګورو او په نظام کې د پالونکي د لاس ننښې ګورو همدا راز ګورو چې دلته هر څه د مضبوطو قوانینو او اصولو سره سم تر سره کېږي د ضرورت په وخت باران کېږي باد راالوځي د خلکو مشکل رفع کېدو اسباب ګورو ماشوم د مور د پیدایښت په وخت کې د مور د سیني څخه شیدي سکي د ماشوم د لوږې مخنیوي کېږي.

نبات په خپل وخت سره سم زرغونه او په مدار مدار لوېږي او هره برخه یې د مخلوق د ارتیاء یو خلاء ډکوي داني غلي انسان خوري وابنه ګیاه حیوانات خوري دد غه بهیر تر شا د یو فاعل مختار ذات د موجودیت څخه غیر تصور نشي کېدای نو داسې نه ده چې دغه غیر اختیاري چارې خلکو د بې علمۍ څخه نامرئیي ذات ته منسوب کړې اد ورېځې د حرکت د باران د ورېدو د لمر حرکت د شپې او ورځې اختلاف د بادونو تغیراتو او عوامل څه دي او د چا لخوا اداره کېږي واضح ده چې د یو ذات لخوا اداره کېږي چې هغه الله تعالی دی.

د اسلامي عقیدې مخالفین په مومنانو دااعتراض کوي چې تاسو وایې چې دا هرڅه الله تعالی پیدا کړي نو الله چا پیدا کړي دي؟

ځواب: که چېرته موږ دې سوال ته ځیر شو دا د شیطان یوه وسوسه ده چې خپلو اولیاء (ملګرو) ته یې القاء کوي (په زړه کې اچوي) ځکه چې الله تعالی خالق دی او خالق هغه ته وایي چې نور شیان پیدا کوي دي چا پیدا کړي نه وي، دوی په دغه بې عقله سوال سره خالق څخه مخلوق جوړوي چې الله سبحانه وتعالی هم خالق او هم مخلوق ګڼي که دا سوال

Scanned by CamScanner

ځېرنې لاندې ونیول شي نو دا به دور او تسلسل ته ورسېږي هغه داسې چې خالق به بل خالق او هغه به بل خالق او هغه به بل خالق ترلا یتناهي سلسلې پورې روانه وي چې دغه تسلسل باطل او واضح البطلان دي

او کچېرته دا ووایې چې خالق مخلوق او مخلوق خالق پیدا کړی وي نو دا دور دی چې یو د بل لپاره څنګه خالق کېدای شي؟

دور هم باطل دی، نو دا معلومه شوه چې الله تعالی په خپله خالق دي چاپیدا کړي نه دي او ټول مخلوقات الله تعالی پیدا کړي دي الله تعالی نه ابتداء او نه انتهاء لري نه زوال او نه حدوث لري د انسان عقل د الله تعالی د ذات په کیفیت کې کار نه شي کولای رسول الله صلی الله علیه وسلم موږ ته همد غسې فرمایي چې شیطان به درته دا هم ووایي چې الله چا پیدا کړي تاسو په الله پورې پنا وغواړئ یعنې (اعوذ بالله) ووایې.

د حدیث عبارت دا دی:

[قَالَ أَبو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ كَذَا مَنْ خَلَقَ كَذَا حَتَّى يَقُولَ مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللّٰهِ وَلْيَنْتَهِ] متفق علیه (۱)

ژباړه: دابو هریره څخه روایت دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی شیطان به یو کس ته په تاسو کې راشي ورته به وایي چې دا چاپیدا کړی؟ دا چا پیدا کړي تر دې چې ورته به ووایي چې ستارب چا پیدا کړي؟ نو کله چې دې ځای ته را ورسېږي په الله پورې دې پنا ونیسي او داسې فکر دې پرېږدي

بل حدیث کې دا هم راغلي

[فَقُولُوا (اللّٰهُ أَحَدٌ اللّٰهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ)]

---

۱. مشکوة صفحه ۱۹ کتاب الایمان

یعنې داسې دي وواييي چې الله يو دى الله چا ته محتاج نه دي او هر شي الله ته محتاج دي څه شي يې زېږولي نه دي او د چا څخه زېږېدلى ندي او ورسره برابر څه شي نه شته بيا دي درې کرته چپ خوا ته لاړې تو کړي او الله ته دي پنا ويسي د شيطان رټل شوي څخه (مشکوة صفحه ۱۹ حواله ابوداود).

وروسته به د الله جلت عظمته د صفاتو په بحث کې راشي چې الله تعالى د مخلوق د صفاتو څخه منزه او پاک دي بايد بيا هم اووايو چې الله تعالى ابتدا، انتهاء، حدوث زوال، مرض، ذکوريت، انوثيت يعنې نارينه والي، ښځينه والي، ستوماني، خطاء، نسيان، جهل، زېږېدنه زوجيت، نسب، تشبيه، خوراک، څښاک، لباس وغيره څخه منزه او پاک دي ځکه دا صفات د مخلوق دي.

اتم درس
عرش او فوقيت

اهل السنة والجماعت عقيده لري؛ چې عرش داوو اسمانونو لوح قلم او کرسي څخه پورته دى يعنې زموږ څخه فوق چې کوم اسمان دى دد ې څخه پورته اووه اسمانونه په همدې ترتيب چې د ځمکې او اسمان تر منځ څومره فاصله ده د هر دوو اسمانونو ترمنځ همدومره فاصله ده د اووه اسمانونو څخه پورته لوح، قلم او کرسي ده چې دا ټول د الله تعالى مخلوقات دي او ددې ټولو څخه پورته بيا عرش دي چې عرش هم د الله تعالى مخلوق دي.

الله تعالى فوق العرش يعنې د عرش څخه فوق دى بلاکيف استوا على العرش د الله سبحانه وتعالى بلاکيف (په غير د څرنګوالي) صفت دى کما يليق بشانه (څنګه يې چې د شان سره لايق دى) په ډېر روايتونو کې

ثبوت راغلي دي.

امام مالک رحمه الله فرمايي:

[الاستوامعلوم والکیفیة مجهوله والایمان به واجب والسوال عنها بدعة]

ژباړه: استوای معلوم دی څرنګوالی يې نامعلوم دی ایمان په استوای واجب دی او د کیفیت پوښتنه يې بدعت دی.

او د الله تعالی معیت د مخلوق سره هم ثابت دي.

الله تعالی فرمايي:

[وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ] (١)

ژباړه: او هغه د تاسو سره دی چې هر چېرته یاستی.

په دې اړه شرح عقیدة الطحاویه لیکي:

(والعرش والکرسی حق وهو مستغن عن العرش ومادونه محیط بکل شئ وفوقه ص۳۱۰)

ژباړه: او الله تعالی د عرش او غیر عرش څخه بې پروا دی (حاجت) نه لري په هر شي محیط دی او د هر شي څخه فوق دی - دلته دوه خبرې قابل د فکر دي ۱ دا چې د الله تعالی فوقیت د مخلوق د فوقیت سره تشبیه نه کړل شي ۲ او دوهم دا چې الله تعالی د حلول څخه منزه دي لکه د حلول عقیده چې د بعضې نصاری وه نو الله تعالی د مخلوق څخه جدا دی په دې معنی الله سبحانه وتعالی عرش ته ضرورت نلري څکه عرش مخلوق دی (کما مره).

اهل السنة تاویل او تمثیل نه کوي وایي کما یلیق بشانه دا د ټولو صفاتو په باره کې دا اهل سنت نظر دي همدارنګه د الله تعالی په ذات کې

---

۱. الحدید /۴

سوچ او فکر کول منع د ي ځکه د انسان عقل محدود او کمزوري دي صرف ایمان او یقین کفایت کوي محد ود عقل به په لامحدود ذات کې څنګه کار و کړي؟

(استوای علی العرش) په ډېرو ایاتونو ثابت ده خو دا متشابهات دي د ډېر بحث په کې ونه شي همدومره اجمالي وینا کافي ده زیاته څېړنه په کې خطر لري

نهم درس

د الله سبحانه و تعالی توحید

دمخه موولوستل چې په الله تعالی ایمان لرل دوه خبروته چې په وجود د الله او په توحید د الله دي شامل دي

تر دې ځایه مود الله د موجودیت دلایل په مختصر ډول وڅېړل اوس د الله تعالی د یو والي چې په خپلو ټولو حقوقو کې یوازي او برخدار نه لري

دلایل څېړل کېږي چې عبارت د توحید څخه دی یعنې د توحید تعریف او اقسام او دلایل تر بحث لاندې نیول کېږي تر څو مکمل واضاحت د مسئلې وشي

د توحید لفظ په عربي لغت کې د تفعیل په وزن د مصدر صیغه ده په لغت کې ویل کېږي یو شي یو ګڼل یاد یو شي په یو والي حکم کول یا د یو والي نسبت کول یو شي ته

او په اصطلاح کې د الله تعالی ذات پاک او مجرد ګڼل دي د خپل الوهیت په ټولو خصوصیاتو کې د شرکت څخه

په همدې ترتیب ابو المنتهي هم تعریف کړی دی لیک:

Scanned by CamScanner

(تجرید الذات الالهیة عن کل مایتصور فی الافهام ویتخیل فی الاوهام والاذهان، صـ ۳)

یعنې الهي ذات مجرد او پاک ګڼل دي د هر هغه شی څخه چې په وهم او خیال کې ګرځي او تصور یې کوي او په اوهامو او اذهانو کې متخیل کېږي اسم فاعل یې موحد راځي او ضد یې اشراک چې اسم فاعل یې مشرک راځي.

توحید د ټولو اسماني کتابونو او په ځانګړي ډول د قرآنکریم مرکزي موضوع ده.

الله جل جلاله فرمايي:

[هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوْا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوْٓا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ] (۱)

ژباړه: دا پند دی د خلکو لپاره او (د دې لپاره راغلی) چې خلک پرې او وپرول شي او په دې خبره پوی شئ چې هغه الله یو دی.

د معاذ بن جبل رضی الله عنه په روایت شوي مرفوع حدیث کې هم ذکر راغلی [حَقُّ اللّٰهِ أَنْ يَعْبُدُوهُ، وَلا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا] (۲).

ژباړه: نبي علیه السلام معاذ بن جبل ته وفرمایل حق د الله تعالی په خپلو بنده ګانو دادی چې یوازې دده عبادت وکړي او هیڅ شی ورسره شریک جوړ نه کړي.

ملا علي قاري هم لیکي: [القرآن کله ورد فی التوحید] (۳)

ژباړه: یعنې قرآنکریم ټول په توحید کې راغلی.

دا چې شرک په کبیره ګناهونو کې لویه ګناه ده او (من اکبر الکبائر) دی

---

۱. ابراهیم/۵۲

۲. مشکوة

۳. شرح فقه اکبر صـ ۱۵

Scanned by CamScanner

نو الله تعالی د دغه مسئلې د وضاحت لپاره وخت په وخت پیغمبران
الېږلي دي.
په دې اړه الله تعالی فرمایي:
[وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِيْ كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُوْلًا أَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوْتَ] (۱)
ژباړه: او بېشکه موږ لېږلی په هر امت کې رسول په دې خبره چې د الله
تعالی بنده ګي وکړي او د طاغوت (باطلو خدایانو) څخه ځانونه
وژغوري.
په بل ایت کې هم وضاحت دی:
[وَمَآ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا نُوْحِيْٓ اِلَيْهِ أَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ أَنَا
فَاعْبُدُوْنِ۝] (۲)
ژباړه: موږ له تا څخه مخکې هیڅ یو پیغمبر ندی لېږلی مګر هر یو ته
موږ وحی کړې ده چې لایق د بنده ګۍ بل څوک نه شته غیر له ما څخه نو ما
یو ومنئ په بنده ګۍ سره.
ابن عباس څخه نقل راغلی:
(کلما ورد فی القرآن من العبادة فمعناه التوحید، کمالین علی
هامش الجلالین ص ۴)
ژباړه: هر عبادت قرآنکریم کې راغلی معنی یې توحید دی.
څرنګه چې دا ډېره اوږده او ضروري مسئله ده چې مدار د کفر او ایمان
هم دغه مسئله ده، نو له دې وجې څخه شیطان کوښښ کوي چې د الله
تعالی بنده ګان شرک کې مبتلا کړي او د توحید د فطري لارې څخه یې

۱. النحل / ۳۶
۲. الانبیآء / ۲۵

منحرف کړي په همدغه اساس ډېر امتونه د ابلیس پر اغوا د شرک او کفر ښکار شوي دي مختلف شیان یې ورته ښایسته کړي دي او د هرشي څخه یې لکه د بتانو، لمر، سپوږمۍ، ستورو، تېږو، ونو، بوټو، قبرونو اور... او کله د یو شي او کله د بل شي څخه یې ورته اله (خدای) جوړ کړی دی د ټولو څخه د مخه د شرک لومړنی قسم چې د نیا کې منځ ته راغلي دی هغه د بت پرستۍ په شکل په بشري جامعه کې د ابلیس په اضلال شروع شوی دی هغه هم د نوح علیه السلام د قوم څخه چې یغوث، یعوق، ود، سواع او نسر د اپنځه بتان خلکو په خدایتوب ونیول له دې څخه مخکې په انسانیت کې هیڅ قسم شرک نه و، وروسته یې بیا شکلونه متعدد د او بدل را بدل شو چې همدغه مضمون ته د قرآنکریم په یو ایات کې اشاره هم شوي ده.

[وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّآ اُمَّةً وَّاحِدَةً فَاخْتَلَفُوْا] (١)

زیات مفسرین په دې نظر دي چې مخکې خلک په یو امت او یو دین و، چې هغه توحید دی بیا یې اختلاف په توحید کې وکړ چې بعضې خلکو شرک وکړ نو بیا الله تعالی پیغمبران راولېږل او د شرک مقابله یې وکړه او زیاتو خلکو ته یې د دغه خراب مرض څخه نجات ورکړ.

الله سبحانه وتعالی د ګناهونو په فهرست کې په شرک ډېر خفه کېږي ځکه چې دا دیو څرګند حقیقت او انساني فطرت څخه انحراف دی او لوی ظلم دی ځکه که د شرک د عقیدې سره یو انسان مړ شي الله سبحانه وتعالی ورته بښنه هم نکوي.

الله تعالی فرمایي:

[اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ] (١)

---

١. یونس / ١٩

Scanned by CamScanner

ژباړه: بېشکه الله نه بښي دا چې شرک ورسره جوړکړی شي او له دې څخه غير ببښنه کوي چې چاته وغواړي. د توحيد په اصل مفهوم کې په امت کې ځينې فرقې تېر وتي او په خپل ګومان يې هر شی د توحيد منافي ګڼلی مثلاً معتزله چې الله تعالی ته صفات ثابتول يې هم شرک وګڼه او ځانونه يې په اصحاب العدل والتوحيد ونومول او يا لکه خوارج چې د مشرکينو په اړه نازل شوي اياتونه په مؤمنانو تطبيقوي مګر موږ به د اهل السنة والجماعة موقف چې د توحيد په اصلي مفهوم ولاړ دی په لنډ ډول وڅېړو.

عقل هم وايي چې د کايناتو متصرف او د نظام اداره کوونکی بايد يو وي

که چېرته متعدد وي نو بيا د انظام به مختل او فاسد ګرځېدلي وي د تعدد ادنی افراد دوه دي

که دوه الهه په کايناتو کې موجود شي نو يو به د يو کار د کولو او بل به د نه کولو اراده کولی نو خامخا به نظام کې خلل راتله که چېرې يو وه وايي چې زه دا کار کوم نو هغه بل يې مخه نيوې شي کنه؟

که چېرته دده مخه وه نيسي او قدرت ولري چې هغه بل کمزوري او عاجز کړي نو بيا دا عاجز او کمزوري اله نه شي کېدای ځکه اله کمزوري نه وي

که چېرته يې دا نشي عاجز کولی او د هغې د ارادې مخنيوی نشي کولی نو بيا دا بل کمزوری او عاجز کېږي چې اله نشي کېدلی، نو معلومه شوه چې اله د کايناتو يو دی کله چې ثابته شوه چې دوه اله ندي نو پورته تعدد په خپله نفي شو.

۱. النسآء / ۴۸

همدارنګه په نقلي دلایلو کې هم قرآن کریم فرمایي:
[لَوْ كَانَ فِيْهِمَآ اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا] (۱)
ژباړه: که په ځمکه او اسمانونو کې نور خدایان وی د الله تعالی څخه غیر نو دواړه به فاسد شوی وای.
په دنیوي چارو کې هم موږ یو والی ګورو چې اشتراک د هغې چارو په اختلال او فساد تمامېږي مثلا که د یو موټر دوه موټروانان وي او یا د یوې کشتۍ دوه کشتیبانان وي یا د یو مسجد په یو لمونځ کې دوه امامان مخکې شي څرګنده خبره ده چې د دې چارو نظام به خرابېږي او په دې شیانو کې به فساد راځي.
همدا راز په دې کایناتو کې هم که د الله تعالی سره په یوه کوچنی برخه کې د چا اشتراک وی، نو نظام په حتما خراب شوی وی د الله توحید د انسان د فطرت غوښتنه ده د دې لارې څخه انحراف د فطرت انساني څخه انحراف شمېرل کېږي.
د توحید متعدد ډولونه دي چې د عقایدو علماو هرچا د خپل علمي تبحر په بنا اقساموته متعدد نومونه ورکړي دي چې هر یو ي په خپل ځای صحیح دی لکه د الله تعالی د ذات توحید، د اسماء صفاتو، د عباداتو او احکامو توحید چې بیا یې هر یو یې په جلا جلا ځانګو وېشلی لکه د صفاتو په توحید کې توحید في التصرف في الاستعاذه في الرقي وغیره.
موږ دلته فقط د شرح عقیده الطحاویه عبارت چې لنډ دی اکتفا کوو داسې لیکې: [فان التوحید یتضمن ثلاث انواع احدها الکلام في الصفات والثاني توحید الربوبیة وبیان ان الله وحده خالق کل شيء والثالث توحید الهیته وهو استحقاقه سبحانه وتعالی ان یعبدوحده

۱. الانبیآء/۲۲

Scanned by CamScanner

شریک له](۱)

توحید متضمن د دریو ډولونو دی:

۱. په صفاتو کې توحید

۲. توحید د ربوبیت او د دې بیان چې الله تعالی یوازې خالق د هر شي دي

۳. توحید د الوهیت دي یعنې دا چې الله سبحانه وتعالی یوازې مستحق د عبادت دي چې برخه دار او شریک پکې نلري او عبادت د الله سبحانه حق دی، یعنې الله سبحانه وتعالی د عبادت د ټولو ډولونو حقدار دی.

عبادت دوه ډوله دی:

۱. بدني عبادت

۲. مالي عبادت

بدني په درې برخو وېشل کېږي:

۱. قلبي

۲. لساني

۳. عملي

قلبي: چې د زړه سره تعلق لري لکه ایمانیات اعتقادیات خوف توکل تواضع وغیره

لساني: چې د ژبې څخه صادرېږي لکه دعا ذکر تلاوت وغیره.

عملي: د نورو اعضاو څخه صادرېږي لکه لمونځ، روژه، رکوع، قیام، قاعده، سجده او قتال في سبیل الله وغیره.

۲. مالي عبادات: لکه زکات، عشر، د حج مصارف، صدقات د نذر

---

۱ شرح عقیده الطحاویه صفحه ۷۲

اموال وغیره.

ددې تولو عباداتو حقدار يوازې الله سبحانه دی، که په دې عباداتو کې یوه برخه چا غیر الله ته ورکړه شرک به وي (شرک في العبادت دي) دمکې مشرکین د الله دربوبیت او خالقیت په توحید قایل وه دالوهیت اوعبادت توحید څخه انکار کاوه د دوی ددغه عقیدې حکایت قرآن کریم په ډېرو مقاماتو کې کړي دي په يو مقام کې داسې فرمايي:

[وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ] (١)

ژباړه: ای پيغمبره که ته ددغه مشرکانو څخه پوښتنه وکړې چې ځمکه او اسمانونه چا پيدا کړي دوی به خامخا ووايي چې الله

دې ته ورته بېشماره ايتونو څخه معلومېږي چې دربوبيت په توحيد مشرکين قايل وه خو دالوهيت د توحيد څخه يې انکار کاوه لکه د دوی دغه دالوهيت د توحيد څخه انکار په بل ځای کې قرآن کريم حکايت کړي دي فرمايي:

[أَجَعَلَ الْأٰلِهَةَ إِلٰـهًا وَّاحِدًا إِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌO] (٢)

مشرکينو به ويل.. چې ايا دې پيغمبر ډېر الهه يو اله ګرځولي دي داخو عجيب شي دي

يعنې الله تعالی يوازې اله منل دوی ته نا اشنا ښکارېده، نو ځکه يې ورڅخه انکار کاوه او د لااله الاالله منلو ته تيار نه وه چې په لااله الاالله کې د الوهيت د توحيد اقرار دي

قرآنکريم فرمايي:

[إِذَا قِيْلَ لَهُمْ لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُوْنَO] (٣)

---

١. لقمن / ٢٥

٢. ص / ٥

٣. الصفت / ٢٥

Scanned by CamScanner

ژباړه: کله چې مشرکینو ته وویل شي چې اله بل نه شته سوا د الله تعالی څخه دوی د دغه خبرې د منلو څخه کبر کوي (نه یې مني).

دالوهیت توحید مستلزم دي دربوبیت اوخالقیت توحید ته نو ځکه قرآنکریم لومړی دوی ته دالوهیت د توحید منلو لپاره د دلیل په توګه دربوبیت او خالقیت توحید وړاندې کوي. هغه څوک چې رب او خالق وي هغه به اله هم وي دعوه داده چې اله به هغه څوک وي چې هغه پیداکونکي اوپالونکي وي نو پیداکوونکي او پالونکي خود مشرکینو په عقیده هم بل څوک ندي سوا د الله تعالی څخه نو اله به هم الله سبحانه وتعالی وي ځکه دوی په دې معترف وه چې زموږ بتان خالقان او پالونکي نه دي په دې معنی چې باران ورول رزق نازلول د مخلوق پیداکول دا ټول الله سبحانه وتعالی کړي دي نو چې دا کارونه چا کړي دي هماغه به یوازې اله هم وي دوی فقط د پیغمبری دعوت په مقابل کې دوه باطل دلیلونه وړاندې کول چې قرآنکریم ترې داسې یادونه کوي.

۱. [وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا] (۱)

ژباړه: موږ خپل پلاران په دې کار لیدلي دي.

۲. [هٰٓؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِنْدَاللّٰه] (۲)

ژباړه: دوی زموږ سفارشیان دي د الله تعالی پر وړاندې.

په دغه دواړو خبرو کې دوی سره هیڅ قسم عقلي او اسماني دلیل نه وه بلکې دا هر څه یې د خپل ګومان مطابق کول حال دا چې د قرآنکریم دعوه داوه:

[وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ] (۳)

---

۱. المائده / ۱۰۴

۲. یونس / ۱۸

۳. البقره / ۱۶۳

Scanned by CamScanner

ژباړه: اله ستاسو یو اله دي نشته بل اله سوا د همدغه الله څخه
دلته دوه خبرې قابل د غور دي
۱. الوهیت الله تعالی ته ثابتول دي.
۲. الوهیت منحصر کول دي د الله تعالی د ذات پورې او د غیر څخه یې نفي کول دي.
مشرکینو د الله الوهیت هم منه او دا یې تسلیموله چې الله تعالی اله دي خو د غیر څخه یې د الوهیت نفي نه کوله او دا ضروري خبره ده لکه څرنګه چې الوهیت الله ته ثابتول د ایمان رکن دی همدارنګه د غیر څخه یې نفي کول ضروري او د ایمان بل رکن دي.
همدغه دوهم جز د مشرکینو سره د مومنانو متنازع فیه (نزاع تکی) ګرځیدلي وه چې مشرکین یې منلو ته تیار نه وو او دي ته د قرآنکریم په اصطلاح کې کفر بالطاغوت وایي د طاغوت څخه یعنې شرکې الهه او شرکې قوانینو څخه انکار د ایمان شرعي لپاره حتمي او ضروري اصل دي قرآنکریم فرمایي:
[فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى] (۱)
د همدغې اصل په بنا د الوهیت د توحید لپاره چې د امستلزم د توحید د ربوبیت دي او برعکس نه دي یعنې د ربوبیت توحید مستلزم د توحید الوهیت نه دي.
زموږ د توحید په کلمه کې د همدغه دواړو لویو مقصدونو په نظر کې نیولو په خاطر داسې الفاظ په خلص ډول راوړل شوي چې لا اله الا الله یو لفظ د اله په کلمه کې راوړل دوهم نفي د الوهیت د غیر الله څخه او انحصار د الوهیت د ذات د الله تعالی پورې.

۱. البقره / ۲۵۶

Scanned by CamScanner

دا اله لفظ په خپله د رب په توحید دلالت کوي او په نفي اثبات سره په کې حصر را اوړل شوی که دا کلمات داسې را اوړل شوي واي چې الله اله - یعنې الله اله دي نو دا دواړه مقصده پکې نه ځای کېدل مخکې مو مکررا ذکر کړل چې قرآنکریم مشرکینو ته همدغه دلیل زیات ذکر کوي چې څوک رب وي خالق وي هغه به اله هم وي لاندې ایاتونو کې غور سره معلومېږي

[أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ] ([1])

بل ایت:

[إِنَّ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوْا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوْا لَهُ] ([2])

بل ایت:

[اعْبُدُوْا رَبَّكُمُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ] ([3])

او داسې نور ...

دا او د بېته ورته ایتونو کې چې دلته د ټولو دلیکلو ګنجایش نه شته دي ددې وضاحت کوي چې اله یوازې الله تعالی دي او بل هیڅ شي اله نه دي او نه کېدای شي او نه الله تعالی د خپل الوهیت په خصائصو کې برخه ورکوي او نه پرې څوک جبري سفارشي شته دي او نه هم الله تعالی د چاځخه مجبور ږېږي.

اله یو عربي کلمه ده چې تعریف یې د عقایدو علماء او مفسرین داسې کوي

[کل مایاله الیه الناس ویتضرعون لدیه فی حوایجهم ومشاکلهم ویعتقدون بان له سلطة غیبیة فی دفع المضار وجلب المنافع

---

[1] النحل ۱۷

[2] الحج ۷۳

[3] البقره ۲۱

استقلالاووساطة فى مالايقدرعليه الناس فى دايرة الاسباب العادية عندهم، شرح منار](۱)

هر هغه اله دي چې خلک ورته عاجزي اوتضرع کوي په خپلو حاجاتو او مشکلاتو کې او په هکله يې داسې عقيده ولري چې يقيناً دا يو غيبي سلطه لري په دفع د ضررونو اوورکولو د منافعو کې يا داسې چې همدغه اله په دغه چارو کې يوازې او مستقل وګڼي چې په خپله يې کوي او يا دا چې د بل په واسطه يې کوي چې بل ذات ورته اختيار د الوهيت د خصائصوور کړي وي يعنې په هغه چارو کې چې عام خلک د هغې په کولو توان نه لري په دايره د اسبابو کې يعنې د اسبابو څخه فوق چارو کې متصرف وي (اسباب د عقايدو څخه جدا خبره ده) په پورته ذکرشوي عبارت کې داله په تعريف کې دا دوه خبرې په خصوصي ډول په ذهن کې کېنول په کار دي

۱. اله غيبي سلطه لري

۲. اسبابو څخه فوق ورته تضرع وکړي شي همدغه يې په حل قادر وګڼل شي نو همدغه ذات بيا پالونکي او پيداکونکي وي او همدغه حقدار د بندګۍ دي چې خلک ورته عاجزي وکړي

نو ځکه په کلمه طيبه کې هم دلارب الاالله، لاخالق الاالله وغيره عبارتونو پر ځای دلااله الاالله په ښېرښايسته اوجامع الفاظ ځای شوي دي چې په ټول مفهوم مکمل کلمات دي د کلمې سره دا څو خبرې د ايمان د تحقق لپاره ضروري دي:

۱. د کلمې صحيح الفاظ

۲. د کلمې په معنی او مفهوم پوهېدل

---

۱. قرطبي ج۱ص۷۳

Scanned by CamScanner

۳. د کلمې اقرار
۴. د کلمې اخلاص
۵. محبت او ادب
۶. تسلیمېدل
۷. او هغه څه چې د کلمې مربوط او د دین د ضروریاتو څخه وي پرې اقرار کول دي
۸. د کلمې د منافي او اضدادو او د هر هغه شي څخه چې د کفر شعار وي ځان ساتل، که څوک کلمه طيبه لولي او په معنی يې نه پوهېږي دا سې شخص د الله تعالی په نزد ایمان خاوند نه دی.

[من اتی بالکلمة الطيبة من غيرملاحظ معناهالایعدمومناعند الله تعالی]

دا خبره تفسیر روح المعانی د قرآنکریم د دې ایات لاندې ذکر کړې:

[وَاذْكُرْ رَّبَّكَ فِيْ نَفْسِكَ تَضَرُّعًا] ([1])

نو معلومه شوه چې په مطلب او مفهوم ځان پوهول ضروري دي. د دې څخه معلومه شوه چې الله تعالی اله او حاکم اعلی دی چې حکم يې په دوه برخو وېشل کېږي:

۱. تکویني حکم
۲. تشریعي حکم

قرآنکریم دغه دواړه ډوله حکمونه الله تعالی ته خاص کړي دي په دې عبارت:

[أَلَا لَهُ الْحُكْمُ] ([2])

---

[1] الاعراف / ۲۰۵
[2] الانعام / ۶۲

ژباړه: یعنې حکم صرف الله جل جلاله لپاره دي
او بیا داسې صراحت کوي:
[وَلَا يُشْرِكُ فِيْ حُكْمِهٖٓ اَحَدًاO] (۱)
مطلب دا دی چې الله تعالی په خپل حکم کې چاته برخه نه ورکوي کله چې حکم مطلق ذکرشي دواړه ډوله ترې مراد ېږي
حکم تکویني: هغه حکم دی چې کله یې الله تعالی صادر کړي بیا مخلوق په کې اختیار نه لري لکه باران کول باران بندول، ژوندي کول مړه کول، مریض کول صحت ورکول دا کارونه بل څوک نه شي کولای.
حکم تشریعي: هغه حکم دی چې الله تعالی یې صادر کړي او یو قانون راولېږي مخلوق ته یې د کولو اختیار وي لکه حلالول، حرامول، فرض کول، لازم کول دا د الله تعالی د تشریعي احکامو څخه دي
قانون جوړونه د الله تعالی د الوهیت حق او خصوصیت دي څرنګه چې معلومه ده چې الله تعالی د مخلوق په پیدا کولو کې یوازې دي
نو د قانون په رالېږلو کې به هم یوازې حقدار وي نو غیرالله د قانون د جوړوني حق نلري د الله د قانون څخه غیر نور قوانین لکه دیموکراسي، دیموکراتیک، یوناني فلسفه، د بشر د حقوقو اعلامیه، د پارلمانونو د خوا جوړ شوي قوانین، د طاغوتي قوانیو څخه ګڼل کېږي چې تر څو ترې یو انسان انکار ونه کړي ایمان یې په الله تعالی نه صحیح کېږي
الله تعالی فرمایي:
[وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَO] (۲)
که څوک د الله تعالی د رالېږل شوی کتاب د حاکمیت

---

۱. الکهف / ۲۶
۲. المائده ۴۴

دحقانیت عقیده ونلري کافردی خوکه څوک یې دحقانیت دحاکمیت عقیده لري خوعمل کې سست دي نوبیابه کافر نه وي خو ګناه ګاراومرتکب دګناه کبیره به وي

د تحلیل او تحریم واک یوازې د الله تعالی په حکم صورت نیسي د نصاری یوه ډله په همدغه عقیده د اسماني شریعت څخه خارج شوه چې خپل باطل پرست پیران او باطل علماء یې په خدایتوب ونیول الله تعالی ترې داسې حکایت کوي فرمایي:

[اتَّخَذُوٓا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ] (١)

ژباړه: دوی خپل علما او پیران په خدایتوب نیولي د الله تعالی څخه غیر.

کله چې عدي ابن حاتم چې مخکې نصراني وه بیا مسلمان شو دهمدغه ایات په اړه زموږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وکړه او عرض یې وکړو چې موږ خود پیرانو اوعالمانو عبادت نه کولو نو پیغمبر علیه السلام وفرمایل:

[أَلَـيْسَ يُحَرِّمُـونَ مَـا أَحَـلَّ اللّٰهُ فَتُحَرِّمُونَـهُ وَيُحِلُّـونَ مَـا حَـرَّمَ اللّٰهُ، فَتَحِلُّونَهُ؟"فَقُلْتُ: بَلَى، قَالَ:"فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ] (٢)

ژباړه: ایا نه و هغوی چې د الله حلال به یې حرامول اوتاسو به حرام ګڼل اود الله تعالی حرام به یې حلالول تاسو به حلال ګڼل نوما وویل هو همداسې وو نو وی فرمایل همدا دهغوی عبادت وو.

---

١. التوبه / ٣١
٢. ترمذي ٢ جلد صفحه ۴٠. احمد . بیهقي او ابن جریر

نو معلومه شوه چې شریعت جوړونه یوازې د الله تعالی حق دی خلاصه دا دی چې د طاغوتي الهه و څخه انکار کول د ایمان رکن دی چې په لااله الاالله کې دا اقرار موجود دي.

د اله صفات

د اله څو صفات قرآن کریم ذکر کړي دي:

۱. عام تصرف (بشپړ واک)
۲. قدرت مطلقه
۳. مشیت نافذه
۴. علم محیط (بشپړ علم)

چې لاندې ایاتونه پرې وضاحت کوي:

[لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا] (۱) تصرف او ملکیت عامه

[اِنَّ اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌO] (۲) پر هر څه قادر دي دلته قدرت کامله دی.

[اِذَاۤ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَّقُوْلَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُO] (۳) مشیت نافذه چې اراده یې نافذه ده.

[وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًاO] (۴) محیط او بشپړ علم

۱. طه/ ۶
۲. البقره/ ۲۰
۳. یس/ ۸۲
۴. الطلاق/ ۱۲

Scanned by CamScanner

داد الله سبحانه وتعالی دالوهیت خصوصیات دي چې غیرد الله تعالی څخه یې بل څوک نلري، د الله تعالی علم په غیب او ښکاره محیط او کامل دی غیب عبارت د هر هغه شی څخه دی چې د انسان حواس یې د درک څخه عاجز وي قرآنکریم د غیب درې مرحلی ذکر کړي.

۱. علم الغیب
۲. اطلاع بالغیب
۳. ایمان بالغیب

-دعلم الغیب په اړه قرآن کریم ذکر کوي:

[لَّا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الْغَيْبَ اِلَّا اللّٰهُ] (۱)

ژباړه: نه پوهېږي هغه څوک چې په اسمانوو او په ځمکو کې دی په غیب مګر یوازې الله تعالی.

او بې شماره ایتونه او احادیث پکې شته چې د ټولو ذکر کول دموضوع داوږدوالي سبب کېږي.

- **اطلاع بالغیب**: دا د انبیاء علیهم السلام خصوصیت دی او د هغوی معجزه ده الله تعالی فرمایي:

[وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَي الْغَيْبِ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِيْ مِنْ رُّسُلِهٖ مَنْ يَّشَآءُ] (۲)

ژباړه: او نه دی الله تعالی چې اطلاع درکړي تاسو ته په غیب لیکن الله تعالی غوره کوي (د دې اطلاع لپاره) د خپلو رسولانو څخه چې چا ته وغواړي.

دغه اطلاع یا اظهار دیو غیبي خبر چې الله تعالی کوم نبي ته وکړي

---

۱. النمل / ۲۵
۲. آل عمران / ۱۷۹

Scanned by CamScanner

دا دنبي په حق کې اعجازوي اود الله تعالی دعلم غیب دلیل دي کله چې نبي ته اطلاع وشي چې وحی ده بیا یې خلکو ته په ښودلو کې بخل نه کوي الله تعالی فرمایي:

[وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍO] (۱)

ژباړه: او نه دی نبي د غیب (وحی) په ښودلو کې بخل کونکی.

د اطلاع بالغیب داسې مثال دی لکه یوچا ته چې د کوم لرې ځای څخه تیلیفون راشي هغه شخص بیا نورو خلکو ته خبر ورکوي

- **ایمان بالغیب**: په مغیباتو عقیده درلودل د مومن مکلفیت او خاصیت دي چې دا اصل د ایمانیاتو له جملې څخه دي

قرآنکریم فرمايي:

[الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ] (۲)

ژباړه: او دا (مؤمنان) هغه خلک دي چې ایمان لري په غیبو باندې

دیادوني وړده چې کفر او شرک په حقیقي ډول هغه دي چې د الله تعالی د دین یعنې مومن به اصل څخه انکار وشي اود دین دضروریاتو څخه د یو ضروري مسئلې څخه داسې انکار وشي چې نه تاویل او نه هم د بلې معنی احتما ل پکې وي لکه د الله تعالی دوجود یاتوحید څخه انکار وکړای شي یا د پیغمبر، قرآن کریم د کوم سورت یا ایت وغیره څخه انکار وشي په بعضو احادیثو اوروایاتو کې په ځینې اعمالو د کفر اوشرک اطلاق شوي دي چې هغه په زجر اوتهدید حمل دي لکه لاندې مبارک احادیث:

- [مَنْ تَرَكَ الصَّلاَةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ كَفَرَ] چې عمل یې عمل د کفر دي خو

---

۱. التکویر / ۲۴
۲. البقره / ۳

که په استحلال حمل شي نو بیا خو ظاهره ده.

- (مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ أَشْرَكَ) خلص مطلب دا دی چې د غیرالله په نوم قسم یا د ریا لپاره نېک عمل یاداسې نورو اعمالو په سبب د کفر او شرک الفاظ په زجر او تهدید حمل دي دا په هغه حالت کې چې د الوهیت عقیده د غیر الله ونلري

هغه کفر او شرک تري مراد نه دي چې مرتکب یې د اسلام د دایرې څخه خارجېږي او جنازه پرې صحت ونلري، دااگر که لوی گناهونه دي خو هغه لوی کفر ترې نه مراد یږي یالکه د بنده نوم چې عبد پکې غیرالله ته مضاف شوی دی لکه عبدالرسول، عبد الحسن، وغیره... چې خلاف شرع الفاظ دي

په لوی کفر او شرک لاندې امور مرتب دي:

۱. نکاح یې د مسلمان سره نه کېږي

۲. د مسلمان څخه یو تر بله میراث نه وړي

۳. د مسلمان دوستي ورسره جواز نلري

۴. مسلمان یې په قتال مکلف گرځي

۵. مرتکب یې مباح الدم گرځي

۶. جنازه پرې نه صحیح کېږي

۷. د مسلمانانو په هدیره کې تدفین نه صحیح کېږي

۸. د لاس ذبیحه یې نه حلالېږي

۹. سلام اچول پر ي ناجایز دی

۱۰. او بالاخره دایمي جهنمي دي که دنیا کې توبه ونه باسي داخبر ي په لوی کفر مرتب دي (اعاذنا الله من ذالک).

Scanned by CamScanner

لسم درس

د قبرونو زيارت

د قبرونو زيارت جايز بلکې يو مستحب امر دی ځکه پيغمبر عليه السلام څخه په قولي او فعلي احاديثو کې مقبرو ته تلل ثابت دي په يو قولي حديث کې فرمايي:

[كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ اِلاَّ فَزُورُوهَا]

ژباړه: ما تاسې د قبرونو د زيارت کولو څخه منع کولای، خبردار اوسئ چې زيارت د قبرونو کوئ.

خو په دې اړه افراط او تفريط ناروا عمل دی لکه لاندې حديث د مشکوة شريف ترې منع کوي:

[لاَ تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ وَلاَ تُصَلُّوا إِلَيْهَا]

ژباړه: په قبرونو دپاسه مه کينئ او د قبرونو په طرف لمونځ مه کوی، په دې حديث کې د قبرونو د بی حرمتۍ څخه او په احترام کې د تجاوز څخه منع معلومېږي.

افراط او تفريط (زيادت او کمبود) په امت کې د ځينو سرکشو ډلو لکه روافضو لخوا رامنځته شو لکه د قبرونو څخه کومک غوښتل او د هغوی په تصرف عقيده ساتل چې دا ښکاره تجاوز دی د نفع او ضرر مالک او په کايناتو کې متصرف يوازې الله تعالی دی.

الله تعالی خپل نبي ته داسې فرمايي:

[قُلْ لَّآ اَمْلِكُ لِنَفْسِيْ نَفْعًا وَّلَا ضَرًّا] (۱)

ژباړه: ورته او وايه ای پيغمبره، چې زه مالک نه يم د خپل ځان لپاره د نفع او نه د ضرر.

---

۱. الاعراف / ۱۸۸

Scanned by CamScanner

همدارنگه علامه ابن کثیر مرفوع حدیث نقل کړی چې په کې دا الفاظ راغلي:

[من زعم ان الله تعالی جعل للعباد من الامر شئا فقد کفر] (۱)

ژباړه: که چا داسې گومان وکړ چې الله تعالی خپلو بنده گانو ته په خپلو چارو کې برخه ورکړې ده بېشکه کفر یې وکړ.

امام فخرالدین رازي د سورة یونس ۱۸ ایات لاندې داسې لیکي:

[ونظیره فی هذاالزمان اشتغال کثیر من العوام بتعظیم قبورالاکابر باعتقاد انهم اذا عظموا قبورهم فانهم یکونون لهم شفعاء عند الله] (۲)

ژباړه: د دې (شرکي عقیدې) مثل د دې زمانه کې دا دی چې مشغولېدل د ډېرو عوامو خلکو دی په تعظیم د قبرونو د نېکانو په دې عقیده که دوی د هغوی د قبرونو تعظیم وکړي بیا به د قبرونو خاوندان د الله تعالی پر وړاندې د دوی سفارش کونکی شي یعنې د دوی دا عمل ورته دی د مشرکینو دی وینا ته چې قرآنکریم ترې حکایت کوي [هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِندَ اللّٰهِ] (۳)

د اسلامي امت فقهاء په دې اړه فقهی کتابونو کې هم تفصیل ورکړی چې یو څو نمونې نقل کوو علامه ابن نجیم لیکي:

[ومن ظن ان المیت یتصرف فی الامور دون الله و اعتقاده ذالک کفر، بحر الرائق باب قبیل الاعتکاف، ما لابد منه] (۴)

ژباړه: که چا گومان وکړ چې مړی په چارو کې د الله تعالی څخه غیر

---

۱. ج۲ ص۱۹۴

۲. ج۲ص۲۲۷

۳. یونس / ۱۸

۴. د قاضی ثناء الله ص۷۲، احسن الفتاوی ج۱ ص۳۲ مئاة مسایل ص۸۴

تصرف کوي د اعقيده دده کفر دی

همدارنګه علامه عبدالحی لکهنوي رحمه الله ليکي:

[ان فی الهبجة امورالاتصح ومبالغات فی شان الشيخ عبدالقادر لا يتعلق الا بالربوبية] (۱)

ژباړه: بهجه نوم کتاب کې ډېرې خبرې دي چې صحت نلري او همدارنګه ډېر مبالغات په باره د عبدالقادر جيلاني کې راغلي چې د هغه تعلق د خدايتوب صفاتو سره دي دا واضحه خبره ده چې زموږ په کلو او وطنونو کې همداسې درواغجنې قيصې د عبدالقادر جيلاني په شان کې جوړې شوي چې په ويلو يې انسان ګناهګارېږي او په اعتقاديې ايمان خرابېږي همدارنګه روح المعاني دد ې ايت ـ (وابتغوا اليه الوسيلة) په ذيل کې داسې ليکي:

[قدراينا كثيرامن الناس على هذه الصفة التی وصف الله تعالى بهاالمشركين يهشون لذكرالاموات ويستغيثوابهم ويطلبون منهم]

ژباړه: موږ ډېر خلک په هغه صفت وليدل چې الله تعالی د مشرکينو په حق کې ذکر کړي چې د مړو د يادولو په وخت کې غوړخېږي او د هغوی څخه غوښتنې کوي

شاه ولي الله هم ليکي:

[ومنهاانهم كانوايستعينون بغيرالله فی حوايجهم من شفعاء المريض و غناء الفقير و ينذرون لهم] (۲)

ژباړه: د شرکي اموراتو څخه دا هم وه چې هغوی به د غيرالله څخه کومک غوښته په خپلو حاجتونو کې چې شفاء د مريض او غناء د فقيرو

۱ الشيخ عبدالقادرجيلاني لايتعلق الابالربوبيةالاثارالمرفوعة ص ۵۲
۲ حجة الله البالغه ج ۱

او هغوی ته به يې نذرونه هم منل.

زموږ په ځینو علاقو کې په هدیرو کې څوک څاروي څروي د قبرونو دپاسه ګرځي نجاست هم کوي او خلک پرې ګرځي راګرځي چې دا هم ناروا دي او په ځينې علاقو کې عرسونه پکې کېږي. قوالان او ډمان پکې ډولونه وهي چرس پکې څښل کېږي او د قوالۍ په نامه پکې باطل او دروغ اشعار لوستل کېږي د ښځو هجوم سالانه تلین پکې وي د قبرونو جاروګاني په ځانونو وهي ملنګان او چرسیان پکې ناست وي د قبرونو د خاوندانو په نامه نذرونه د خلکو څخه غواړي، د هدیرو د ونو بوټو څخه بندونه جوړوي غاړو کې اچوي او د هر صالح او نېک شخص قبر د جلا جلا مرض د ذمه دار په نامه مسمی کوي او هلته مریضان وړي مصرف پرې کوي او عقیده لري چې زموږ د امریض د فلاني بابا د قبر په عهده کې دی.

ځینې قبرونه یادوي چې دا د لېونو د جوړولو لپاره دي د فالج لپاره دزیږي مرض لپاره او دا د فلان فلان درد لپاره دي چې دا ټول ناروا او غیر اسلامي دودونه دي او عقیدې ته ضرر رسوي.

دم او تعویذ

دم تعویذ او ساختونه د مریض لپاره جایز او صحیح دی خو په دې شرط چې د الله تعالی په اسماء حسنی یا په ایاتونو، ماثوره او جایزو الفاظو سره وي په عربي ژبه وي او د تاثیر عقیده هم د الله تعالی څخه وي او په مطلب، مفهوم باندې یې پوهېدلي شي لاندې دلایلو کې غور وکړه.

د مسلم شریف حدیث دی:

[لاَ بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ] (۱)

ژباړه: باک نه لري هغه دمونه چې پکې شرک نه وي

ملا علي قاري حنفي ليکي: ان ماكان من الرقية بغيراسماءالله تعالى وصفاته وكلامه اوبغيراللسانى العربى منهية.

قال ابن حجروبتحريم الرقية بغيرالعربى صرحت ائمةالمذاهب الاربعة(۲)

د پورته عبارت څخه دا معلومه شوه چې د الله د اسماء صفاتو او کلام څخه غير او هم په غير د عربي لسان څخه رقيه ناروا ده ځيني نور علماء عربيت شرط نه ګڼي خو ممکن چې رقيه (دم) لپاره عربيت ضروري او ليکلو لپاره نه وي خو په اتفاق سره يې په معنى پوهېدل ضروري دي.

اکام المرجان داسې ليکي:

[ويجوزان يكتب للمصاب وغيره من المرضى شئ من كتاب الله عزوجل بالمدادالمباح ويغسل ويسقي كمانص على ذالک الامام احمدرحمه الله وغيره واجتح بماروواه باسنادعن ابن عباس انه كان يكتب لمن اصابهاالطلق كلمات الكرب وايتين من كتاب الله عزوجل](۳)

ژباړه: روا دي چې مريض لپاره د الله د کتاب څخه څه حصه وليکل شي په جايز رنګ او بيا و مينځل شي په مريض و څکول شي لکه په همدې خبرې امام احمد رحمه الله هم صراحت کړي دي او استدلال يې په هغه حديث کړي دي چې ابن عباس څخه يې روايت کړي دي چې هغه به بعضې

---

۱. مسلم جلد۲ صفحه۲۲۴

۲. مرقات جلد۱ صفحه ۱۷۲

۳. صفحه ۱۰۴ هکذا مشکوة

کلمات او دوه ایاتونه د مشکلاتو د حل لپاره لیکل د هغه زنانه لپاره چې دولادت په تکلیف کې به وه.

دبحث لنډیز دا دی چې دم تعویذ او ساخت یو قسم جایز دی او بل قسم یې حرام دي لنډ مطلب دا دی چې هغه دم تعویذ چې کفري کلمات پکې وي د توحید عقیدې سره تضاد وي حرام او ناجایز دي او که داسې نه وي بیا درست دي.

استعاذه د توحید یو قسم هغه الله ته ځان سپارل دي یعني په الله تعالی پورې پنا نیول دي قرآن کریم هم همدغه حکم مونږ ته کوي (فاستعذ بالله).

ژباړه: پناه وغواړه په الله تعالی باندې. غیرالله پورې مافوق الاسباب پنا نیول ناروا دي د توحید دعقیدې خلاف دي؛ لکه د جاهلیت په زمانه کې مشرکانو دا قسم پنا په جنیاتو او پیریانو نیوله

قرآن کریم یې داسې حکایت کوي:

[كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ يَعُوْذُوْنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ] (۱)

ژباړه: او بېشکه د انسانانو سړي وو چې پناه به یې نیوله د پیریانو په سړیو. البته د اسبابو د لاندې یو انسان د بل څخه پناه اخستلی شي.

د شرح عقیده الطحاویه د تقسیم سره سم توحید په لاندې نقشه کې خلاصه کوو.

توحید

الوهیت ربوبیت اسماء صفات

دالوهیت د توحید تفصیل موذکر کړ چې هغه عبارت دي د استحقاق او تفرد د عبادت څخه خاص الله تعالی ته

---

۱ الجن ۶

- د ربوبیت یعنې د عالم د پالنې او پیدا کولو د صفت توحید هم بیان شو چې په دې برخه کې مشرکینو هم اعتراف کاوه دا هم یاد ساتل په کار دي چې د مکې مشرکین او یا نور مشرک قومونه فقط د الوهیت د توحید څخه په انکار کافر نه وو بلکې د ډېرو نورو ضروریاتو د دین لکه قیامت، پیغمبران، کتابونو... او داسې نورو څخه یې هم انکار کاوه.

- د اسماءاو صفاتو توحید: اهل سنت والجماعت عقیده لري چې الله سبحانه وتعالی په خپلو نومونو او صفاتو کې هم یوازې دي هیڅ یو صفت په هغه معنی چې الله ته ثابت دي غیرالله ته په هغه معنی ثابت ندي که څوک دا عقیده لري چې غیرالله ته یې په همدغه معنی ثابت ومني دا عمل شرک دي

اشتراک لفظي یا اسمي جدا خبره ده اشتراک لفظي دي ته وایي چې یو لفظ د الله تعالی په صفاتو کې هم راغلي وي او د مخلوق په صفاتو کې هم استعمال شوي وي لکه لفظ د سمیع، بصیر وغیره چې د الله تعالی صفت هم دی او مخلوق ته یې هم نسبت شوي دی دلته په هر جانب کې جدا جدا معنی اخستل کېږي

شرح عقیدة الطحاویه لیکي:

[صفات المخلوق کما یلیق به وصفا الخالق کما یلیق به] (۱)

ژباړه: صفات د مخلوق هغسې دي چې د شان سره یې لایق دي او صفات د خالق هغې دي چې د هغه د شان سره وړ دي اشتراک اسمي شائع او جایز دی

- په اسماء او صفاتو کې فرق: د عقایدو بعضې علما دا فرق کوي چې اسما جمع د اسم ده. د هغه مشتق لفظ څخه عبارت دي چې مصدر ولري

---

۱. ص ۴۳

او صفات د صفت جمع ده همدغه مشتق او یا مصدر څخه عبارت دي لکه قادر او قدرت چې قادر د الله اسم او قدرت یې صفت دي مثلا همدا راز سمیع او سمع، بصیر او بصر عالم او علم وغیره چې یو یې اسم او بل یې صفت دي او ځینې په غیر د مصدرې معنی دي لکه ید استواء، عین، نفس وغیره.

د الله تعالی صفات توقیفي دي یعنې صرف په قرآن کریم یا په هغه صحیح حدیث کې چې د هغې ثبوت د پیغمبر څخه راغلي وي ثابتېږي.

دربیمه لاره د الله تعالی د اسم او صفت د معرفت نشته نه په عقل نه په قیاس او نه د چا په خیال سره کېدای شي.

که څوک دا کار وکړي د بېته الحاد فی اسماء الله (د الله تعالی په نومونو کې کږلیچ) ویل کېږي الحاد فی اسماء الله په ډېرو ډولونو دي چې دا یې هم یو قسم دی.

په دې سره د یونان د فلسفي او فلاسفه او حکما مسلک تردید شو چې هغوی د الله په صفاتو کې د ځانه جوړ شوي الفاظ استعمالوي لکه عقل فعال، عقل عاشر، علت یزدان طبیعیت ماده وغیره.

همدارنګه له خپله ځانه په الله تعالی کوم نوم اېښودل هم ناجایز او منع دی اهل سنة والجماعة عقیده لري چې موږ د الله تعالی په ټولو صفاتو عقیده لرو بلاتاویل، بلاتمثیل، بلاتکییف، بلاتشبیه او بلا تعطیل د الله تعالی صفات لکه استوا علی العرش، ید، وجه، نفس، کلام، نزول، رحمت، غضب، قبض، بسط وغیره د الله تعالی بلاکیف صفات دي تاویل پکې نه کوو او هم تشبیه او تعطیل هم پکې نه کوو.

دا د الله تعالی صفات دي کما یلیق بشانه (څنګه یې چې د شان سره لایق وي) د کیف په لحاظ متشابه دي او دغه صفات په معنی حسي عرفي هم نه حمل کوي په فقه اکبر کې د امام ابو حنیفه رحمه الله [illegible] د چې

[لایقال ان یده قدرته اوان عینه علمه لان فیه ابطال الصفة وهوقول اهل القدروالاعتزال] (۱)

ژباړه: داسې ویل جایز نه دي چې د (ید) څخه د قدرت مراد دی او یا د(عین) څخه یې علم مراد دی ځکه په دې وینا کې صفت له منځه وړل دي چې دا مسلک د قدریه او معتزله دی.

تاویل: په صفاتو کې تاویل عبارت دي د یوې معنی څخه و بلې معنی ته د یو لفظ اړولو څخه لکه دید څخه قدرت اخیستل او داسې نور چې منع دیې.

تمثیل: د الله تعالی د یو صفت د مخلوق د صفت سره هم مثل کول دي.

تشبه: د مخلوق د صفاتو سره هم شبه او مشابه کول دي.

د تمثیل او تشبیه ترمنځ لږ غوندې فرق دی ایضاح الادله داسې لیکي:

[المثلیة تقتضی المساوات فی کل الصفات والتشبیه لایقتضه بل یکفي لاطلاقه المساوات فی بعضه] (۲)

تمثیل او مثلیت تقاضا کوي د یو صفت د بل مخلوقي صفت سره په ټولو صفاتو کې او تشبیه د ټولو تقاضانه کوي بلکې د دې د اطلاق لپاره په ځینې اوصافو کې مساوات کفایت کوي.

تکییف: څرنګوالي او کیفیت بیانولو ته وایي.

تعطیل: صفات معطل کول او ورڅخه انکار کولو ته وایي.

---

۱. ابو المنتهي صفحه۳۲
۲. صفحه ۱۷۷

Scanned by CamScanner

د خدای لفظ

په بعضو عجمي ژبو کې د الله تعالی په هکله بعضې الفاظ استعمالېږي لکه لفظ د خدای، خداوند، کردګار، نګهبان و غیره چې استعمال یې د دوه وجو څخه جایز دی.

۱. دا چې دا د بعضو صفاتو معنی کېدای شي

۲. دا چې اطلاق یې بغیر د الله څخه ندي شوي لکه ابوا لمنتهي دا سې لیکي: [وكل شيء ذكره العلماء با لفارسية اى بغير العربية من صفات الله تعالى فجازالقول به وكذالک كل شيء ذكره العلماء بغيرالعربية من اسماء الله تعالى فجازالقول به فيجوز ان يقول *خدای تعالی توانا* هست] (١)

محشي لیکي:

[هي اللغات التي كانت غير العربية افغانية كانت اوهندية اوتركية اوفارسية] (٢)

هر هغه شی چې علماء په فارسي یعنې غیر عربي سره ذکر کوي دا وینا جایز ده همدا رنګه علماء چې د عربي ژبې څخه غیر د الله تعالی اسما یادوي په دې لفظ سره قول جایز دی نو روا دی چې لفظ د خدای تعالی توانا دي وویل شي حاشیه زیاتوي همدغه راز که افغاني یا هندي ترکي یافارسي ژبه وي هم صحیح دی امام رازي هم په جواز قول لیکلی دا سې لیکي: [معناه واجب الوجود] (٣)

ژباړه: د خدای معنی واجب الوجود (وجود ضروري) ده شیخ

---

۱. صفحه ۱۰۲

۲. صفحه ۱۰۲، حاشیه ۲

۳. ج۱ ص ۱۳۳

Scanned by CamScanner

عبدالسلام صاحب په خپل تفسیر احسن الکلام کې هم د خدای د لفظ اطلاق په الله تعالی جایز ښودلی دی (بنی اسرائیل سورة ۱۱۰ ایات).

صفات د الله تعالی په دوه ډوله دی ثبوتي او سلبي

ثبوتي: چې الله ته یې نسبت دشته والي شوي وي او ثابت وي لکه رحمت، غضب، علم، قدرت، حیات وغیره

سلبي: هغه صفات دي چې د الله تعالی څخه نفي شوي وي او د الله دشان سره یې ثبوت مناسب نوي لکه ولد، والد، مکان، زمان وغیره

ثبوتي بیا په دوه ډوله دی ۱ ذاتي ۲ فعلي

ذاتي: هغه صفات دي چې د دغه صفاتو په اضداد والله نه موصوف کېږي لکه علم د الله صفت دي خو د علم ضد جهل راځي چې الله ترې منزه او پاک دي او داسې نور.

فعلي: هغه صفات دي چې د هغې صفاتو اضداد هم الله تعالی ته ثابت وي لکه رحمت او غضب قبض او بسط احیا، اماتت او داسې نور د یته صفات الافعال هم وایي د صفاتو خلاصه په لاندې نقشه کې ګورو.

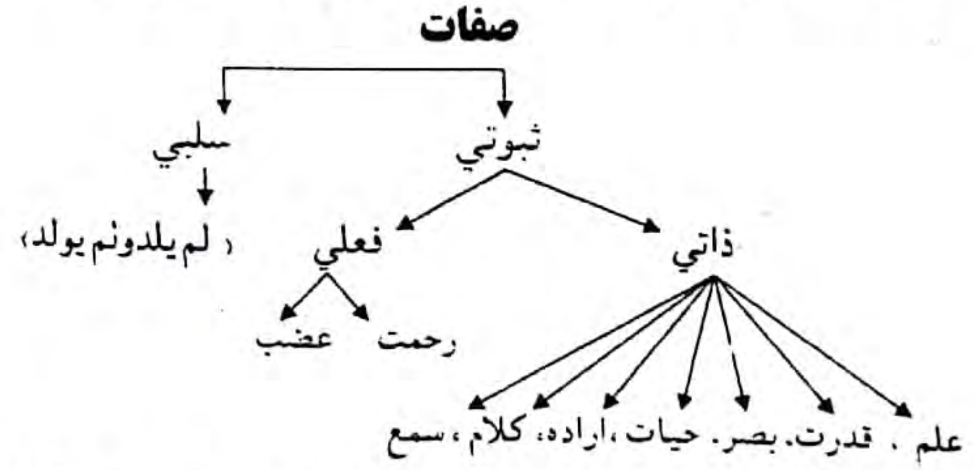

د عقایدو ځیني علما وایي چې د الله تعالی ذاتي صفات اوه دي یعني د ټولو ذاتي صفاتو رجع دغو (۷) صفاتو ته کېږي که څه هم نور

ذاتي صفات شته دي او دلته حصر په ۷ کې مراد نه دي او دا هم کېداى شي چې مشهور پکې همدغه ۷ صفات وي د الله تعالى صفات او اسماء ډېر زيات دي په خاص اندازه کې منحصر ندي لکه د مسند احمد د يو حديث څخه هم معلومېږي چې پيغمبر کريم څخه يوه دعا د پرېشانى د دفع لپاره ثابت ده په هغه دعا کې دا هم دي:

[اسئلک بکل اسم هو لک سميت به نفسک اوعلمته احدا من خلقک اواستاثرت به في علم الغيب عندک] (۱)

ژباړه: زه له تا څخه سوال کوم ستا په هر هغه نوم چې ستا لپاره دى تا پرې خپل ځان مسمى کړى او يا دى يو چاته په خپل مخلوق کې ښودلى او يا ستا په خپل علم غيب کې دى، تا پرې ځان په خپل علم غيب کې غوره کړى دى، ددې مسنون دعا څخه معلومېږي چې د الله تعالى صفات ډېرزيات دي او په يو خاص اندازکې منحصرندي د ترمذي شريف هغه حديث چې ابواب الدعوات کې په صحيح اوحسن سندنقل کړي دي او په هغه حديث کې دا راغلي دي:

[ان لله تسعة وتسعين اسما ماية غيرواحدة من احصاهادخل الجنة](۲)

مطلب دا دى چې د الله سبحانه وتعالى يوکم سل داسې نومونه شته که چازده کړل نوجنت ته به داخل شي علماءددې حديث په مقصد کې ډېر کلام کړى دي خپله محشي د ترمذي داسې ليکي:

[وهل المرادبهذالعدادحصرالاسماءفى هذه العدداوهي اکثر فاختصت هذه بان من احصاها دخل الجنة فذهب الجمهورللثاني...]

---

۱ رواه رزين مشکوة صفحه ۲۱۲

۲ جلد۲ صفحه ۱۸۸

Scanned by CamScanner

ژباړه: آیا مراد په دې عدد (۹۹) حصر د اسماء دي په دې عدد کې؟ او که زیات دي او عدد فقط د دې لپاره مخصوص شوي که چا هم دومره عدد یاد کړل جنت ته به داخل شي هم دغه دوهمه خبره د جمهورو علماء قول دی صفات د الله په هم دغه عدد کې منحصر ندي نور هم شته دي بیا لیکي:

[اوسدا للذریعة انها لاتوخذ بالقیاس قاله الطبري اوانها وان کثرت فکلها ترجع لهذا العدد]

یا خو د لته عدد په دې خاطر ذکر شوي چې څوک د خپله ځانه د الله تعالی لپاره کوم نوم جوړ نه کړي او د اذریعه بنده شي ځکه چې دا خبره په قیاس او عقل نه موندل کېږي دا خبره طبري کړي ده او یا دا چې نومونه د الله سبحانه و تعالی اګر که زیات دي خود ټولو رجع هم دغه (۹۹) ته کېږي

جلد ۲ صفحه ۸۹. حاشیه ترمذي دا احتمال هم شته چې نومونه (۹۹) او صفات زیات وي (والله اعلم).

یوولسم درس

په ملایکو ایمان

ملایک جمع د ملک ده اهل السنة والجماعة په دې عقیده دي چې دا هغه عالم دی چې د مغیباتو د جملې څخه دی، پیریان یې د اور څخه انسان یې د خاوري څخه او ملایک یې د نور څخه پیدا کړي دي په همدې توګه ملایک د الله تعالی عزتمند او پاک بنده ګان دي د نارینه او ښځینه والي څخه پاک دي، خوراک، څښاک، خوب، تولد، په چارو کې ستړیا، نسب او شهوت نلري دغه راز په اطاعت د الله تعالی کې مصروف دي معصیت او نافرماني نه کوي

الله تعالی د ملایکو په اړه فرمایي:

[بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُوْنَO] (۱)

ژباړه: دا د الله تعالى عزتمند بنده ګان دي

بل ځاى ارشاد دى:

[لَا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَO] (۲)

ژباړه: نافرماني نه کوي د الله تعالى په هغه څه کې چې دوى ته حکم کوي او کوي هغه څه چې ورته حکم کېږي.

الله تعالى عام بشر ته په دنيا کې د ملايکو د ليدو توان ندى ورکړى يوازې په هغه شکل يې ليداى شي چې شکل ته تغير ورکړي صرف زموږ پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته جبرائيل عليه السلام څو کرت په اصلي شکل راغلى لکه د حرا په غار کې او په سدرة المنتهى کې نور په نامرئي (ناليدل شوى) او متغير شکل راغلى.

ملايک د الله تعالى له طرفه په چارو مسلط دي په مختلفو تکوينو چارو د الله تعالى د امر عملي کولو کې مشغول دي ځينې يې باران، ځينې يې د باد. ځينې يې د روح اخستلو، ځينې د انسانانو په اعمالو ليکلو، ځينې د قبر سوال او ځواب، ځينې د جنت او دوزخ په څوکېداري مؤظف دي ملايک خپل نومونه هم لري خو د دوى نومونه په شرع پورې موقوف دي، جبرائيل، ميکائل، اسرافيل او ملک الموت عليهم السلام دي چې ورته مقرب ملايک هم ويل کېږي.

همدارنګه په رواياتو کې د جنت د څوکېدارنوم رضوان او د دوزخ څوکېدارنوم مالک ښودل شوى دى او د قبر څوکېدار نومونه نکير منکر ښودل شوي دي او د اعمالو د ليکونکو په صفت کې کرام کاتبين ښودل

---

۱. الانبيآء/ ۲۶

۲. التحريم/ ۶

شوي دي

د اهل السنة والجماعة عقیده د ملایکو په اړه په لاندې ډول خلاصه شوي:

۱. د نور څخه پیدا شوي
۲. مذکر او مؤنث ندي
۳. خوراک څښاک بلکې د بشري تقاضا څخه پاک دي
۴. په مختلفو حسنه اشکالو جوړېدای شي
۵. د نسب څخه پاک دي
۶. معصیت نه کوي
۷. عزتمند بنده ګان دي
۸. عام بشر یې په دنیا کې د لیدو توان نلري
۹. نومونه یې په ورود د شرعي پورې موقوف دي
۱۰. د انسانانو خیرخواه او دعاګوي دي

دولسم درس

ایمان بالکتاب

اهل السنت والجماعت پدې عقیده دي چې د الله سبحانه وتعالی د انسانانو د هدایت لپاره پیغمبرانو علیهم السلام ته کتابونه رالیږلي دي د احق دی چې مشهور یې څلور دي عبارت دي له:

۱. تورات ۲. انجیل ۳. زبور ۴. قرآن کریم.

ځینې صحایف یې هم انبیاؤ علیهم السلام ته ورکړي مخکې کتابونه لکه تورات، زبور، انجیل په عبراني او سریاني ژبه راغلي وو او قرآن کریم په عربي ژبه راغلی دی. د قرآن کریم څو خصوصیتونه دي چې په لاندې ډول ترې یادونه شوې ده.

۱. عربیت ۲. اعجاز ۳. حفاظت د الله سبحانه وتعالی ۴. تدریجي نزول
۵. ناسخ کېدل

د نورو کتابونو په اړه الله سبحانه وتعالی د حفاظت وعده نه وه کړې بلکې د هغې د حفاظت مسؤلیت يې د هغه امت د عالمانو په غاړه وه لکه الله سبحانه وتعالی ورته په دې ایات کریمه کې داسې اشاره شوي ده:

[بِمَا اسْتُحْفِظُوْا مِنْ كِتٰبِ اللّٰهِ] (۱)

ژباړه: له دوی څخه د ساتنې غوښتنه شوې وه.

د الله تعالی د کتاب او د قرآنکریم د حفاظت ذمه واري پخپله الله تعالی کړې ده فرمایي:

[وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ○] (۲)

ژباړه: موږ د دې کتاب ساتونکي یو.

د دغې امتونو خپل دغه مسؤلیت په پوره ډول سرته ونه رساوه او بعضې عالمانو په دې کتابونو کې دوه ډوله تحریفات وکړل چې لومړی لفظي او دوهم يې معنوي تحریف وو، په انجیل کې د تحریف یو شکل د انجیل نسبت مختلفو اشخاصو ته کول او متعدد نومونه پرې ایښودل دي لکه:

۱. انجیل یوحنا
۲. انجیل متی
۳. انجیل مرقوس
۴. انجیل لوقا

په داسې حال کې چې اسماني انجیل په دې نومونو نومول شوی نه

---

۱. المائده ۴۴
۲. الحجر ۹

Scanned by CamScanner

وه، که دغه اناجیل ولیدل شي نو زیات شرک او د توحید د عقیدې منافي بحثونه په کې شته اهل السنة والجماعة دا عقیده لري چې موږ په هغه تورات چې په موسی علیه السلام او په هغه زبور چې په داؤد علیه السلام او په هغه انجیل چې په عیسی علیه السلام نازل شوي ایمان لرو، له همدې کبله موږ عقیده لرو چې قرآن کریم نظم او معنی د هر قسم تحریف، زیادت، او نقصان څخه محفوظ دی او دا هغه کتاب دی چې الله سبحانه وتعالی په محمد رسول الله صلی الله عیله وسلم په (۲۳) کالو کې نازل کړي دی.

د قرآن لفظ د مصدر صیغه ده مهموز لفظ دی په معنی د اسم مفعول یعنې مقرؤ معنی یې ده لوستل او لوستلی شوي، دا یې مشهور نوم دی او همدغه یې لغوي معنی ده، د قرآن کریم نور اسماء (نومونه) هم شته لکه هدی، ذکر، تذکره، برهان، فرقان، نور، کتاب، مبارک بیان، تبیان، رحمت، بیان، فضل... او داسې نور او کثرت د اسماء دلالت کوي په عظمت او فضیلت د مسمی باندې

او په اصطلاح کې دا هغه کتاب دی چې د الله تعالی سبحانه له طرفه د جبرائیل امین علیه السلام په واسطه په نبي کریم صلی الله علیه وسلم باندې نازل شوي دی نقل یې راغلی موږ ته په تواتر سره بې د شبهې څخه لیکل کېږي په اوراقو کې لوستل کېږي په ژبه او دا نوم دی د نظم (عبارت) او معنی دواړو.

بل صفت د قرآنکریم تدریجي نزول دي چې لفظ د (تنزیل) پرې دلالت کوي نورو کتابونو کې دا صفت نه وه بل صفت د دې کتاب دادی چې سابقه کتابونه یې منسوخ کړي دي یعنې ناسخ د سابقه کتابونو دی قرآن کریم کې خپله نسخه هم موجوده ده یعنې ځینې احکامات په ځینو نورو ایاتونو سره منسوخ شوي دي د قرآن کریم هدایات د انسان د ژوند په

Scanned by CamScanner

ساحه کې پینځو مهمو برخو ته نقسیمږي.

۱. عقیده
۲. اخلاق
۳. عبادات
۴. اقتصاد
۵. سیاست

ددې پینځو خبرو د تایید لپاره قصص او امثال منونکو ته زیرې د جنت او منکرینو ته زجر د دوزخ ورکوي.

د قرآن کریم ایتونه دوه ډولونو ته تقسیږي:

۱. احکام
۲. اخبار

اخبار دوه ډوله دي:

۱. ماضي
۲. مستقبل

احکام هم دوه ډوله دي:

۱. اوامر
۲. نواهي

یعنې اخبارو کې هغه معلومات انسانانو ته ورکوي چې انسانان هغه په عقل نه شي معلومولی لکه پیدا ایښت د انسان، د کایناتو منځ ته راتلل او وروسته د انسانانو او مخلوقاتو سره څه کېدل پکې شامل دي.

Scanned by CamScanner

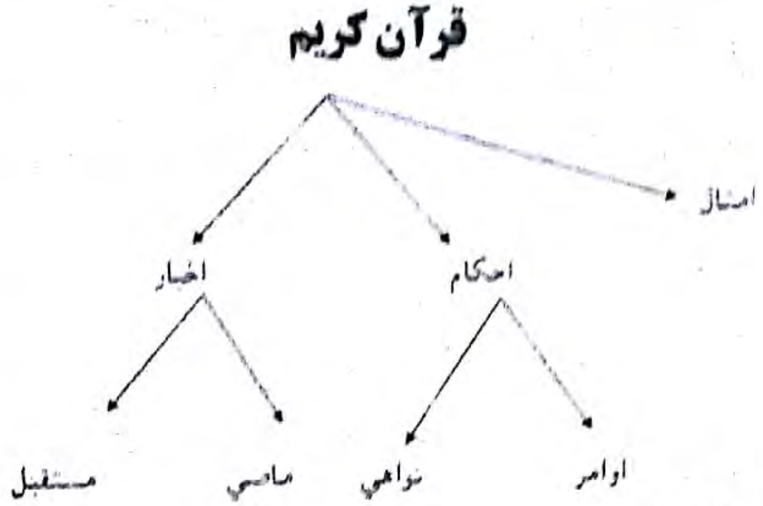

دیارلسم درس

ایمان پر پیغمبرانو علیهم السلام

اهل السنة (اهل اسلام) په دې عقیده لري چې الله سبحانه وتعالی د انسانانو او پیریانو د لارښوونې لپاره د انسانانو د جملې څخه ځینې کسان د خپل دین د رسولو لپاره په پیغمبرۍ رالېږلي دي د صحیح روایت پر بنا د ټولو تعداد (۱۲۴۰۰۰) یو لاک څلرویشت زره دی، خو په اسلامي شریعت کې د ټولو د احوالو تفصیل ندي ذکر شوی د دومره قدر انبیاء علیهم السلام په نومونو صراحت شوی چې د هغوی په واقعاتو کې کافي عبرت موجود دی چې یو ته اجمالي او بل ته یې تفصیلي ایمان وایي.

الله سبحانه وتعالی فرمایي:

[وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ] (۱)

ژباړه: بعضې رسولان علیهم السلام هغه دي چې د هغوی قصص موږ تا ته بیان کړي دي او بعضې هغه دي چې د هغوی بیان موږ پر باندې ندی کړی.

---

۱. النساء: ۱۶۴

او د قصصو د مقصد په اړه فرمايي:

[لَقَدْ كَانَ فِيْ قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الأَلْبَابِ] (۱)

ژباړه: یقیناً شته دی په قصصو د دوی کې عبرت د عقلونو خاوندانو لپاره، پر پیغمبرانو کې یو انبیاء او بل رسولان دي د نبي او رسول ترمنځ ځیني علماء په اتحاد قائل دي صرف ترادف د لفظ ګڼي او ځینې نور علماء په مابین د نبي او رسول کې فرق کوي داسې چې نبي عام دی او رسول خاص ګڼي د نبي تعریف داسې کوي.

نبي هغه معصوم انسان دی چې الله تعالی د نورو انسانانو د هدایت لپاره رالیږلی وي برابره خبره ده چې نوی کتاب او شریعت ورسره وي او که نه وي او رسول هغه معصوم انسان دی چې الله تعالی د خلکو د هدایت لپاره د نوي شریعت سره رالیږلی وي. (۲)

په دغه بنا په انبیاء کې د رسولانو تعداد (۳۱۳) نښودل شوی دی، ځیني علماء بیا نبي خاص او رسول عام ګڼي او هغه دا چې د لغوي معنی په لحاظ د رسول اطلاق په ملایکو هم کیږي او په انسانانو هم کیږي او نبي فقط د انسانانو څخه وي.

د اهل السنة والجماعة عقیده داده چې په مخلوق کې د ټولو لومړي د فضیلت مقام د انبیاء علیهم السلام دي انبیاء علیهم السلام په ټول مخلوق فضیلت لري نور مخلوقات، لکه ملایک، پیریان، بزرګان، په فضیلت کې ورسره مساوي نه دي.

دغه راز د انبیاؤ او رسولانو ترمنځ الله تعالی بعضو ته په بعضو نورو فضیلت ورکړی دی.

---

۱. یوسف / ۱۱۱

۲. شرح عقاید ص ۱۴

الله تعالی فرمایي:

[تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ] (۱)

ژباړه: دا رسولان دي چې موږ فضیلت ورکړی ځینو ته په ځینو نورو باندې.

په بل ځای کې ارشاد دی:

[وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّنَ عَلٰى بَعْضٍ] (۲)

ژباړه: موږ بعضو انبیاؤ ته فضیلت ورکړی په بعضو نورو باندې

بیا په ټولو انبیاء علیهم السلام کې لوړی مقام زموږ د نبي محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم دی، ځکه هر نبي به یو خاص یو قوم ته لیږل کیده د یو خاص وخت پوري خو زموږ نبي علیه السلام د ټولو انسانانو او پیریانو ته د ټولې دنیا لپاره د قیامت تر ورځې پورې نبي او پیغمبر (علیه السلام) راغلی دی.

اهل السنة والجماعة په دې عقیده لري چې پیغمبران علیهم السلام د ګناه څخه معصوم دي، یعنې هیڅ قسم صغیره او کبیره ګناه ترې نه ده صادر شوې، خو کله چې دوی ته دوه داسې کارونه مخې ته راشي چې یو یې جایز او بل یې اولی (غوره) وي او نبي جایز کار وکړي د اولی (غوره) په مقابل کې په دې باندې الله سبحانه وتعالی د طرفه نبي ته زورنه ورکول کېږي پر دغه زورنه کې سخت الفاظ راغلي لکه د ذنب او معصیت دا د دې له کبله چې د انبیاء کرام علیهم السلام شان ډېر اوچت دی باید همېشه اولی (غوره) کار وکړي د ((حسنات الابرار سیئات المقربین)) په بناء انبیاء کرام علیهم السلام هم د تواضع په بنیاد او الله سبحانه

---

۱. البقره / ۲۵۳

۲. بني اسرآئیل / ۵۵

Scanned by CamScanner

وتعالی ته د عاجزۍ له کبله دا اعمال په ځان ګناه شمېري، لکه د یونس علیه السلام څخه چې قرآنکریم حکایت کوي (لَّآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحٰـنَكَ اِنِّیْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِیْنَ) یا ادم علیه السلام په اړه نقل دي ((قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِیْنَ)).

او همدارنګه په قیامت کې چې بعضې انبیاء کرام علیهم السلام د لوی شفاعت څخه معذرت غوښتلو لپاره خپل ځانونه په خلاف اولی کار کې ملامت ګني همدارنګه د هر هغه مرض څخه چې په ټولنه کې عیب وي او یا بدني حسن نقصاني کوي لکه ړوندوالی، شلوالی... او داسې نورو څخه معصوم دي.

تفسیر روح المعاني لیکي:

[قال اهل التحقیق انه لا یجوز ان یکون بصفة یستقذره الناس] ([1])

ژباړه: د تحقیق خاوندان وایي چې روا نه دي چې نبي په داسې صفت وګرځي چې خلک ورڅخه نفرت وکړي.

دغه رنګه اهل السنة والجماعة په دې عقیده لري چې انبیاء انسانان دي بشر دي د ادم علیه السلام په اولاد کې دي، نه پیریان، نه ملایک او نه بله نوعه ده.

الله سبحانه وتعالی فرمايي:

[وَمَآ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوْحِیْٓ اِلَیْهِمْ] ([2])

ژباړه: موږ نه دی لیږلي له تا څخه وړاندې مګر نارینه چې موږ وحی کوله هغوی ته.

په دې ایات کې د رجال لفظ په څو صفاتو دلالت کوي:

---

[1] روح المعاني صـ۲۰۸

[2] الانبیاء/ ۷

۱. انسانان ۲. نارینوالی (نو ښځه پیغمبره نه شي جوړېدای) ۳. بلوغ ۴. شجاعت.

عقل هم وایي چې انسانانو ته انسان پیغمبر پکار دی چې انسانان یې په اسانۍ سره تابعداري وکړي د ملایک او پیري په صورت کې دا مشکل نه حل کېږي.

دغه راز اهل السنة والجماعة دا عقیده لري چې د صفت په لحاظ سره هر نبي نور او رڼا ده.

دغه صفت ته قرآنکریم اشاره کوي:

[قَدْ جَآءَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ نُوْرٌ وَّكِتٰبٌ مُّبِيْنٌO] (۱)

ژباړه: بېشکه راغی تاسې ته د الله تعالی له طرفه نور (رڼا) او کتاب واضح.

د دې نور څخه مراد د هدایت رڼا ده په همدغه بناء (السراج المنیر) یعنې (بله ډیوه) زموږ د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په صفاتو کې راغلي، اهل السنة والجماعة په دې عقیده لري چې اول د انبیاء علیهم السلام ادم علیه السلام او اخري یې زموږ محبوب رسول محمد صلی الله علیه وسلم دی او پیغمبري په رسول الله صلی الله علیه وسلم پای ته رسېدلې ده.

د دې څخه بعد بل پیغمبر دنیا ته نه راځي د بته ختم النبوت ویل کېږي چې په قرآنکریم، سنت او اجماع د امت ثابت دي.

اهل السنة والجماعة عقیده لري چې انبیاء علیهم السلام د انسانانو د هدایت لپاره رالېږل شوي دي چې د ټولو انسانانو تعلق د الله تعالی سره جوړ کړي او خلک د هغوی کلکه تابعداري وکړي.

---

۱. المائده / ۱۵

Scanned by CamScanner

الله تعالی فرمایي:

[وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ] (۱)

ژباړه: موږ نه دی رالیږلی هیڅ یو پیغمبر مګر د دې په خاطر چې د الله تعالی په حکم یې تابعداري وکړل شي.

د نبي کریم صلی الله علیه وسلم تابعداري د الله تعالی اطاعت دی د نبي د اطاعت څخه بغیر د الله تعالی عبادت ممکن نه دی دغه راز انسانان د نبي په ادب او محبت مکلف دي.

په دې اړه ارشاد دی:

[يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَرْفَعُوْٓا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوْا لَهٗ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ] (۲)

ژباړه: ای مؤمنانو مه اوچتوی خپل اوازونه د نبي په اواز او په وینا کې ورته داسې جهر مه کوی لکه جهر کول د بعضو ستاسو بعضو نورو ته

اهل السنة والجماعة عقیده لري چې کوم انبیاء علیهم السلام په تفصیل را معرفي شوي په هغې تفصیلی ایمان او کوم چې تفصیلی نه دي رامعرفی شوي بلکې اجمالي دي په هغه اجمالي ایمان لري

لاندې انبیاء علیهم السلام په تفصیل سره په قرآن کریم کې را معرفي شوي:

ادم علیه السلام، ادریس علیه السلام، نوح علیه السلام، هود علیه السلام، صالح علیه السلام، ابراهیم علیه السلام، لوط علیه السلام، اسحق علیه السلام، اسمعیل علیه السلام، یعقوب علیه السلام، یوسف

---

۱ النساء ۶۴

۲ الحجرات ۲

Scanned by CamScanner

علیه السلام، الیاس علیه السلام، ایوب علیه السلام، موسی علیه السلام، هارون علیه السلام، داؤد علیه السلام، سلیمان علیه السلام، ذکریا علیه السلام، یحی علیه السلام، یونس علیه السلام، عزیر علیه السلام، عیسی علیه السلام او محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم

د یادونې وړ ده چې د انبیاء علیهم السلام له جملې څخه عیسی علیه السلام ژوندی او په اسمان کې دی قرب قیامت کې زموږ د نبي کریم علیه السلام د امتي په حیث راښکته کېږي بیا به څلوېښت (۴۰) کاله ژوند کوي.

د شرعي دلیل څخه غیر یو شخص د پیغمبر په نوم نومول دا منع دی لکه زموږ په ځینو علاقو کې د مهترلام په نوم شخص ته پیغمبر ویل.. او داسې نور.

په داسې مسایلو کې سکوت او توقف پکار دی، د تېر بحث لنډیز په لاندې ډول دی

د اهل السنة والجماعة د نظر خلاصه د انبیاء علیهم السلام په باره کې په لاندې ډول ده:

۱. ایمان په انبیاؤ
۲. ادب او محبت د انبیاؤ
۳. عقیده په بشریت د انبیاؤ
۴. په عصمت د انبیاؤ
۵. فضیلت د انبیاؤ
۶. د توقیف د نومونو
۷. ختم نبوت
۸. په اتباع د انبیاؤ
۹. په حیات د عیسی علیه السلام او راتلل یې د امتي په حیث

Scanned by CamScanner

اوولسم درس

د عادت خلاف امورات

د عادت خلاف امورات په دوه ډوله دي:

۱. هغه چې مدار او بناء يې په تعليم وتعلم وي، لکه سحر او جادو.

۲. هغه چې مدار او بناء په تعليم او تعلم نه وي دا شپږ ډوله امورات دي:

۱: **معجزه**: معجزه د اعجاز څخه اخستل شوی د اسم فاعل صيغه ده په لغت کې ويل کېږي بل عاجزه کونکی شي ته، معجزې ته ځکه معجزه وايي چې نور خلک عاجزه کوي د خپلې مقابلې څخه، په اصطلاح کې معجزه هر هغه امر خلاف د عادت دی چې په لاس د داسې شخص چې مدعي د نبوت وي او موافق د دعوی وي صادر شي (شرح عقايد ص۱۴).

د اصرف د پيغمبر څخه صادرېږي، لکه د امسا څخه مار جوړېدل او بېرته امسا کېدل يا د تېږي څخه اوښه پيدا کېدل او يا د حيواناتو خبرې کول... او داسې نور.

البته کوم شی چې د عادت د لاندې وي، اګر که د انسان د قدرت څخه خارج وي په اصطلاحي معجزه کې داخل ندی، لکه د ورېځې څخه باران وريدل، يا نباتات زرغونه کېدل او داسې نور، دا د الله سبحانه وتعالی د قدرت معجزات او نښې دي خو اصطلاحي معجزات ندي، دغه راز کوم امور چې په کسب او تخنيک د انسان بناء وي لکه اوسني عصري الات موټر، کمپيوټر، طياره... او هر هغه شی چې مقابله يې ممکنه وي معجزه نه ګڼل کېږي.

الله تعالی انبياؤ عليهم السلام ته معجزات له دې کبله ورکوي چې د خپل نبوت او رسالت د ثبوت لپاره يې د دليل په توګه وکاروي، کله چې

الله تعالی نبي ته معجزه ورکړي بیا کولای شي چې د ضرورت په موقع باندې یې ښکاره کړي ځکه نبوت دعوه او معجزه یې دلیل دی.

الله سبحانه وتعالی فرمایي:

[وَمَا كَانَ لِرَسُوْلٍ اَنْ يَّاْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ] (١)

ژباړه: او نشته هیڅ پیغمبر لپاره چې نښه (معجزه) راوړي د الله تعالی د اذن څخه غیر.

۲: **کرامت**: په لغت کې ویل کېږي شرافت مند کېدل او محترم کېدل چې لغوي معنی ته یې په دې ایت کریمه کې اشاره ده:

[وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيْٓ اٰدَمَ] (٢)

یعنې موږ انسان مکرم کړی دی او په اصطلاح کې ویل کېږي هغه امر خلاف د عادت ته چې په لاس دداسې شخص صادر شي چې تابعدار په مکمل ډول د اسلامي شریعت وي او د کامل عقل علم او تقوی خاوند وي که څوک دغه کرامت لېوني ته ثابت اومني دا د شریعت خلاف عقیده ده لکه ځینې خلک چې لېونیان د برخې خاوندان ګڼي.

شرح عقیدة الطحاویه په دې اړه لیکي:

[فمن اعتقد فی بعض البله او المولعین ترکه لمتابعة الرسول صلی الله علیه وسلم فی اقواله وافعاله واحواله انه من اولیاءالله تعالی ویفضله علی متبعی طریقة الرسول علیه السلام فهو ضال مبتدع مخطئ فی اعتقاده](٣)

ژباړه: که څوک عقیده ولري د ځینو لېونو او بدحالو په اړه چې هغوی

---

١. الرعد/ ۳۸

۲. بني اسرآئیل ۷۰

۳. ص ۵۷۳

د پیغمبر علیه السلام اتباع پر ښنودی د هغه په اقوالو، افعالو او احوالو کې چې دا د الله تعالی د دوستانو څخه دی او په تابعدارو د سنت د پیغمبر یې غوره ګڼي دا شخص ګمراه بدعتي او پخپله عقیده کې خطاء دی.

نو کرامت د اولیاء الله څخه صادر یږي نه د لېونیانو څخه.

اهل السنة والجماعة عقیده لري چې کرامت د اولیاء الله ثابت دی د قرآنکریم نبوي احادیثو او اجماع د امت څخه، معتزله د اولیاء الله د کرامت څخه انکار کوي او وایي:

که چېرته ولي سره کرامت موجود وي بیا به د ولي او نبي فرق و نکړل شي؟

خو اهل السنة والجماعة په ځواب کې وایي چې کرامت او معجزه کې لاندې فرقونه دي چې د نبي او ولي فرق پکې واضح دی.

۱. لکه د مخه مو چې ولوستل چې معجزه د مدعي د نبوت څخه صادر یږي چې پیوست په دعوی دی یعنې معجزې سره دعوه او کرامت سره د دعوه نه وي.

۲. معجزه د نبي سره حتمي او ضروري ده ځکه چې د نبوت اظهار په نبي ضروري دی نو د دعوی سره دلیل حتمي وي او ولي اظهار د ولایت نه کوي او که د دغه اصطلاحي کرامت ترې صادر نه شي بیا هم د هغه ولایت پخپل حال دی او په ولایت کې څه نقصان نه راځي نو پتیدل یې ښه وي نو د معجزې بناء په اظهار او د کرامت په اخفاء ده.

۳. معجزه چې الله تعالی کله نبي ته ورکړي بیا د نبي په اختیار کې وي چې هر وخت یې د ضرورت په موقع ښکاره کړي او کرامت عموماً د اولیاء الله په اختیار کې نه وي د دغه کرامت په ژوند او وروسته د مرګ څخه هم ښکاره کېدای شي ځکه کرامت صادرونکی الله تعالی دی

صادروتکي اولیاء الله نه وي.

۴. په معجزه کي استمرار هم کېدای شي او کرامت کي استمرار نه وي. اهل السنة والجماعة دا هم وايي چي کرامت د ولي د نبي معجزه وي، د نبي څخه چي د نبوت څخه د مخه کوم کار خارق للعادت (د عادت خلاف) صادر شي د پته ارهاص وايي.

۴: **استدارج** هغه خارق العادت کار ته وايي چي د داسي شخص څخه چي مطیع (فرمانبردار) د شریعت نه وي صادر شي، دا د دي په خاطر چي دا شخص په ګناه کي نور هم زیاده شي تر څو د جزا د زیاتوالي سبب يي وګرځي لکه د دجال څخه چي کوم کارونه صادرېږي يا د چرسیانو او مبتدعینو څخه

۵: **معونت** دا هم هغه د عادت خلاف امر دی چي د عامو مؤمنانو څخه صادرېدای شي لکه د دوی پر دعا باندي باران کېدل او د مصیبت دفع کېدل- او داسي نور.

او هغه کار چي موافق د دعوی نه وي اهانت ګڼل کېږي څکه چي دغه شخص د دروا غو په دعوه کي په اهانت (سپکوالي) اخته کېږي، د سحر (جادو) بناء په تعلیم وي چي په اسلامي شریعت کي حرام دی خو د الله تعالی په اذن اثر کوي لیکن د شیانو حقیقت نه شي بدلولای. سحر ډېر اقسام لري چي ټول حرام دي او ځیني ډولونه يي کفر دی په همدغه بناء جمهور علماء د ساحر وژل ضروري ګڼي سحر هم یو مضر عمل دی په همدغه بناء د کافرانو لخوا زموږ په پیغمبر علیه السلام هم شوی دی خو د نبوت په چارو او په ذهن يي ورته اثر نه دی کړی بلکي په دنیوي چارو کي ورته نسیان (هیره) پیښېده، الله تعالی د معوذتینو (اخري سورتونه) په نزول سره شفاء ورکړه

ځیني فرقي په نبي باندي د سحر څخه انکار کوي او وايي که په نبي

Scanned by CamScanner

سحر وشي نو بيا به د کافرانو دا وينا صحيح شي چې مؤمنانو ته يې ويل:
[اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا۝] (۱)
ژباړه: تاسو تابعداري نه کوی مګر د داسې سړي چې سحر پرې شوی دی؟

اهل السنة والجماعة وايي چې په دې ايت کې د مسحور څخه د هغوی مقصد سحر ورښودل شوی دی او يا د سحر په سبب يې عقل خراب شوی په داسې حال کې چې د کافرانو لخوا په سحر هيڅ قسم د هغوی مطلوب اثر نه دی مرتب شوی، که څوک ورڅخه انکار وکړي او اوايي چې په نبي سحر نه دی شوی د ټول هغه احاديثو څخه چې په صحيح اسنادو ثابت دي انکار ته لار پرانزي، دا امور په لاندې شکل کې خلاصه کوو.

امور خارقه للعادة

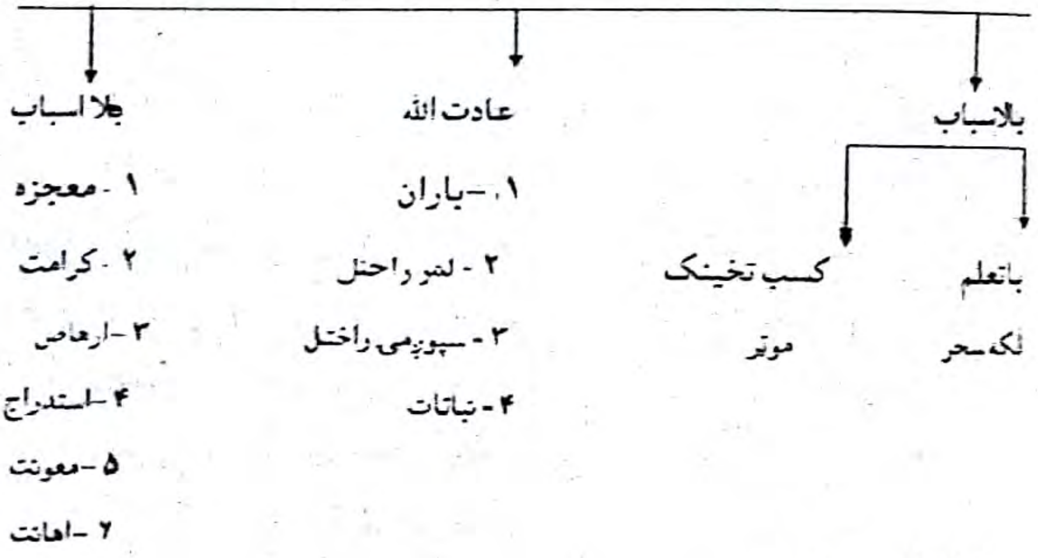

څوارلسم درس

ايمان په قضا او قدر

اهل السنة والجماعة عقيده لري چې په کايناتو کې هر څه شوي او څه

۱. بني اسرآئيل / ۴۷

موجود دي او هر څه چې کېږي الله تعالی ته د دی علم وه او دا یې په لوح محفوظ کې لیکلي دي او هر څه یې په اندازه کړي وو، تقدیر په قرآن او سنت او په اجماع د امت سره ثابت دی منکر یې د اسلام څخه او بنتی دی
_ قضاء په لغت کې پوره کېدو ته وایي او قدر په لغت کې اندازه کېدو د شي ته ویل کېږي او په اصطلاح کې د ټولو چارو د دنیا او اخرت د الهی علم او لیکنی سره سم ترسره کېدو ته وایي، هیڅ یو شی د تقدیر څخه خارج نشته، خیر او شر نېکي او بدي بلکې تکویني او تشریعي ټولې چارې په تقدیر کې شامل دي.
قرآنکریم په دي اړه فرمایي:
[وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوْهُ فِي الزُّبُرِO] (۱)
ژباړه: او هر هغه شی چې دوی یې کوي په صحیفو (لوح محفوظ) کې دي.
همدارازګڼ شمېر احادیث هم په تقدیر د ایمان ورکولو ترغیب ورکوي لکه نبي کریم علیه السلام فرمایي ((جف القلم بما انت لاق)) یعنې قلم وچ شوی دی په هغه څه چې ته ورسره مخ کېږې، ځینې علماء قضاء او قدر یو شی ګڼي او ځینې قدر په لوح محفوظ کې لیکل او د امورو نقشه ترتیبول ګڼي او قضاء په عمل کې پوره کېدو ته وایي مثلا یو انجینر په کاغذ د یو تعمیر نقشه جوړه کړي او وروسته په هغه نقشه په خارج کې تعیمر برابر کړي چې لومړی مثال د قدر او دوهم مثال د قضاء دی.
د امام ابو حنیفه رحمه الله څخه د تقدیر په اړه په فقه اکبر کې نقل شوی:

۱. القمر ۵۲

Scanned by CamScanner

[فلا يكون فى الدنيا ولا فى الاخرة شئ الا بمشية وعلمه وقضائه وكتابته فى اللوح المحفوظ] (۱)

بيا ورپسې ليکي:

[ولكن كتبه بالوصف لا بالحكم]

په دنيا او اخرت کې هيڅ يو شي نشته مګر په اراده او علم او قضاء د الله تعالى او په لوح محفوظ کې په ليکنې باندې دي خو دغه ليکنه وصفي ده نه حکمي.

وصفي ليکنه: د بېته وايي چې وروسته څه کېږي د مخکې څخه د هغه ليکنه الله تعالى په دې ترتيب کړي چې داسې به کېږي دا هم د الله تعالى د محيط علم دليل دی.

حکمي ليکنه: د بېته وايي چې امر صادر کړي چې داسې داسې دی وشي نو ځکه په لوح محفوظ کې داسې ليکنه نشته چې په مخلوقاتو جبر لازم شي مشيت د الله تعالى صفت دی، په کايناتو کې چې هر څه تر سره کېږي په مشيت يعنې په اراده د الله تعالى حتى چې مخلوق پخپله اراده کې الله تعالى ته محتاج دی.

الله تعالى فرمايي:

[وَمَا تَشَآءُوْنَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ] (۲)

د بنده په نېکو او بدو چارو دواړو کې د الله تعالى اراده شته خو په نېکو چارو کې رضا او اراده دواړه شته او په بدو چارو کې يوازې اراده ده د ارادې سره رضا نه لازمېږي خلاف د معتزله او قدريه چې هغوی د بنده په چارو کې د الله تعالى په اراده باندې قائل نه دي هغوی وايي چې

۱ شرح فقه اکبر ص۲۴

۲. الدهر ۳۰

که د بنده په بدو چارو کې د الله تعالی اراده راشي نو بیا به نسبت د قبح الله تعالی ته راشي او الله تعالی د قبح او نسبت د قبح څخه منزه او پاک دی اهل السنة والجماعة وايي چې کسب د قبیح قبیح دی او پیدا کول او اراده د قبیح قبیح نه وي ځکه چې خلق او اراده د کمال صفات دي او اراده د الله تعالی د تصرف دلیل دی په خپل ملکیت کې، نو د انسانانو د اعمالو خالق هم الله تعالی دی.

فرمايي:

[وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُوْنَO] (١)

ژباړه: تاسې او ستاسې عملونه الله تعالی پیدا کړي، نو خالق الله تعالی او کاسب بنده دی، د تقدیر په مسئله کې دوه ډلې خطا شوي دي لومړی قدریه او دوهمه جبریه – قدریه: - قدریه د تقدیر څخه منکر دي او وايي چې انسان مختار دی او تقدیر نشته خو د قدریه مسلک هم د قرآن د ذکر شوو ایتونو او احادیثو خلاف دی او دا دلیل یې غلط دی که تقدیر ثابت ومنل شي انسان به مجبور محض شي ځکه تقدیر د الله تعالی د محیط علم دلیل دی او د انسان اختیاریه چارو کې جدا مسئله ده.

جبریه: د تقدیر له کبله انسان مجبور محض ګڼي او عقیده لري چې انسان اختیار نه لري، د جبریه مسلک هم غلط دی: ځکه چې که انسان مجبور محض شي نو بیا د قرآن او حدیث ټوله هغه ذخیره به بې فایدې شي چې پر نېک عمل ثواب او پر بد عمل عذاب مرتب کېږي موږ وایو هر څه په کامل علم د الله تعالی کې شته او په لوح محفوظ کې لیکل شوي او د انسان اختیار هم شته بې تقدیره هیڅ شی هم نشته او اختیار د مخلوق هم شته د مؤمن به د معرفت د اندازې څخه غیر د زیات بحث څخه

---

١. الصافات/ ٩٦

شريعت منع کړې ده خو په ايمان بالقدر د هر فوائد اخروي او دنيوي شته لکه اطمينان داد او قناعت په خپله برخه او اخرت کې د لوی اجر او ثواب برخه

پنځلسم درس

د اخرت په ورځ ايمان

ټول مؤمنان په دې عقيده لري چې حساب او کتاب لپاره چې نېکانو ته دنېکيو بدله او بدانو ته د بدی بدله ورکړل شي الله سبحانه وتعالی يوه ورځ مقرر کړې چې د هغې ته د اخرت او يا قيامت ورځ وايي دغه راز دوه شپېلۍ حقی دي چې په اوله شپېلۍ ټول مخلوق مړه او په دوهمه شپېلۍ ټول مخلوقات به بيا راژوندي شي.

قرآن کريم کې داسې ارشاد دی:

[وَنُفِخَ فِي الصُّوْرِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَآءَ اللهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَّنْظُرُوْنَO] (١)

ژباړه: او پو کی به وکړی شي په شپېلۍ کې نو بې هوش (مړه) به شي هغه څوک چې په اسمانونو کې دي او هغه څوک چې به ځمکه کې دي مګر هغه څوک چې د الله تعالی خوښه شي، بيا به پو کی وکړی شي بل ځل نو ناڅابه به خلک ولاړ وي او ګوري به

د همدې ايت په بناء د جمهورو علماؤ مسلک هم دغه دی چې دوه کرته اسرافيل عليه السلام شپېلۍ وهي په اوله شپېلۍ د مخلوقاتو مرګ او په دوهمه شپېلۍ ژوندي کېدل دي دغه به ورځ د قيامت وي چې (۵۰۰۰۰) کاله به اوږده وي، خو پر مؤمنانو به لنډه وي د قيامت په ورځ به عملنامې

---

١. الزمر / ٦٨

Scanned by CamScanner

تقسیمېږي چاته په ښي لاس او چا ته په چپ لاس دغه راز پل صراط به د جهنم د پاسه اچول کېږي چې مؤمنان به هم پرې تېرېږي د هر چا د مزل سرعت به د هغه د ایمان په اندازه وي همدارنګه تله د میزان او وزن د عملونو به کېږي د چا چې تله د نېکیو درنه شي هغه کامیاب او د چاچې د نېکیو تله سپکه شوه هغه به ناکام وي، وزن به د هر چا د عمل کېږي چې د خپل عمل اندازه ورته معلومه شي، بعضې علماء وايي چې وزن د اعمالو به د هغه مؤمنانو کېږي چې ګناهګاران وي خوک چې بالکل ګناه نلري د هغوی د اعمالو به هم وزن نه کېږي، لکه انبیاء کرام علیهم السلام د اعمالو دغه راز د هغه خلکو د اعمالو به هم وزن نه کېږي چې بالکل نېکي نه لري یعنې د دنیا څخه د کفر په حالت کې تللی وي

یو ځای کې ارشاد دی:

[أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا] (١)

خو راجح داده چې د هرچا د عمل تول به وي او د دې ایت مطلب د کفارو د اعمالو د بې وزنۍ څخه بې فایدې کېدل دي چې فائده نه لري، بې شمېره ایاتونه او احادیث د اعمالو په وزن راغلي چې اعمال به تلل کېږي د قوي مسلک په بنا دغه تله به یوه تله وي ډېري نه دي اهل السنة والجماعة وايي چې د اعمالو د وزن په کیفیت مونږ نه پوهېږو او ایمان پرې لرو، ځینې ډلې لکه معتزله د اعمالو د وزن څخه انکار کوي، هغوی وايي چې وزن د اجسامو ممکن دی او اعمال اعراض دي او د اعراضو وزن ممکن نه دی دوهمه دا خبره کوي چې وزن په دې خاطر کېږي چې یو نا معلوم شی پرې معلوم کړای شي او الله سبحانه وتعالی ته هر څه معلوم

---

١ الکهف / ۱۰۵

Scanned by CamScanner

دي نو وزن ته ضرورت نشته سره د معلوماتو تلل عبث کار دی او الله رب العزت دداسي کارونو د کولو څخه چې عبث وي پاک او منزه دی، دوی پر دغه ایاتونو کې چې د اعمالو د وزن په اړه راغلي تاویل کوي او معنی یې بدلوي او د وزن څخه مراد عدل اخلي. اهل السنة والجماعة وايي چې د دېرو امورو په کیفیت موږ نه پوهېږو نو موږ هم د کیفیت د درک څخه عاجز یو، خو الله سبحانه وتعالی قادر دی چې اعراض وتلي.

بله داچې دنیا کې هم د اجسامو او اعرضو تلې شته د اجسامو تلې خو معلوم دي او اعراض د خپل شان سره مناسب تلې لري لکه وخت عرض دی چې پر ساعت تلل کېږي تبه حرارت عرض دی چې پر ترمامیتر باندې اندازه کېږي او داسې نور، نو په قیامت کې به ممکن د اعمالو د شان مناسب تلې وي بعضې اهل السنة والجماعة وايي چې اعراض به الله تعالی اجسام کړي او وزن به یې کړي لکه مرګ عرض دی د قیامت په ورځ به د پسه په شکل مجسم شي او ځینې علماء وايي چې وزن به د عملنامو یا د سپیو کېږي.

دغه راز اهل السنة والجماعة وايي چې وزن د اعمالو په دې خاطر دی چې عمل کوونکي ته خپل عمل معلوم شي او عمل کوونکی خپل عمل پخپله وګوري او الله سبحانه وتعالی ته هر څه معلوم دي اهل السنة والجماعة په دې عقیده لري چې د قیامت پر ورځ شفاعت د الله سبحانه وتعالی په اذن د ګنهګارو مسلمانانو لپاره حق او ثابت دی، شفاعت په حق د کفارو کې نشته او شفاعت بغیر د اذن (حکم) د الله تعالی څخه نشته پر بې شمېره ایاتونو کې وضاحت راغلی دی.

شفاعت کوونکي لاندې کسان دي:

۱. انبیاء کرام علیهم السلام

۲. ملایک علیهم السلام

Scanned by CamScanner

۳. شهیدان
۴. عالمان
۵. حافظان
۶. د مؤمنانو مړه شوي اطفال
او شفاعت لاندې درجې لري:
۱. یو کس د جهنم مستحق وي او په شفاعت د جهنم څخه خلاص شي.
۲. یو کس چې جهنم ته تللی وي او د چا په شفاعت ورته باقي جزا معاف شي.
۳. چې په جهنم کې د جزا تخفیف ورباندې راشي دا شفاعت کله د یو کافر لپاره هم کېدای شي لکه په حق د ابو طالب کې.
۴. په جنت کې د ښکته مقام څخه پورته مقام ته تلل.
۵. د ټول امتونو د حساب کتاب د شروع کېدو لپاره شفاعت حق او ثابت دی دېته ته شفاعت عظمی وایي چې دا خصوصیت زموږ د نبي کریم علیه السلام دی.
دغه راز اهل السنة والجماعة عقیده لري چې حوض کوثر شته دی دا هغه اوبه دي چې د څکونکي تنده د همېش لپاره ختموي او د دې امت مؤمنانو ته به یې ورکوي اهل السنة والجماعة عقیده لري چې چې د قبر سوال او ځواب حق او ثابت دي هغه ملایک په قبر کې سوال کوي د نکیر او منکر په نوم مسمی دي
دغه راز په قبر کې سوال او ځواب څخه وروسته ثواب یا عذاب ثابت دی په کیفیت یې موږ نه پوهېږو د قبر څخه مراد برزخ دی او برزخ د دنیا او اخرت په مینځ کې حال ته ویل کېږي که مړی په قبر کې وي او که په سیند کې لاهو شي او که په اور وسوځي، ځینې علماء وایي چې معذب روح دی او ثواب هم روح ته ورکول کېږي خو راجح قول دا دی چې عذاب

یا ثواب روح او جسد دواړو ته ورکول کېږي البته د روح تعلق د جسد سره شته چې په کیفیت یې موږ نه پوهېږو روح یا په علین او یا په سجین کې دی دا راجح مسلک دی، د شهداؤ ارواحو ته د افضیلت حاصل دی چې په جنت کې ګرځېږي او په جنت کې جالی او کورونه لري دا مضمون په صحیح حدیث کې راغلی.

د قبر عذاب په قرآنکریم هم ثابت دی لاندې دوه ایاتونه پرې دلالت کې:

[وَحَاقَ بِاٰلِ فِرْعَوْنَ سُوْٓءُ الْعَذَابِO] (۱)

[اَلنَّارُ یُعْرَضُوْنَ عَلَیْهَا غُدُوًّا وَّعَشِیًّا ۚ وَیَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوْٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِO] (۲)

په دې ایات کریمه کې فرعونیانو ته درې ډوله عذاب ذکرشوي دی:

۱. ددنیا عذاب د ایت په اوله برخه کې.

۲. د برزخ عذاب د ایت په دوهمه برخ کې چې مطلب یې دا دی چې دوی اور ته سحر او ماښام وړاندې کېږي.

۳. دریمه برخه کې د اخرت عذاب ذکر دی، دا ایات د قبر د عذاب په ثبوت کې صریح دی د (النار یعرضون) د لفظ څخه همدغه د برزخ یا قبر عذاب مراد دی ځکه د اخرت عذاب د ایت پر دریمه برخه کې ذکر شوی

دغه راز د نوح علیه السلام د هلاک شوي قوم په اړه داسې فرمایي:

[مِمَّا خَطِیْٓـٰتِهِمْ اُغْرِقُوْا فَاُدْخِلُوْا نَارًا] (۳)

مطلب یې دا دی چې دوی د ګناهونو په سبب په طوفان کې غرق شو

---

۱. المؤمن / ۴۵

۲. المؤمن / ۴۶

۳. نوح / ۲۵

Scanned by CamScanner

وروسته اور ته داخل شو دلته لفظ (فادخلوا) کې (فا) د تعقیب مع الوصل لپاره ده چې معنی یې د وروستني عمل د مخکنی سره پیوست کېدل دي، خلص مقصد یې دادی چې د غرقیدو پسی متصل کوم اور ته داخل شوي دا د برزخ اور دی ځکه د اخرت عذاب خو وروسته دی د قبر د عذاب او ثواب په ثبوت کې بېشمېره مشهور احادیث راغلی دې او په همدې خبره د امت اجماع ده او همدا د اهل السنة والجماعة عقیده ده.

شپاړسم درس

د بیا ژوندي کېدو ثبوت په قرآني دلایلو

دوه ډوله دلایل قرآنکریم د قیامت د ثبوت لپاره پیش کړي.

۱. عقلي

۲. نقلي

عقلي دلایل په خو ډوله دی لومړی په موجودو اشیاو استدلال کول د غائبو اشیاو د ثبوت لپاره دوهم د نباتاتو په زرغونه استدلال د مړي په ژوندي کولو، دعقلي د لومړی برخې په اړه قرآنکریم کې د انسان په تخلیق په دې ډول بحث شوی دی.

[يَآيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَّغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَآءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا] (۱)

معنی داده چې ای انسانانو که تاسو په شک کې یې د دوهم ځل ژوندي کېدو څخه (نو نظر وکړئ) چې ما پیدا کړي اوسی د خاوری څخه، بیا د نطفی څخه، بیا د وینی د ټوټی څخه او وروسته د غوښی د

۱. الحج / ۵

ټوټې څخه، بيا مو د طفل په شکل د مور د خېټې څخه راوباسو ((ثُمَّ لِتَكُوْنُوْا شُيُوْخًا)) بيا تاسو بوډاګان شئ ((وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ)) ځيني مخکې وفات شي د بوډاوالي څخه او ځينې ارذل العمر (بې کاره عمر) ته رد کړای شي ((ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُوْنَO، ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُوْنَO)) بيا د دې څخه بعد تاسو مړه کېږئ، بيا به تاسو د قيامت په ورځ راژوندي کېږئ، که دغه اياتونو ته زير شو د انسان د خلقت کوم جريان چې په کې ذکر دی دا حاضر او شاهد احوال دي، چې هرچاته د لمر غوندی واضح دی نو غائب حال چې بيا راژوندي کېدل د انسان دي پخپله ثابت دي ځکه چې ډېر احوال په کې شاهد او يو حال په کې غائب دی.

خلاصه په لاندې ډول ذکر کوو:

١. خلقت د انسان
٢. د تراب
٣. د نسل کثرت د نطفی څخه
۴. تبديل د نطفی په علقی
۵. تبديل د علقی په مضغی
۶. تبديل د مضغی په طفل
٧. دنيا کې پاتی کېدل
٨. بيا مړه کېدل

دا اته (٨) احوال شاهد دي ټول انسانان په دې قائل دي ځکه چې قرآنکريم په دې جريان کې صادق دی نو نهمه خبره چې بيا ژوندي کېدل دي وروسته مرګ څخه په ډېره اسانه طريقه ثابته ده دا ټول د انسان د خلقت د اول څخه تر اخره مکمل جريان دی په ځينو اياتونو کې دا استدلال تفصيلي او ځيني نورو کې اجمالي دی لکه د طه سورة يو ايت

کې اجمالي بیان دی:

[مِنْهَا خَلَقْنٰكُمْ وَفِيْهَا نُعِيْدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ] (۱)

نو دريې حالته شو دوه حالته پکې شاهد يو حالت پکې غائب دی، دريم قسم عقلي دليل په اړه قرآنکريم داسې فرمايي:

[وَهُوَ الَّذِيْ يُرْسِلُ الرِّيٰحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه اِذَآ اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَآءَ فَاَخْرَجْنَا بِه مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى] (۲)

ژباړه: الله تعالی رالیږي بادونه چې دغه بادونه روان کړي وريځې بيا مړې ځمکې ته يې موږ وشړو نو الله تعالی فرمايي موږ پرې مړه ځمکه ژوندۍ کوو، نو همدغسی به هم د مړو ژوندي کېدل وي، يو ځلی په مړه ځمکه کې يو دانه مثلا غنم يا جوار پراته وي او په هغه باندې اوبه نازل شي، دغه دانه په ځمکه کې خاوري شي بيا ورسته شي يو څه موده وروسته بيا را زرغونه شي او هم هغه دانه بيا په لاس راځي هم پدغه قسم انسان به په ځمکه کې روست شي خاوری به شي په قيامت کې به بيا د همدغی دانی په څېر د ځمکې مخ ته راشي قرآنکريم نباتي دلايل په ډېرو اياتونو کې ذکر کړی چېرته تفصيلي او چېرته اجمالي چې پر همدغه مخکښنی ايات اکتفاء کوو دا عقلي ثابته خبره ده چې د يو شي د دوهم ځل لپاره موجودول اسان وي د اول ځل د جوړولو څخه، يعنې چې مخکې د يو شي مثال موجود نه وي او څوک يې وجود ته راوړي دا مخلوق ته ګران کار وي اګر که د انسان دواړه پيدا ينښته الله سبحانه وتعالی ته اسان دی نو چې يو کرت يې انسان دنيا ته راوړه نو دوهم ځل په طريق اولی سره

۱. طه / ۵۵

۲. الاعراف. ۵۷

دنیا ته راوړی شي او په قرآن کریم کې هم ذکر دی:
[وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ] (۱)
یعنې دا کار الله تعالی ته اسان دی، څلورم عقلي دلیل دا هم دی چې الله سبحانه وتعالی په هر څه قادر دی په قدرت کې دا هم دي چې مړی ژوندی کړي د یاسین په سورة کې د مشرکینو داعتراض ځواب په لاندې عبارت ورکړی شوی دی:
[قُلْ يُحْيِيْهَا الَّذِيْٓ اَنْشَاَهَآ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۭ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيْمُۨ] (۲)
معنی یې داده همدغه هډوکی به هغه څوک بیا ژوندی کړي چې اول ځل یې پیدا کړی وي ځکه هغه قادر دی، پینځم عقلي دلیل دا دی چې عمل باید خامخا جزاء ولري چې دارالعمل وي دارالجزا به هم وي
۲. (نقلي دلایل) په قرآنکریم کې د هغه ژوندي شوو مړو واقعات موجود دي چې په دنیا کې الله تعالی د عبرت لپاره خلکو ته ښودلی وه، دغه واقعات قرآنکریم شپږ ځایونو کې ذکر کړي دي
۱. د سورة البقره ۷۳ ایات کې د بنی اسرائیلو مقتول په دنیا کې ژوندی شوي وه دا د(مشت نمونه ای خروار) په ډول ځکه د یو نفس ژوندي کول د ټولو نفسونو د ژوندي کولو دلیل دی، لکه د سورۀ لقمان په(۱۱) ایات کې راځي:
[مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَّاحِدَةٍ] (۳)
یعنې ندي ستاسې پیدا کول او ژوندي کول مګر د یو نفس په څېر دي
۲. د بقرې سورة په (۵۲) ایات کې د هغه (۷۰) کسانو د ژوندي کېدو ذکر دی چې موسی علیه السلام ځان سره د طور غره ته بوتلي وو.

۱. الروم / ۲۷
۲. یس / ۷۹
۳. لقمان ۲۸

Scanned by CamScanner

۳. د یوې قریې ژوندي کېدل چې کلې یې د مرګ د ویرې څخه پرېښودې وه.

۴. د البقره سورة (۱۵۹) ایات کې د یو شخص مړه کېدل چې اکثره مفسرین یې عزیر علیه السلام ګڼي سل کاله د مړینې څخه وروسته بیا ژوندي کېدل ذکر دي

۵. د البقره سورة (۱۴۰) ایات کې ذکر دي د ابراهیم علیه السلام په غوښتنه چې د الله سبحانه وتعالی څخه یې د مړي د ژوندي کېدو کیفیت غوښتی وه، ورته یې اوښوده چې هغه څلور مرغان مړه کړل او د ابراهیم علیه السلام په حضور د هغې بیا ژوندي کېدل هم ذکر شویدي

۶. د اصحاب کهف راپاسېدل وروسته د (۳۰۹) کاله څخه د قیامت د اثبات نقلي دلیل دی قرآنکریم ترې داسې یادونه کوي:

[لِيَعْلَمُوٓا أَنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا] (۱)

یعنې اصحاب کهف د دې په خاطر راپاسول شو چې خلک پوه شي چې وعده د الله تعالی حقه ده او د قیامت په راتلو کې هیڅ شک نشته دی.

اوولسم درس

معراج او اسرا

اهل السنة والجماعة عقیده لري چې اسراء او معراج د نبي کریم صلی الله علیه وسلم حق او ثابت دي

اسراء د مکې مکرمې د مسجد حرام څخه بیت المقدس پورې چې په شام کې موقعیت لري تللو ته ویل کېږي د اسراء معنی داده چې الله تعالی

۱. الکهف ۲۱

زموږ نبي کریم صلی الله علیه وسلم د شپې په یوه حصه کې په روح او بدن په وینښه د مکې مکرمې څخه مسجد اقصی پورې بوتلی دی او معراج د مسجد اقصی څخه اسمانونو پورې تللو ته ویل کېږي دا هم حق او ثابت دی، دا معجزات زموږ د نبي کریم صلی الله علیه وسلم دی راجحه دا ده چې دغه واقعه د هجرت څخه د مخه په مکه مکرمه کې شوی ځوک چې وایي اسراء او معراج په خوب کې ترسره شوي د اهل السنة د عقیدې خلاف دي ځکه دا رؤیا(لیدل) د وینښې دي نه د خوب او ګورئ د اسراء د ایت لاندې (في ظلال القرآن) د علامه سید قطب، ابن کثیر، روح المعاني وغیره... ځکه خوب خو معجزه نه وي هر څوک یې لیدلی شي اسراء په قرآنکریم ثابت ده او معراج په مشهورو احادیث ثابت دی. د اسراء منکر کافر دی او د معراج منکر کافر ندی بلکې مبتدع یعني په عقیده کې بدعتي دی.

اتلسم درس

صحابه کرام رضي الله تعالی عنهم

اهل السنة والجماعة عقیده لري چې د انبیاؤ علیهم السلام څخه وروسته غوره خلک زموږ د نبي کریم صلی الله علیه وسلم صحابه کرام رضی الله عنهم دي صحابه د صحابي جمع ده په لغت کې د ملګري په معنی دی او په اصطلاح کې هغه شخص ته وایي چې زموږ د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په لیدو یا مجلس ته جاضریدو د ایمان په حالت کې مشرف شوی وي او په دغه ایمان وفات شوي وي د کومو اصحابو په هکله چې د جنت زیری راغلي موږ هغوی ته په جنت ګواهي ورکوو بالخصوص هغه لس کسان چې په عشره مبشره یادېږي

عشره مبشره د لاندې کسانو څخه عبارت دي:

۱. ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه
۲. عمر فاروق رضی الله تعالی عنه
۳. عثمان رضی الله تعالی عنه
۴. علی رضی الله تعالی عنه
۵. زبیر رضی الله تعالی عنه
۶. طلحه رضی الله تعالی عنه
۷. سعد ابن ابی وقاص رضی الله تعالی عنه
۸. عبدالرحمن ابن عوف رضی الله تعالی عنه
۹. سعید ابن زید رضی الله تعالی عنه
۱۰. ابو عبید بن جراح رضی الله تعالی عنه رضی الله تعالی عنه

بیا اهل السنة والجماعة عقیده لري چې دوی کې اول په فضیلت کې ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه دی، یعنې په کوم ترتیب چې دوی خلافت کړی په هم هغه ترتیب د دوی فضیلت دی دغه راز اهل السنة والجماعة عقیده لري چې د صحابه کرامو څخه خطاء ګانی شوي دي چې اکثره د هغې د عفوی زېری راغلی د اصحابو تر منځ د جنګ په اړه اهل السنة والجماعة وایي چې دا اجتهادي جنګ دی څوک چې په حقه وي د هغه لپاره دوه اجره او که څوک په خطاء وي د هغه لپاره بو اجر دی لکه د علی رضی الله تعالی عنه او معاویه رضی الله عنه تر منځ شخړه، نبراس حاشیه د شرح عقاید داسې لیکي:

[یصیب بعضهم فی الاجتهاد ویخطئ بعضهم والمخطئ فی الاجتهاد غیر ماخوذ بل ماجور] (۱)

ژباړه: په اجتهاد کې ځینې د دوی حق ته رسېږي او ځینې یې خطاء

---

۱. ص ۵۴۹

کېږي په اجتهاد کې تېروتی ګناهګار نه دی بلکې د اجر مستحق دی اهل السنة والجماعة د ټولو صحابه کرامو سره مینه لري او په خیر یې یادوي، دوی سره محبت د ایمان نښه او د دوی سره کینه نفاق ګڼي.

نولسم درس

د قیامت علایم

اهل السنة والجماعة د قیامت د هغو نښو په اړه چې د هغې په هکله د نبي کریم صلی الله علیه وسلم وینا په صحیح روایاتو کې راغلی عقیده لري، لکه د دجال راوتل چې دا یو ساحر انسان دی او استدراجاً ځینې خارق العادت کار ترې صادرېږي، د یاجوج ماجوج راوتل، د مغرب له طرفه د لمر راختل، د مشرق له طرفه د اور راروانېدل، د ځمکې څخه یو حیوان (دابة الارض) راوتل او په دریو ځایونو کې د ځمکې خسف (دوبېدل) اهل السنة والجماعة عقیده لري چې عیسی علیه السلام په اسمان کې ژوندی دی د ملایکو په صفت وخت تېروي او قیامت ته نژدې به راښکته شي او دجال به دد په لاس هلاک شي عیسی علیه السلام به د دې امت د یو فرد په حیث راځي یعنې د محمدي شریعت به تابعدار وي عیسی علیه السلام بغیر د پلاره د مریم علیها السلام د بدن څخه په تکویني امر الله سبحانه وتعالی پیدا کړی د الله جل جلاله بنده او پیغمبر دی انسان دی د بني اسرائیلو پیغمبر وه کله چې راښکته شي د اسمان څخه په ځمکه به (۴۰) کاله ژوند او حکومت کوي بیا به وفات کېږي (لکه مخکې تېر شو) دا مشهور علایم وو ځینې نور علایم هم په روایاتو کې راغلي مونږ پرې عقیده لرو.

شلم درس

د اسلام سیاسي نظام

اهل السنة والجماعة دا عقیده لري چې د مسلمانانو لپاره یو امام یا خلیفه ضرور دی، داسې خلیفه چې هغه توان ولري په جاري کولو د حدودو او د ظالم څخه د مظلوم په حقوقو اخستلو لکه شرح عقاید په دې اړه داسې لیکي (لا بد للمسلمین من امام یقوموا بتنفیذ الاحکام) ژباړه- مسلمانانو لپاره داسې یو امام ضرور دی چې د احکام شرعیه په جاري کولو ولاړ وي، د پته په شریعت کې خلیفه یا امام هم ویل کېږي، د امام ټاکنه په مسلمانانو فرض کفایي ده لکه په صحیح مسلم کې د عبد الله بن عمرو رضی الله عنهما څخه مرفوعاً روایت دی.

[من مات ولیس فی عنقه بیعة مات میتة الجاهلیة]

ژباړه: که څوک مړ شو او په غاړه کې د امیر بیعت ونلري مرګ یې د جاهلیت دی، د دې امام انتخاب به د اهل حل وعقد د رایو په اکثریت انتخابېږي چې په اسلامي شریعت کې د پته بیعت وایي دغه بیعت خلیفه یا د خلیفه استازي ته د لاس ورکول په صورت کې وي.

علامه ماوردي د امام یا خلیفه د انعقاد دوه طریقې ذکر کړي:

۱. په اختیار د اهل حل وعقد.

۲. د مخکني امام په عهد او تعین (الاحکام السلطانیه ص ۲۲).

خو شاه ولي الله صاحب د امام د انتخاب د طریقو پراخوالی ذکر کوي او وایي چې څلور طریقې دي:

۱. بیعت ۲. استخلاف ۳. شوری ۴. استیلاء

په دې کې بهترینه طریقه بیعت دی.

د اسلام د لومړی خلیفه ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه هم دغه

Scanned by CamScanner

طریقه سر سره شوې وه استخلاف د مخکني خلیفه لخوا یو شخص د خلیفه په حیث نومول دي د استخلاف څخه وروسته عام بیعت ته وړاندې کول دي د دوهم خلیفه عمر فاروق رضی الله تعالی عنه خلاف په همدغه طریقه ترسره شوی، چې د شورى لخوا د امام انتصاب بیا انتخاب او بیعت ته وړاندې کول استیلاء چې یو څوک په زبردستئ سره واک ترلاسه کړي دا کار اګر که ممنوع دی خو که مستولی خلافت شرطونه ولري او حکم یې د شریعت خلاف نه وي خلافت یې صحیح او اطاعت یې ضروري دی(ازالة الخفاء، احسن الفتاوی ج ۲ ص ۱۴۳).

اهل حل وعقد هغه کسان دي چې لاندې درې صفات ولري:

۱. تقوی ۲. سیاسي پوهه ۳. شرعي علم البته د نارینوالي څخه وروسته

د خلیفه صفات په لاندې ډول دي:

۱. اسلام ۲. نارینوالی ۳. بلوغ ۴. عقل ۵. عدل ۶. حریت ۷. استعداد او د تحمل کفایت ۸. د اعضاء سلامتیا

دا صفات یې د صحت لپاره شرط دي او ځینې نور صفات یې د فضیلت دي لکه قرشیت، شجاعت، اجتهاد... داکثر اهل السنة په نظر دا ضروري نه دي ځکه حدیث کې راغلي:

[اسمعوا واطیعوا ولو عبد حبشی کان راسه زبیبة](۱)

ژباړه: خبره یې ومنئ او اطاعت یې وکړئ اګر که حبشي مری وي چې سر یې د ممیز ددانې په څېر وي، دغه خلیفه چې کله منتخب شي بیا اطاعت فرض دی ځکه قرآنکریم

۱ بخاري

Scanned by CamScanner

داسې هدایت کوي:

[أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ] (۱)

ژباړه: اطاعت د الله تعالی وکړئ او اطاعت د پیغمبر وکړئ او د امر د خاوندانو (چې حکم یې د شریعت خلاف نه وي) او بغاوت یې پر خلاف ناروا دی لکه علامه شامي لیکي:

[ثم اذا وقعت البيعة من اهل الحل والعقد مع صفة ما ذكر صار اماما يفترض طاعته] (۲)

ژباړه: کله چې د اهل حل وعقد لخوا بیعت واقع شي د هغه صفاتو په نظر کې نیولو سره بیا د غسې شخص امام ګرځېږي چې اطاعت یې فرض کېږي.

همدارنګه دده په وجود کې د دوهم خلیفه انتخاب هم ناروا دی چې د صحیح مسلم حدیث پرې صراحت کوي:

[فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يُنَازِعُهُ فَاضْرِبُوا عُنُقَ الآخَرِ]

ژباړه: که بل امام راپاسېږي چې د مخکني سره جګړه کوي د وروستني څټ اووهئ، همدا رنګه د اهل السنة نظر دادی چې امام به موجود وي غائب به نه وي او بل دا چې امام به معصوم نه ګڼل کېږي

د پورتني بحث لنډیز:

۱. د امام انتخاب د مسلمانانو حق دی

۲. امام لپاره صفات ضرورور دي

۳. د انتخاب حق په مسلمانانو کې د اهل حل وعقد دی

۴. امام به موجود وي

---

۱. النسآء/ ۵۹

۲. ج ۵ ص ۳۰۵

Scanned by CamScanner

۵. معصوميت يې ثابت نه دی
۶. په خلاف يې بغاوت حرام دی
۷. اطاعت يې ضرور دی
۸. ددوهم انتخاب ناروا دی
۹. په ګناه سره امام نه شی عزل کېدلی
۱۰. د اسلامي خليفه د سيوري لاندې سياسي نظام جوړول فرض دي او دا څکه چې د هر شرعي احکام لکه د غل څخه لاس غوڅول، زناکار ته سزا ورکول.. او داسې نور چې د خليفه څخه غير تر سره کېدای نه شي.

يوويشتم درس

اجتهاد او تقليد

اهل السنة والجماعة عقيده لري چې مجتهد پخپل اجتهاد کې کله حق ته رسېږي او کله خطاء کېږي حق ته د رسېدو په صورت کې د دوو اجرونو او د خطاء کېدو په صورت کې د يو اجر مستحق ګرځېږي دا مضمون د صحيح حديث څخه ثابت دی:

[ذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ فَلَهُ أَجْرَانِ ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ] (۱)

خو اجتهاد په فروعي مسايلو کې وجود لري هغه مسايل چې يا منصوصي نه وي او يا هم نصوص پکې متعارض معلومېږي يا د يو نص (ايات يا حديث) ګڼي معناګانې وي نو بناً په لاندې دوه ډوله مسايلو کې اجتهاد نه وي.

۱. عقيدوي

---

۱. بخاري ج۱ ص ۱۰۹۲

۲. منصوصي

اجتهاد د صحابه کرامو او تابعینو په دور کې هم موجود وه چې په لاندې واقعه کې ښه واضح کېږي.

نبي کریم صلی الله علیه وسلم یو ځل د صحابه کرامو یو ټولی د مدینې طیبې څخه د بنو قریظه کلي ته ولېږه او ورته یې وفرمایل چې هیڅ څوک به د ماز دیگر لمونځ نه کوي مگر په بنو قریظه کې، یعنې د ماز دیگر لمونځ بنو قریظه ته ورسوي، دغه سفر دوی د ماسپښین د لمانځه څخه وروسته شروع کړ د لارې یو حد ته چې ورسېدل لمونځ قضاء کېدو ته نږدې شو د صحابه کرامو ټولي په دوه برخو تقسیم شو لومړۍ برخه یې هغه وه چې د مازیگر لمونځ یې په لار کې وکړ او دوهمه برخه یې هغه وه چې لمونځ یې قضاء کړاو په بنو قریظه کې قضايي راوگرځولو دغه دواړه ډلو په حپل مینځ کې مباحثه وکړه او هغه داسې چې هر یوې ځان په حق گڼه لومړۍ ډلې استدلال کوو چې لمونځ باید قضاء نکړو اود نبي کریم علیه السلام مقصد موږ باندې تاکېد کول وه، نه د لمونځ قضاء کول د دوهمې ډلې استدلال دا وه چې نبي کریم علیه السلام امر دا وه چې بنو قریظه ته لمونځ ورسوو او موږ بنو قریظه ته لمونځ رسولی دی، یعنې موږ پر حق یو ، دوی چې کله دغه جریان نبي کریم علیه السلام ته بیان کړو یوه یې هم ملامت نه کړه ځکه په اجتهاد بنا وی (بخاري ۵۹، ۲).

دوهم دلیل یې دا حدیث دی نبي کریم صلی الله علیه وسلم معاذ رضی الله عنه یمن ته د والي یعنې د یو قاضي په صفت ولېږه بیا یې ور څخه پوښتنه وکړه چې ته به فیصله په څه کوی؟ هغه وویل چې د الله سبحانه وتعالی په کتاب نبي کریم علیه السلام ورته وفرمایل که د الله تعالی په کتاب کې د ونه مونده؟ نو هغه اویل چې په سنت د رسول الله علیه السلام کې به یې گورم بیا یې ورته ووفرمایل که په سنت کې دی بیا نه مونده؟ نو

Scanned by CamScanner

هغه ورته وویل چې په خپله رایئ به اجتهاد کوم، نو نبي کریم صلی الله علیه وسلم ډېر خوشحاله شو او داسې یې وفرمایل: ثنا ده هغه الله تعالی ته چې د الله تعالی د رسول صلی الله علیه وسلم استازي ته یې توفیق ورکړی د هغې خبرې په طرف چې هغه ته خوښه ده (ابوداؤد باب اجتهاد الرای).

د دې حدیث څخه اجتهاد او تقلید داسې ثابتېږي چې کله معاذ رضی الله عنه په قرآنکریم او سنت کې یوه مسئله پیدا نکړي نو بیا به اجتهاد کوي او خلک به د ده تقلید کوي، ځکه د قرآن او سنت څخه ځینې مسایل په صراحت معلومېږي لکه د غلا، زنا حراموالی... او داسې نور او ځینې د استنباط په ډول معلومېږي چې دا کار فقط د مجتهد دی چې بیا یې په عامو خلکو تقلید او اتباع لازم ده، اجتهاد د اسلامي شریعت د مسایلو منل شوی اصل دی چې ډېر مسایل پرې معلومېږي.

تقلید په دوه ډوله دی:

۱. محمود

۲. مذموم یا (جایز او ناجایز).

۱. جایز یا محمود تقلید د پته وایي چې کله صحیح صریح نص موجود نه وي په یو مسئله کې او د یو عالم مجتهد په قول په ښه گومان عمل وکړی شي چې دغه قول د دې مجتهد د یو صحیح قیاس په سبب د نص صحیح څخه استنباط کړی وي.

۲. ناجایز یا مذموم تقلید دې ته وایي چې د قرآن او سنت د صریح او قطعي نص په مقابل کې د بل چا وینا د ځان لپاره دلیل جوړ کړي.

علماء پر اوو (۷) طبقاتو وېشل شوي دي.

۱. مجتهدین په شرعه کې لکه څلور امامان... او داسې نور.

۲. مجتهدین په مذهب کې لکه امام ابو یوسف او محمد رحمهما الله

۳. مجتهدین په هغه مسایلو کې چې په هغه کې د امام څخه روایت نه وي راغلی لکه ابو جعفر طحاوي خصاف ابو الحسن کرخي قاضي خان

۴. هغه علماء چې تخریج د مسایلو کوي او په خپله مقلدین وي لکه امام فخر الدین رازي رحمه الله

۵. خاوندان د ترجیح، لکه ابو لحسن الکدوري، مصنف د هدایه

۶. هغه مقلدین علماء چې قدرت لري په تمیز د مسایلو د قوي او ضعیف څخه لکه مصنف د کنز او وقایه

۷. هغه مقلدین چې په پورتني امورا تو توان نه لري لکه عام مقلد علماء کرام چې د فتوی ورکولو په وخت کې د کرشوو علماؤ اقوالو ته مراجعه کوي

د فقهي مسایلو ماخذ قرآن کریم او نبوي سنت او اجماع د امت او د مجتهدینو صحیح قیاس دی.

تر دې ځایه د کتاب لومړی باب پای ته ورسېده او س په دوهم باب کې د بعضو مهمو باطلو فرقو، باطلو ادیانو او باطلو مفکورو عقاید په مختصر ډول تر څېړنې لاندې نیسو که څه هم زموږ مقصد انحصار نه دی ځکه باطل ادیان او فرقې نورې هم شته که څوک نورو معلوماتو ته لاسه کوينو په دې اړه دې لویو مصادرو ته لکه شناخت ادیان و مذاهب معاصر، الادیان والفرق، الملل والنحل... او داسې نورو ته دې مراجعه وکړي

دوهم باب

تمهید

د فرقو د عقایدو پېژندنه

د اسلام د مبارک دین له نظره فرقه بازي او ډلې ډلې کېدل ناروا عمل دی.

قرآنکریم کې الله تعالی فرمایي:

[وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا] (۱)

معنی داده د الله سبحانه وتعالی په کتاب منګولې ولږوئ او ډلې ډلې مه کېږئ.

بل ځای هم ارشاد دی:

[وَلَا تَكُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَo مِنَ الَّذِيْنَ فَرَّقُوْا دِيْنَهُمْ وَكَانُوْا شِيَعًا .كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَo] (۲)

ډلې ډلې کېدل اګر که غیر مشروع عمل دی بیا هم په دې امت کې به ډلې جوړېږي چې د هرې ډلې عقیدوي تګلاره د بلې ډلې څخه جلا ده قرآنکریم د بعضو ډلو چې پر هغه زمانه کې موجود وی عقاید ښکاره کړي او نومونه یې یاد کړي.

---

۱. آل عمران / ۱۰۳

۲. الروم / ۳۱-۳۲

Scanned by CamScanner

د هغوی څخه مشهوري ډلې یې په لاندې ډول دي:
۱. یهود
۲. نصاری
۳. مجوس
۴. صائبین
۵. مشرکین

تفسیر د علامه قرطبي لیکلي چې هر دیني پوه انسان باندې لازم دي پېژندل د ټولو باطلو فرقو لپاره د دې چې پر هغوی باندې رد لپاره ځان تیار او اماده کړي ځکه الله سبحانه وتعالی نبي کریم صلی الله علیه وسلم او د هغه اصحابه کرام ته د مخالفینو د عقیدو څخه خبر ورکړی وه، په دې امت کې ډله ډله کېدل واضح او ثابت حقیقت دی.

(قرطبي جلد ۱۳ صـ ۲۳ تحت ایت ۱۳۹) ترمذي کې حدیث شریف دعبد الله بن عمرو رضی الله عنه څخه په حسن او صحیح سند سره روایت کړي شوی چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې یهود (۷۱) او نصاری (۷۲) او زما امت به په (۷۳) فرقو وویشل شي د حدیث عبارت دا دی:

[وَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي](۱)

او بېشکه بني اسرائیل (۷۲) ډلو باندې وېشل شوي وو او زما امت به (۷۳) درې اویا ډلو باندې او وېشل شي په هغوی کې به صرف یوه ډله جنتي وي صحابه کرامو پوښتنه وکړه هغه ډله به څوک وي یا رسول الله

---

۱. رواه الترمذی

صلی الله علیه وسلم؟ نو ویې فرمایل دا هغه ډله ده چې په کوم دین زه او زما اصحاب ولاړ دي

د حدیث درجه داده: دا حدیث حسن دی ځکه شواهد یې زیات دي تر دې چې حاکم ورته علی شرط مسلم هم وایي (جلد ۱ صـ ۱۲۸) علماء په دې حدیث کې بحث کړیدی چې ایا د امت دعوت کافراو مسلمان دواړه مراد دی که صرف امت اجابت یعني مسلمان؟ زیات علماء دا غوره کوي چې دلته مراد امت اجابت دی بیا د دغو فرقو په اسبابو او اقسامو کې علماء متعدد نظرونه لري او هر عالم د خپل تحقیق له مخی د حدیث مصداق ښودلی دی عبد القادر جیلاني رحمه الله تعالی په غنیة الطالبین کې لیکلي چې د دې فرقو لس اصول دي

۱. اهل السنة ۲. خوارج
۳. شیعه ۴. معتزله
۵. مرجئه ۶. مشبه
۷. جهمیه ۸. ضراریه
۹. نجاریه

۱۰. کلابیه چې دا هره فرقه په ډېرو فرقو وېشل شوی چې مجموعه (۷۳) کېږي عبد الکریم شهرستاني الملل و النحل کې بنیادي اصول څلور ښایي.

۱. قدریه ۲. خوارج
۳. روافض ۴. صفاتیه

دا هره ډله په ډېرو ډلو وېشل شوي چې مجموعه (۷۳) کېږي ملا علی قاري حنفي رحمه الله په مرقات جلد ۱ صـ ۴۱۸ کې داسې لیکلي (اعلم ان اصول البدع کما نقل فی المواقف ثمانیة) اصول د بدعاتو لکه څرنګه چې په مواقف کې ذکر شوي دي (۸) اته دي بیا یې داسې یادوي.

المعتزله چې دا (۲۰) شل فرقې دي شيعه دا هم (۲۲) فرقې دي خوارج دا هم (۲۰) فرقې دي مرجئه (۵) فرقې دي نجاريه (۳) فرقې دي جبريه (۱) يوه فرقه ده المشبه (۱) دا هم يوه فرقه ده دا ټولې دوه اويا (۷۲) او يوه اهل السنة والجماعة چې دا درې اويا (۷۳) شوې.

سوال دا پيدا کيږي چې فرقې خو د دې څخه زياتې هم شته؟ ځواب دادی چې دلته مراد بنيادي ډلې دي په اصولي توګه (۷۳) دي بيا که هره فرقه په څانګو وېشل کيږي هغه جدا خبره ده علامه شاطبي رحمه الله فرمايي غوره داده چې د دې فرقو تعيين ونه کړل شي بلکې په علاماتو سره پېژندل کيږي د دغه فرقو څخه ځان ساتل ضروري دي او د ځان ساتلو په خاطر او حق د دفاع په خاطر يې په دغه نوټ کې ليکنه ضروري ګڼم

دا چې فرقې ولې منځ ته راغلې علماء د امت د دې لپاره متعدد اسباب او عوامل ښايي چې د ځينو خلاصه يې په لاندې توګه ذکر کيږي چې دوه ډوله سببونه شته دی يو دا خل په امت اسلامي کې او بل خارج د امت اسلامي.

داخلي عوامل يې څلور شيان کېدلی شي:

۱. جهالت

۲. هوای النفس

۳. د رواج او دودونو پيروي

۴. عدم خلافت اسلامي او خارجي عوامل يې هم درې دي

۱. يهوديت

۲. نصرانيت

۳. د يونان فلسفه او منطق

په لاندې نقشه کې اسباب التفريق (د فرقو اسباب) ښودل شوي دي البته دا اسباب په تتبع او تالاس ښودل شوي نور اسباب هم کېدای شي

Scanned by CamScanner

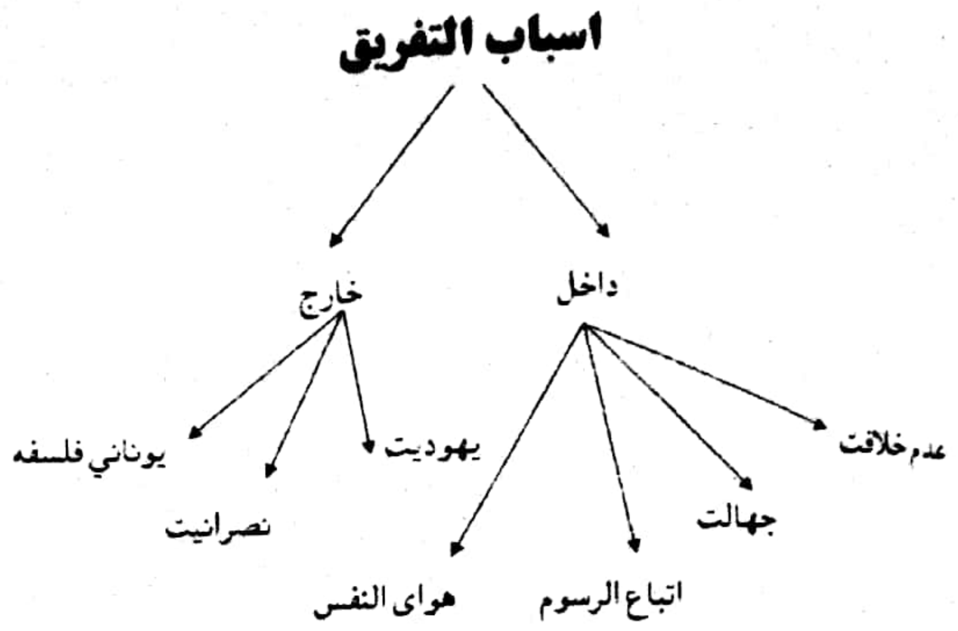

که داخلي عواملو ته ځیر شو نو پوهېږو چې د خلافت اسلامي نه موجودیت د تفرقه بازئ او اختلاف ستر عامل دی که خلیفه موجود وی نو مومنان به د يو قاید د اطاعت په وجه يو او متفق وای او دا د خلیفه د اولو او مهمو وظائفو څخه دي چې عام مومنان يې په اطاعت مکلف دي که راشده خلافت ته نظر وکړو نو د اسلامي امت د يو والي لپاره د هغوی ستر ستر خدمتونه تر سترګو کېږي چې امت يې يو ساتلي وه تر دې چې د قرآن کريم د (۷) قراتونو چې اصلاً د دې امت د سهولت لپاره راغلي وه خو چې کله د اختلاف سبب جوړېده نو په همدغه بناء درېيم راشد خلیفه سیدنا عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه نور (۲) شپږ قراتونه له منځه يوړل او په يو قراءت يې قرآن کريم وليکه چې موجوده مصحف کې موجود دی که چېرته اوس هم خلیفه موجود شي نو د اسلام په مبارک دين کې خليفه ته دېر صلاحيت حاصل دی وبه کولای شي چې موجوده ګوندونه مذهبونه شاذ و نادر مسلکونه به ختم کړي او ټول مسلمانان به په يوه طريقه لمونځ عبادت او نور اعمال تر سره کوي خو د خلافت نه

موجودیت د تفرقې ستر سبب دی چې امت کې یې فرقې رامنځ ته کړي او هیڅ یو د بل اطاعت نه کوي او هر یو ځوک په خپل مزاج روان دی.

جهالت

همدارنګه په دین نه پوهېدل هم د فرقه واریت ستر سبب دی چې زیات رسومات او رواجونه یې رامنځته کړي دي چې د هر رواج څخه مستقل مسلک جوړ شوی چې عام خلک یې تابع دي.

هوی نفس

نفس خواهشات او غوښتنې که دی سبب او عامل ته وګورو هم پوهېږو چې کوم خلک په دین پوهېږي خو عمل پرې نه کوي او د نفس خواهش پرې غالب وي هغوی هم په دین کې د ځانونو لپاره سهولتونه لټوي او په صریحو نصوصو او مسایلو کې د خپلو خواهشاتو مطابق تاویلونه کوي او نصوص په خپل طرف اړوي همدغه علت هم په امت کې په سترو سترو فرقو منتج شوي دي.

بهرني عوامل

که خارجي عوامل او اسباب وګورو هم پوهېږو چې د اسلام تر ټولو ستر دښمنان یهود او نصاری دي دوی په خپله په دې مرض مبتلا شوي چې (۷۱ او ۷۲) فرقې وو دغه مرض یې اسلامي امت ته هم را داخل کړ تر دې چې کفري تنظیمونه یې په مسلمانانو کې جوړ کړل بالخصوص په دور حاضر کې چې دغه وظیفه اوس د دوی مستشرقین پر غاړه لري که الله تعالی ته منظور وه زما مستقل کتاب چې (یهودیت بنیاد د کمیونېزم

دی) نوم کتاب کې په تفصيل وکړم او د يونان بې مفهومه فلسفه هم په تفريق د اسلامي امت کې ستر عامل دی چې معتزله، قدريه، جبريه، يې منځ ته راوړل که لږ غور وکړو د سابقه معتزله ټول عقيدوي اصطلاحات د همدغه بې مفهومه فلسفې څخه اخيستل شوي مثلاً جوهر، عرض، کلي جزي... وغيره معتزله به ويل چې عمل عرض دی او اعراض نه شي تلل کېدای ځکه وزن او تول د جواهرو کېدای شي او داسې نور دوی عقل په وحی مقدم وګڼه او فرقه يې جوړه کړه موږ دلته ټولې فرقې د څېړنې لاندې نه نيسو فقط مهمې فرقې چې حالاً وجود لري او عام اسلامي امت ته يې ضرر متوجه دی تر بحث لاندې نيسو تر څو لوستونکي بيدار وي او معلومات يې ډېر شي.

دغه فرقې ځينې کفري دي لکه کميونيزم، يهوديت، نصرانيت، صهيونيزم، هندويزم، بودايزم، قاديانيت، منکرين حديث، بعض اهل تشيع... وغيره او ځينې نور يې بې لارې فرقې چې اسلام ته ځانونه منسوب ګڼي او خطري حالت کې قرار لري ذکر کوو لکه بريلويت، منکرين فقه ومنکرين تقليد والمذهب.. وغيره د دغه فرقو په پېژندنه کې ژيات معلومات د (شناخت اديان) کتاب څخه اخستل شوي او (الملل والنحل) د علامه شهرستاني او نورو کتابونو څخه

اول فصل

لومړی درس
باطل ادیان
هندوییزم

هندوییزم: هند د ادیانو په کثرت شهرت لري پر سلګونو باطل مذهبونه په کې شته دي خو د هند مشهور مذهب همدغه هندویئزم دی چې د تاریخ پر لحاظ ډېره اوږده سابقه لري که څه هم دقیق وخت یې معلوم نه دی خود تاریخ له نظره تقریباً درې زره (۳۰۰۰) کاله مخکې چې په هندوستان آریایان قابض شوي د دغه بت پرست مسلک بنیاد هلته اېښودل شوي، د تاریخ علماء وایي چې د عیسوي میلاد څخه تخمیناً (۸) اته پېړۍ د مخه پر برهمیه یاد شو چې برهما ته یې نسبت کېده او دغه لفظ په سانسکریتي ژبه د خدای معنی ورکوي، د دې دین مشرانو عقیده لرله چې همدغه برهما اله (خدای) دی چې حواس یې د درک کولو څخه عاجز دي د دوی مهم عقاید دا دي

۱. دوی اکثریت په درې الهه (خدایانو) معتقد دي، چې پر لاندې ډول دي:

۱. براهما = چې دا د عالم پیدا کوونکی ګڼي.
۲. فشنو = دا د عالم ساتونکی او حافظ ګڼي.

Scanned by CamScanner

۳. سیفا = دا د عالم فنا کونکی ګڼي.

د دوی په عقیده د مثلث دوله الهه څخه برسیره نور واړه الهه هم شته چې د نظام د جدا جدا چارو لپاره دي

۲. د غوا تقدس او عبادت کوي

۳. د بیا راژوندي کېدو څخه انکار کوي

۴. دوی وایي چې د ښه او بدو اعمالو په ارتکاب جزا ورکول کېږي خو دا کار په دنیوي ژوند کې پوره کېږي

۵. د ارواحو په تناسخ عقیده لري، تناسخ د ښته ویل کېږي چې کله انسان ومري (مړ) شي او روح ترې جلا شي نو که د غه انسان نېک کارونه کړي وي، پر بل جسد کې د غه روح په اسوده او ارام دول اچول کېږي او دا د مخکي نېک عمل ښه بدله ده او که ناوړه او بد اعمال یې کړي وي نو بل کرت یې روح په بل جسد کې په نا ارامه او معذب دول اچول کېږي چې دا یې مجازات دی او په پایي کې د دوی روح د برهما د عنصر سره یو ځایي کېږي او د مجازات څخه خلاصېږي

هندویېزم په طبقاتي نظام بناء دی چې د غه طبقات پر لاندې توګه نوموي

۱. براهمه یا رجال الدین = دا د دوی روحاني طبقه ده چې خلک یې خدمت کوي

۲. کاستریا = دا سپاهیان دي چې براهمه ته تحائف وړاندې کوي

۳. وېشیا = دا د کسبونو خاوندان دي زراعت، تجارت، صنعت... ترسره کوي

۴. سودرا = دا طبقه د ... دري طبقو د خدمت لپاره پیدا شوي ګڼي.

هندویئزم په لاندې هېوادونو کې پیروان لري

اصلي مرکز یې هندوستان دی خو په چین، تبت، کوریا او ځیني

اسلامي هېوادونو کې د اقلیتونو پرځېر ژوند لري

دوهم درس

سیکهزم

د دې فرقې مؤسس ګورونانک (غورو) نومی شخص دی چې په ګورو (غورو) شهرت لري چې معنی یې ښوونکی دی د (۱۴۲۹ م) کال په شااو خوا د لاهور په مضافاتو کې پیدا شوی دی په شروع کې د هندو مسلک تابعدار وه کله چې د ځوانی مرحلی ته ورسېده د یو افغاني زعیم په حیث په سلطان پور کې وظیفه درلوده په متعددو علومو کې مطالعه او حصول درلوده او د ډېرو تاریخی ځایونو څخه یې هم لیدنه وکړه بیا یې داسې دعوه وکړه چې ده پروردګار لیدلی دی او د بشر د دعوت حکم یې ورته کړی دی او دغه شعار یې ورکاوه چې نه هندو نه مسلمان د (۱۵۳۹ م) شا او خوا کې په هندي پنجاب کې مړ شوی.

د نوموړي د مرګ څخه بعد (۱۰) لس تنه خلیفه ګان یو په بل پسی د دې مسلک د اشاعت لپاره تعین شوي دی چې اخرنی یې غوبند سنګه وه نوموړي (۱۶۷۵ - ۱۷۰۸ م) پورې ژوندی وه چې د خلیفه ګانو د تعین سلسله یې لغوه اعلان کړه، د دې څخه وروسته د دې مسلک رهبران د مهراجاتا په نوم یادیدل چې د دې جملې څخه مشهور مهراجاتا رانجیت سنګه وه په (۱۸۳۹ م) کې مړ شوی دی، نوموړی د برطانیې د استعمار په وخت کې د هند مربوط په ډېرو علاقو کې صلاحیت هم درلوده، د دوی عقاید په لاندې توګه دي

۱. دوی هم د یو خدای د عبادت قائل دي.

۲. د بت پرستی مخالفت کوي.

۳. دوی د پروردګار په هکله همغه د هندوانو او مسلمانانو نومونه

Scanned by CamScanner

استعمالوي لکه واه گورو، والجاب، الخالق الحق... او داسې نور.

۴. د خنزير غوښه او شراب مباح گڼي او د هندوانو د موافقت په خاطر د غوا غوښه حرامه گڼي.

د دوی د دين پينځه اصول دي چې په کورمکي ژبه کې په کاف شروع کيږي

۱. وېښته پرېښودل
۲. لاس کې بنگړی اچول
۳. نېکر اچول
۴. وړه بړومنځ ساتل (د وېښتانو د برابرولو په خاطر)
۵. وړه چاړه ځان سره ساتل
۶. دوی گورو ته د پروردگار څخه وروسته په مرتبه معتقد دي
۷. دوی وايي د هر سيکهي مذهب معلم روح بل ته انتقال مومي، دوی لاندې کتابونه لري

آوي گرنت د اددوي د ديني اشعارو مجموعه ده چې د دی مذهب پينځه اولو معلمانو تاليف کړې ده تقريباً شپږ زره (۶۰۰۰) اشعار لري بيا (۱۱۵) اشعار په کې د دوی اخر معلم غوبند سنگه ور زيات کړي په اخري پېړۍ کې نور کتابونه هم په کې وليکل شو لکه راحت نامه چې د خواصو په تعاليمو او تقليدونو مشتمله ده دريم کتاب هم لري (کرنته صاحب) په نوم په کورمکي ژبه دی، په هندوستان، پاکستان، افغانستان، سري لنکا کې گڼ تعداد پيروان لري خو مجموعه تعداد د دوی اټکل شوی دی د (۱۵) ميليونو څخه زيات نه دی ((شناخت اديان ص ۳۱۴ – ۳۲۵)).

دریم درس

بودایيزم

بودایيزم بت پرست هندي دين دی چې يو تن چې اصل نوم يې سدهارتا جوتاما وه او په بودا شهرت لري. د بودا معنی په پوه سره شوی ده او دا د شرقي اسیا په هېواد نیپال کې د عیسوی مېلاد څخه (۲) پېړۍ د مخه تېر شوي دی تاریخ لیکي نوموړی په (۱۹) کلنۍ کې واده وکړ خو په (۲۲) کلنۍ کې ښځه پرېښوده او ويي ويل چې د انساني شخړو اصلي عامل شهواني قوه ده باید زهد او ددنیا د بي رغبتۍ زندګي غوره شي وروسته يې بیا خپل مستقل مسلک جوړ کړ چې زیات تابعدار يې پیدا شو. لنډه دا چې کله بودا مړ شو نو پیروانو يې وويل چې بودا د ځمکي وظیفه سر ته ورسوله اوس اسمان ته ولاړ خو دنیا ته به بیا راځي چې امنیت او برکت به راولي او دا هم وايي چې د نور څخه پیدا شوی دی او د مخلوق څخه به حساب اخلي، د بودا په تعلیماتو کې دري خبرې د خپلو پیروانو ته پاتي دي چې دا دري واړه سر چینه د فساد يې ښودله

۱. خواهشاتو ته تسلیمېدل

۲. د اشیاء په جمع کولو کې بد نیتي

۳. د شیانو د حقایقو نه پېژندل او غبي کېدل

بودایي په دوه برخو وېشل شوي:

۱. متدین

۲. متمدن

بیا دا مذهب په دوه برخو تقسیم دی شمالي، جنوبي د شمالي مذهب پیروان وايي چې بودا خدای دی او ځینې وايي چې بودا د خدای ځوي او همدغه به بشر ته د شر او غم څخه نجات ورکوي او د بشر ټول ګناهونه به

پر غاړه اخلي او دا هم وايي چې بودا په هغه وخت کې منځ ته راغي چې کله روح القدس په مايا عذراکې (چې د بودا مور وه) حلول وکړ او وايي چې دا اله (خدای) دی، بودايان هم د طبقاتي نظام په الغا حکم کوي او د زهد په نوم په تنبلۍ راضي دي.

بودايان مهم درې کتابونه لري:

۱. مجموعه قوانين بودا

۲. مجموعه خطبه ها بودا

۳. اصول المذهب

او په لاندې هېوادونو کې پيروان لري کوريا، چين، جاپان، نيپال، تبت، منګوليا، اندنيزيا، کمبوډيا، لاوس، برما... او داسې نور (۱).

خلورم درس

معاصر يهود

د يهودو معاصرې فرقې او د دوی اهدافو د تحقق آلات د مسلمانانو د يهودي کولو او يا د اسلام څخه د منحرف کولو لپاره تر ټولو لوی کار چې کوي مستشرقين دي، نو ضروري ده چې د غه اصطلاح وڅېړو چې مفهوم يې واضح شي، مستشرق د استشراق د لفظ څخه چې د شرق څخه اخيستل شوی جوړ دی، دا د هغې غربي مفکرينو او ليکوالانو څخه عبارت دي چې د شرق علوم، تمدن، مذهب او دين د څېړنې لاندې نيسي

۱. الاديان والفرق ص ۲۲ – ۲۸

خو د دوی دغه خبرنه بیا د اسلامي افکارو معتقداتو اقتصاد او کلتور د خېرلو پورې محدوده شوه دوی د فکري استعمار وظیفه پر غاړه لري، دا حرکت خو اوږده سابقه لري چې تقریباً لس پېړۍ د مخه په اروپا کې د نصراني راهبانو په واسطه هغه وخت منځته راغی چې د اسلام د فتوحاتو لړۍ په اروپا کې په چټکۍ مخکې روانه وه او دوی پر ویره کې شو. خو د وخت پر تېرېدو سره یې شکلونه او د کار ترتیب متغیر کېږي د (۱۷۸۷ م) کال څخه راپدېخوا یې په لندن، امریکا، فرانسه کې ډېرې موسسې جوړې کړې او داد دې په خاطر چې شرقي تحقیقاتو ته وسعت ورکړي خو په اوسني دور کې دا وسعت ډېر قوي شوی چې د لاندې وسائلو څخه کار اخلي.

۱. مجلې او اخبارونه

۲. کانفرانسونه

۳. سیمینارونه

۴. تلویزیونونه

۵. پر ګڼ تعداد کې د ایف ایم (FM) رادیو ګانې

۶. د خیریه موسساتو په نوم پروژې او انجوګانی (NGO)

۷. شخصي مکاتب او پوهنتونونه ۸- د کومک په نامه ناجایزه شیان هدیه کول... وغیره

د فعالیت څرنګوالی

۱. د بیان د ازادۍ پر نوم په خلکو کې د دین او اسلامي کلتور پر

Scanned by CamScanner

خلاف زهرجن تبلیغات کوي او خلکو ته جرات ورکوي چې په تدریجي ډول اسلامي کلتور له منځه یوسي.

۲. د خلکو ازادي پر هره معنی حتی عقیدوي ازادي

۳. اسلام د نورو ادیانو سره یو عام دین معرفي کول قطعه نظر د حق او د باطل څخه

۴. د باطلو ادیانو سره د خلکو کرکه او نفرت کمول

۵. د اسلام په محاسنو لکه حجاب، اسلامي لباس... او داسې نورو عیبونه لګول

د اسلام د مبارک دین پر خلاف پر عام اسلامي امت کې شکونه پیدا کول همدا رنګه قومي، ژبني، نژادي، مذهبي اختلاف پیدا کول او د اکثریت پر مقابل کې اقلیتونه تقویه کول او بالاخره نظامي استعمار ته لاره هوارول، که څوک په دې اړه ډېر معلومات غواړي لاندې کتابونو ته دې مراجعه وکړي.

۱. شناخت ادیان و مذاهب معاصره.

۲. الاستشراق والمستشرقین د المصطفی السباعی لیکنه

۳. د اسلامي امت ستر مفکر زاهدي احمدزی کتاب ([1]).

۴. د اشوک کولن یانک چاپ شوی مرکه چې پر خپله مستشرق وه بیا مسلمان شو... او داسې نور مراجع دي

---

[1] فکري استعمار

پنځم درس

صهیونیزم

صهیون د بیت المقدس په جنوب کې یو غر دی چې یهود د دغه غر پر احترام او تقدس عقیده لري نو ځکه پر همدغه نوم ویادول شو، صهیونیزم یو یهودي تنظیم دی هدف یې د یهودو غلبه او حاکمیت دی او د دوی د حکومت پر توله دنیا بیا راګرځول دي

دا حرکت په نوي شکل پر کال (۱۸۰۲ م) کې جوړ شوی چې بیا هرتزل یهودي پر (۱۸۹۷ م) کال کې د سویس په بال ښار کې نوی حرکت پر همدغه خاطر شروع کړ چې د یهودو مشرانو د نړۍ د نیولو لپاره نوي پلانونه (د صهیونو حکما د پروتوکولونو) په نامه یوه مصوبه رامنځته کړه.

د دوی هدفونه دوه اړخونه لري:

۱. دیني ۲. سیاسي

پر یهودي لارښونو عمل او یهودو کې دیني غیرت راپارول تر څو فلسطین ته راستانه شي او خپل مسلک نافذ کړي، په سیاسي اړخ کې هدف فلسطین یهودي کول دي چې حکومت یې رسمیت پیدا کړي او بین المللي حمایت تر لاسه کړي دوی ځینې نوري وړې وړې شبکې هم لري چې د خپلو اهدافو لپاره ترې کار اخلي مهمه شبکه د یهودي صهیونیزم ماسونیت یا (Free Mason) دی چې غولونکی معنی یې ازاد معمار دی و ددوی زعم دا دی چې د سلیمان علیه السلام هیکل به جوړوي چې دا به

نړۍ کې د دوی د تسلط رمز او نښه وي دوی د خلکو د غولولو لپاره ځينې اصطلاح ګانې کاروي لکه خپلواکي، ورورولي، مساوات د خپلواکۍ تر شعار لاندې نورو اديانو سره جګړه کوي د ورورولۍ تر شعار لاندې د يهودو سره د نورو قومونو کرکه او نفرت کمول غواړي د مساوات تر عنوان لاندې اقتصادي مساوات رامنځ ته کوي لکه د خلکو مالونه ځمکې جائدادونه غصبول.. وغيره free masom يا (ماسونيت) لاندې اهداف لري:

۱. پر نړيواله سطحه د لاديني (سيکولر) حکومتونه جوړول چې د يهودو د سلطې لاندې وي تر څو د لوی يهودي نظام د تاسيس پر وخت کې له منځه وړل اسان وي

۲. د ثابته اديانو سره جګړه.

۳. د الحادي او کفري حکومتونو حمايه کول او تقويه کول

نهايي هدف يې د لويې اسرائيلي دولت جوړول او پر قدس کې د يهودو هغه منتظر باچا (يهوذا) چې د دوی پر عقيده د داؤد عليه السلام د نسل څخه دی قدرت ته رسول او تاج ورپر سر کول او په دې ترتيب د تولې نړۍ مسخر کول دي.

Free Mason يا ماسونيت د دغه اهدافو لپاره لاندې وسائل پر کار اچوي

۱. پر نړيواله سطحه د ځوانانو د بې دينه کولو لپاره د ګډا، موسيقۍ، شرابو، لهولعب، وسائل تهيه کول، د سپورتي لوبو په عنوان بې مفهومه او بې فايدې لوبې رواجول

Scanned by CamScanner

۲. د فحاشۍ او رقص فلمونه او اسباب برابرول

۳. په باطلو دروغجنو سیاسي احزابو کې عضویت ورکول چې د دې لارې د یهودو د ګټو مخنیوې ونه شي

۴. د خلکو تر مینځ نوې نوې ټولني جوړول

۵. خلکو کې د چوکۍ قدرت شوق پیدا کول چې د قدرت لیوانیان شي او خپلو کې سره دښمنۍ ته تیار شي

۶. په مخفي ډول د اسلام پوهان د نورو نظامي شبکاتو په لاس وژل

عقاید یې په لاندې ډول دي:

یهود د الله سبحانه وتعالی په هکله داسې عقیده لري

۱. دوی وایي چې الله تعالی زوي نیولی

۲. دوی وایي الله سبحانه وتعالی فقیر او موږ اغنیاء یو.

۳. دوی وایي لاس د الله سبحانه وتعالی بند دی تړل شوي یعنې (څه نه ورکوي).

۴. دوی زموږ په پیغمبر علیه السلام او قرآنکریم عقیده نه لري

۵. دوی وایي الله سبحانه وتعالی دا سمانونو او ځمکو په پیدا کولو ستومانه شوي، د الله سبحانه وتعالی په حق کې دوی داسې بې ادبي او ګستاخي کوي چې قلم یې په نقل کولو شرمېږي، د شمس الحق افغاني صاحب علوم القرآن د کتو وړ دی چې په هغې کې د یهودو د کتابونو حوالی په تفصیل سره نقل شوي

که څوک د ډېرو معلوماتو شوق لري، نو مراجعه دې ورته وکړي

شپږم درس

نصارئ

نصارئ د ا ډله د عیسی علیه السلام د راتلو څخه بعد منځته راغلي او د عیسی علیه السلام د اسمان ته د ختلو څخه بعد یې خپل انجیل تحریف کړ او پر څو برخو یې د متی، یوحنا، مرقس، لوقا، وغیره سره تقسیم کړ او د توحید څخه شرک ته واوختل، یهود او نصارئ پر خپل منځ کې هم دښمني درلوده پر همدغه وجه یهود هم پر انجیل کې د س او تحریف (لاس وهنه، ګډ وډ کول) وکړ یو تن سینټ پال یهودي پر انجیل کې د شرابو په نسبت د تحلیل او جواز زیادت داخل کړ او د خنز حلالوالي یې په کې هم ور زیات کړ، دوی د همدغه تحریف شوي او د منځه تللی ادیانو د اتباع دعوه کوي پر متعددو نومونو یادېږي لکه نصاری، اهل کتاب، ځانونو ته مسیحیان هم وایي ګواکې مسیح علیه السلام ته ځانونه منسوبوي صلیبیان، انګریزان، دا ټول د دوی متعدد القاب دي چې د هر لقب یې جدا جدا وجه ده د دوی عقاید پر لاندې ډول دي.

۱. پر تثلیث عقیده (درې خدایان، الله سبحانه وتعالی، بي بي مریم علیها السلام، مسیح علیه السلام).

۲. د ابنیت عقیده (د عیسی علیه السلام پر هکله د خدای د زوی الي عقیده لري، سبحانه وتعالی).

۳. د صلیب د تقدس او احترام عقیده لري په دې خاطر چې د دوی زعم دا دی چې عیسی علیه السلام د الله تعالی زوي دی او د خلکو د ګناهونو

Scanned by CamScanner

د کفاري پر خاطر يهودو په دار ځړولي دی، د تثليث د عقيدې وضاحت دا دی چې دوی عقيده لري چې الله سبحانه وتعالی درې حالته لري چې دوی ورته اقانيم ثلاثه وايي.

اله الاب: يعنې هغه اله (خدای) چې پلار دی چې هغه لاهوتي يعنې د خدايتوب خويونه لري هغه الله تعالی دی.

اله الابن: يعنې هغه اله چې زوي دی هغه ناسوتي يعنې بشري خصائص لري چې هغه عيسی عليه السلام دی.

روح القدس: يعنې چې د اله او بشر تر منځ ازدواجی خصائص لري او دا هغه اله (خدای) دی چې پر بي بي مريم عليها السلام کې يې حلول کړی دی.

د نصارى مشهورې معاصرې فرقې دا لاندې درې دي:

۱. **کاتوليک:** پر مسيحي او صليبي عقيده کې دا خلک اکثريت لري او د دوی پيروان د نورو ډلو پر نسبت زيات دي د دوی مرکز په روم کې او زياتره يې په عامه اروپا کې دي دوی دا سې عقيده لري چې اله الابن، اله الاب، روح القدس خدای دی، خو وايي چې اله الابن د خدائتوب پر خصوصيتونو کې د اله الاب سره برابر دی او روح القدس د دې دواړو څخه را جلا شوی دی، دوی عيسی عليه السلام ته د خدای د زوي نسبت کوي.

۲. **ارتودکس:** دوی هم په شرقي روم کې واقع دي پخواني مرکز يې د فلسطين ښار وه د دوی زياتره پيروان

په شمالي او غربي آسیا کې او شرقي اروپا کې استوګن دي او عقیده یې په لاندې ډول ده، چې اله الاب د اله الابن څخه بهتر دی او روح القدس د اله الاب څخه را جدا شوی دی.

۳. **پروتستانت**: د دوی د عقیدې زیاتره پیروان په شمالي امریکا او اروپا کې استوګن دي دوی هم د تثلیث عقیده لري ابتدا کې د مسلمانانو د توحید عقیدې ته مایل وو خو د عامې صلیبي نړۍ د فشار پر سبب پر تثلیث معتقد دي د پروتستانت کلسیا د تاریخ پوهانو پر نظر پر (۱۲ م) پېړۍ کې یو تن لوثر نصراني تاسیس او جوړه کړه، نصرانیت د نړۍ پر زیاتره هېوادونو کې پیروان لري د مثال په توګه امریکا، اروپا، افریقایي هېوادونه لکه مصر، سوډان، تانزانیا، مراکش، شرقي اسیا کې هم موجود دي[۱].

---

۱. الادیان والفرق ص ۴۶ – ۴۸ [illegible] ادیان ص ۵۲۲ – ۵۸۰

دوهم فصل

باطلې مفکورې

اووم درس

• کميونېزم

کميونېزم: کميونېزم دين نه بلکې يوه باطله مفکوره ده، مونږ په دې وړوکي کتاب کې د کميونېزم فلسفه په هر اړخيز ډول د څېړنې لاندې نه نيسو چې بحث پرې اوږد نه شي فقط ضروري خبرې د لوستونکو او زده کونکو مخې ته ږدو تر څو بې خبره پاتې نه شي د علامه شهرستاني مشهور کتاب (الملل والنحل) د کميونېزم بنياد د (۱۴) پېړۍ د مخه په فارس (ايران) کې ښودلی خو دغه ګونګ په معاصرو اوقاتو او وروستنۍ پېړۍ کې د کارل مارکس يهودي چې د المان بزدله او تنبل او سپېڅونکی وه له خوا او بيا د بل مشهور يهودي لينن له خوا په شرقي نړۍ کې ترقي وکړه او د دوی د عقيدوي تګلارې لپاره يې زيات تعداد وګړي ووژل او نور يې د دغه باطلې مفکورې پر قبلولو مجبور کړل

کميونېزم په لاندې هېوادونو کې پيروان درلودل (روسيه، چين، المان، افغانستان، پاکستان، عراق، ايران، مصر، ليبيا، وغيره...) دوی

Scanned by CamScanner

لاندې عقاید لري

۱. پر الله سبحانه وتعالی عقیده نه لري

۲. دوی طبیعي ماده د ژوند اساس ګڼي او وایي دا ماده نه خالق لري او نه متصرف.

۳. دوی د ټولو مغیباتو لکه ملایک، جنت، دوزخ، حشر او نشر، حساب کتاب، جزا، پیریان وغیره څخه انکار کوي

کمیونېزم پر درې اصولو ولاړ دی.

۱. الحاد

۲. مادیت

۳. اشتراکیت

۱. **الحاد**: د دین څخه خلک منحرف کول او بې دیني خوښتل.

۲. **مادیت**: هر څه لپاره ماده اصل ګڼل چې خالق ونلري او ماده اصل د هر شي وي او وایي حالت یې د یو څخه بل ته اوړي خو ماده همېش وه او همېش به وي همدغه اصل ته ماتریالستي فلسفه وایي او د خپلې عقیدې مخالفو ته ایډیالسټ یا روحاني حالت خوښونکی وایي.

۳. **اشتراکیت**: دوی د فردي مالکیت پر منځه وړلو باور لري او وایي چې د انساني ژوند د شخړو او لانجو ستر عامل او د طبقاتي ژوند یوازېنې لامل فردي مالکیت دی باید فرد د هیڅ شي واکدار نه وي او هر څه د خلکو تر منځ مشترک وي بالخصوص درې شیان ښځه، مال، ځمکه باید مشترک وي، کمونیستان د تاریخ او زمانې پر جبر قائل دي دوی وایي دا د تاریخ جبر دی چې بېرته به انسانان د کمون لولي حالت ته

راګرځي (د بورژوازي څخه وروسته) هلته چې د انسانانو تر منځ هر څه مشترک او فردي مالکیت نه وه او انسان ځنګلي ژوند درلوده.

د کمونیستي انقلاب د نړیوال پروګرام په سر کې دوه ستر هېوادونه چین او پخوانی شوروي اتحاد وه.

اتم درس

نشنلېزم

نشنلېزم د قومیت مفکوره په اروپا کې د لومړۍ ځل لپاره د (۱۹) پېړۍ په اوږدو کې را منځته شوه او عربي هېوادونو ته را نقل شوه چې بیا د استعمارګرانو پر واسطه نورو اسلامي هېوادونو لکه پاکستان، افغانستان، ایران وغیره ته را انتقال شوه د دوی عقاید پر لاندې ډول دي:

۱. دوی قومیت او قومي تعصب پر دیني ورورولۍ مقدم ګڼي.

۲. دوی وایي چې د قومیت د خوړیدو لپاره تر ټولو قوي عوامل ژبه، نسل، نژاد، ځمکه ګډ دودونه او قومي عنعنات دي.

۳. دوی شعار لري چې خدای، وطن، ملت خو دا د اسلام له منځه وړلو لپاره یوه خداع (دوکه) او مکر دی چې عوام خلک غولوي تر څو وطني او قومي ورورولي په اسلامي ورورولۍ مخکې کړي.

۴. دوی دین د سیاست څخه جدا ګڼي.

۵. دوی د مسایلو حل قومي، عنعنات او ګډې جرګې ګڼي.

۶. دوی د وضعي قوانینو په جوړولو باور لري.

Scanned by CamScanner

۷. دوی موسیقي جایز گڼي.

۸. دوی په ډیموکراسۍ عقیده لري.

ډیموکراسي لفظ دوی داسې تعریف کړی چې د خلکو واکمني، (ډیمو = Demo / کراسي = Cracy) دوه جدا جدا الفاظو څخه مرکب امتزاجی لفظ دی دا لفظ مجمل دی او خطرناک هم دی، د خلکو - د کومو خلکو؟ څه شکل او څه ترتیب واکمني؟ او پر کومه طریقه واکمني؟ او د څه لپاره واکمني؟ د خلکو غوښتنې او خواهشات خو پر ډېرو ډولونو دي خلکو کې خو عالم او جاهل، مطیع او فاسق، مومن او کافر، ښځه او نر، بالغ او نا بالغ... ټول داخل دي دوی کوم خلک ښايي؟ او دغه یوناني کلمه دوی ولی د خپلې مذهبي ژبې عربي او یا قومي ژبې پښتو پر ځای غوره کړې ده؟ دا خو اجنبي (پردی) فرهنګ دی د دقیق غور او تلاش څخه وروسته معلومېږي چې ډیموکراسي په څلور اصلو ولاړه ده:

۱. اکثریت مطلقه

۲. تقنین

۳. ازادي

۴. سیکولرستي یعنې دین او سیاست جدا ګڼل چې هر یو اصل یې د اسلام خلاف دی مختصر یې په لاندې ډول شرح کوو.

اکثریت مطلق اکثریت د قرآن کریم په ډېرو ایاتونو کې غندل شوی الله تعالی فرمايي (وان تطع اکثر من فی الارض یضلوک عن سبیل الله) ژباړه: که د خلکو د اکثریت پیروي دې وکړه نو د خدای تعالی د لارې څخه به دې بې لارې کړي

تقنین: قانون جوړونه یا حلالول او حرامول د الله تعالی حق دی، خو په ډیموکراسۍ کې عام ولس د خپلو استازو په واسطه د قانون جوړونه صحیح گڼي چې دا شرک فی الحکم التشریعی دی - الله تعالی فرمایي- (ام لهم شرکاء شرعوا لهم من الدین ما لم یاذن بها الله) ژباړه - ایا دوی لپاره برخه داران دي چې دوی ته دین او (قانون) جوړوي هغه چې الله تعالی اجازه نه ده ورکړې.

ازادي: ازادي په څلور برخو ده

۱. ملکیت ازادي چې هر څوک هر قسم مال د هرې لارې گټلی شي او په دې سره کپیټلیزم رامنځته کېږي

۲. د ښځو ازادي چې د حجاب او ستر مسئله په کې مطرح نه ده.

۳. د بیان ازادي چې اسلام هم د هر قسم بیان اجازه نه ده ورکړې

۴. د ادیانو ازادي چې اسلام بل دین ته د تللو اجازه نه ورکوي او کفر یې گڼي، خو ډیموکراسي اجازه ورکوي

سیکولیریزم: دین د سیاست څخه جدا گڼل چې دا هم د اسلام سره په تصادم او ټکر کې دی نو نیشنلزم کاملاً اسلام پر خلاف صلیبی حرکت دی چې ځانونه ترې ساتل د ایمان د تحقق لپاره شرط دي

نهم درس

سوسیالیزم

سوسیالیزم: په شروع کې سوسیالیزم فقط د فیوډالیزم او سرمایه

دارانه نظام پر ضد رامنځته شوې وه او دعوه یې فقط د خلکو ترمنځ شتمنۍ پر مساوي توګه وېشل وو خو وروسته مارکس د مستقل نظام پر شکل بدل کړچې عقاید اخلاق کلتور فرهنګ او ټول په کې داخل شو، نو وېلای شو چې کمیونېزم او سوسیالیزم د یو فکر دوه مرحلی دي.
فیوډالیزم یا سرمایه دارانه نظام بشر ته د هر قسم اقتصادي ګټو او د متعددو لارو څخه مال حاصلول صحیح ګڼي او فردیې د بې مهاره او بې خبر خوشې کړی دی تر څو د مالونو تراکم ازاد وي د کمیونېزم سوسیالیستي اړخ فرد د ملکیت څخه محروم ګڼي او فیوډالیزم یې ازاد ګڼي یو طرف ته افراط او بل طرف ته تفریط دی، خو د اسلام مبارک دین بشر ته د فردي مالکیت اجازه په محدوده او شرعي اندازه ورکړې ده چې اسلام د مبارک دین اقتصادي اړخ پر عدل او انصاف ولاړ دی چې فردي مالکیت او اجتماعي ملکیت دواړو لپاره اصول لري د سوسیالیزم په کیفیت کې د کمیونېزم او نشنلیزم نظرونه جدا دي او هر یو دغه اصطلاح په جدا جدا بڼه وړاندې کوي.

Scanned by CamScanner

دریم فصل

باطلې فرقې

نهم درس

قادیانیت

قادیانیت قادیان د هندستان د پنجاب یوه سیمه ده. دغه ډله د برطانوي استعمار پر وخت کې د یو تن مرزا غلام احمد قادیاني له خوا په (۱۹ م) پېړۍ کې منځته راغله غلام احمد د غلام مرتضی زوي د عطاء محمد لمسي چې په (۱۸۴۰ م) کې زېږېدلی وه او پر دغه کورنۍ کې د انګريزانو او د سکهانو سره پر دوستۍ او کومک کې شهرت لري، قادیاني په (۱۹۰۸ م) کې د یوې مباهلې پر اثر په طاعون مرض په کنارا ب کې هلاک شو نوموړي په (۱۹۰۱ م) کې د بشپړ نبوت (پیغمبرۍ) دعوه وکړه، قادیانیان لاندې عقاید لري.

۱. دوی د غلام احمد پر پیغمبرۍ عقیده لري.

۲. د ختم نبوت څخه انکار کوي.

۳. دوی پر داسې یو اله (خدای) عقیده لري چې د بشر پر صفاتو متصف کېږي لکه خوب، خوراک، سهوه، جماع وغيره.

۴. دوی یو خپل کتاب لري چې قرآن سره یې برابر ګڼي په نامه د (کتاب

المبین) چې پر کفریاتو مشتمل دی.

۵. دوی د قادیان سیمه د حرمینو شریفینو څخه غوره ګڼي.

۶. دوی د قادیان کلنی کانفرانس فرض ګڼي.

۷. دوی د برطانوي حکومت پیروي د خپل دین نیمایي ګڼي.

۸. دوی جهاد لغوه ګڼي، دوی ته احمدیه، مرزائه هم وایي چې هره ډله یې د نوم یوې برخې ته منسوبېږي، د دوی مراکز خو ډېر زیات دي خو مهم یې لاندې دي لکه پاکستان، هندوستان، امریکا، افریقا... او داسې نور.

لسم درس

پرویزیه یا احمدیه

پرویزیه یا احمدیه: دوی ځان ته قرآنیه (اهل قرآن) ډله هم وایي که څه هم د انکار حدیث حرکت په دوهمه هجري (۲ هـ) پېړی کې د ځینې فرقو لخوا رامنځته شوی وه، خو د (۱۳ هـ) پېړی په شروع د (۱۹۰۲ م) کې د یو تن علام نبي چې په عبد الله چکړالوی شهرت لري لخوا په پخواني هند کې د برطانوي استعمار په وخت کې د مستقل مسلک په شکل رامنځته شوه، بیا ددغې فرقې په تقویه کې یو تن احمد پرویز ډېر زیار اوویست، نو ځکه په پرویزیه هم شهرت لري د دې فرقې په خپرولو کې ډېرو نورو کسانو لکه سید احمد. خان، چراغ علی، احمد دین تستري، اسلم راجپورې کار کړی دی.

د دوی عقاید په لاندې ډول دي

۱. دوی وايي چې قرآن کافي دی او د نبی کريم عليه السلام د احاديث څخه انکار کوي

۲. دوی د نبي کريم عليه السلام د معجزاتو او د اولياء الله د کراماتو څخه انکار کوي

۳. د قبر د عذاب او ثواب سوال او ځواب څخه انکار کوي

۴. د شفاعت د نبي کريم عليه السلام څخه هم انکار کوي

۵. دوی وايي چې انسان د عمر پوخوالي ته ورسېږي بيا اصولي هدايت ته ضرورت نه لري

۶. دوی پر جنت او دوزخ عقيده نه لري او دواړه تمثيلي صورتونه بولي او ځينې نور يې وايي چې پر دنيا کې ارام ژوند جنت او مشقتي ژوند دوزخ دی

۷. د کميونستانو په څېر پر اشتراکي نظام قابل دي چې فردي ملکيت ردوي

۸. دوی قرآنکريم کې د خپل خواهش مطابق تحريفي معناګانی بيانوي

دوی هم څلور ډلې دي:

۱. اهل ذکر

۲. امت مسلمه

۳. طلوع اسلام

۴. تحريک تعمير انسانيت، دغه ډله په هند او پاکستان کې زيات پيروان لري (شناخت اديان ص).

یوولسم درس

شیعه ګان

تشیع په لغت کې یو بل سره د کومک او همکارۍ په معنی سره راځي، خو په اصطلاحي لحاظ هغه فرقه ده چې د علي رضی الله تعالی عنه او اهل بیتو د محبت دعوه کونکي او د اهل السنة څخه جدا ګڼل کېږي اهل تشیع خو ډېرې زیاتې فرقې دي خود مشهورا و معاصرو فرقو پر اړه به یې دلته مختصر یاداشت وکړو.

امامیه یا اثنا عشره

همدغه په معاصر وخت کې د شیعه ګانو لویه ډله ده په اوسني ایران کې د یو دولت پر شکل وجود لري د پخوا څخه د روافضو پر نوم شهرت لري دا لومړنۍ ډله ده چې د یهودو بالخصوص عبد الله بن سبا یهودي پرلاس د عثمان رضی الله تعالی عنه د شهادت څخه وروسته د علي رضی الله تعالی عنه په خلافت کې رامنځته شوه، د دوی پر ضد د خوارجو ډله هم پر همدغه وخت کې پیدا شو ه، دوی ته امامیه، اثنا عشریه، جعفریه هم وایي، امامیه ورته ځکه وایي چې امامان فقط (۱۲) تنه ګڼي چې لاندې به یې ذکر راشي او امامت منصوصي ګڼي، دا چې امامان فقط (۱۲) تنه ګڼي نو ځکه ورته اثنا عشریه وایي او جعفر صادق ته ځانونه منسوبوي نو ځکه ورته جعفریه هم ویل کېږي

دغه امامان د دوی په لاندې ډول ښایي:

۱. علي رضی الله تعالی عنه

Scanned by CamScanner

۲. حسن بن علي رضی الله تعالی عنه
۳. حسین بن علي رضی الله تعالی عنه
۴. علي بن حسین (زین العابدین)
۵. محمد بن علي الباقر
۶. جعفر بن محمد الصادق
۷. موسی بن جعفر الکاظم
۸. علي بن موسی الرضاء
۹. محمد بن علي الجواد
۱۰. علي بن محمد الهادي
۱۱. حسن بن علي العسکري
۱۲. محمد بن حسن المهدي (رحمهم الله تعالی)

که څه هم دا د اسلامي امت خصوصاً د اهل السنة د جملې څخه سپېڅلی خلک دي، خو شیعه گان ورته ځانونه په دوراغو منسوبوي

او همدغه محمد بن حسن دوی امام غائب او منتظر گڼي. دوی عقیده لري چې امام غائب ژوندی دی او پټ دی او بعضې غالي (سرکشه) روافض وايي چې پوره قرآن کریم د امام غائب سره دی او علي رضی الله تعالی عنه خلیفه بلافصل گڼي، نو په همدې بنا د درې (۳) راشده خلیفه گانو ابوبکر، عمر فاروق او عثمان رضی الله تعالی عنهم د خلافت څخه انکار کوي او ټول صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم پر بیعت د همدې درې خلفاء ملامت بولي، دوی امام د پیغمبر په څېر معصوم گڼي او امامت د نبوت پر شان گڼي د امامیه عقاید نوم کتاب (ض ۲۷) کې لیکلي

ونعتقد ان الامام کالنبی یجب ان یکون معصوماً من جمیع الرذائل والفواحش ما ظهر منها وما بطن من سن الطفولیة الی الموت عمداً و سهواً کما یجب ان یکون معصوماً من السهو والخطاء والنسیان (ص ۶۷ عقاید امامیه) ترجمه – موږ عقیده لرو چې امام معصوم دی د پیغمبر په شان واجب دي چې معصوم به وي د ټولو غلطیو او فواحشو ښکاره او پټو څخه د ماشومتوب څخه تر مرګه پورې قصداً او سهواً (هر قسم ګناه څخه) داسې به معصوم وي لکه څرنګه چې معصوم دی د سهوی خطاء او هیریدو څخه د دې عقیدې بطلان واضح او ښکاره دی.

د پورتني عبارت څخه د دوی عقاید په لاندې ډول څرګندېږي

۱. امامت منصوصي ګڼل

۲. امام معصوم ګڼل

۳. امام د پیغمبر په شان ګڼل

۴. امام غائب ژوندی منل

۵. امام بلا فصل علي رضی الله تعالی عنه منل

۶. **رجعت:** همدا راز په رجعت عقیده لري معنی دا چې ځینې مړه شوي اشخاص دوباره (دوهمه پلا) دنیا ته راځي نو دوه ډوله خلکو ته رجعت ثابت مني ډېر نېکان او ډېر شریران (بدان).

۷. **تقیه:** یعني خبره پټول او دروغ ویل حتی ځینې وخت یې واجب ګڼي او تقي د جواز نسبت جعفر صادق ته کوي چې (من لا تقیة له لا دین له) یعني څوک چې تقیه نه کوي هغه دین نه لري، چې دا د دوی په جعفر صادق باندې افترا ده.

۸ **متعه نکاح:** متعه نکاح د دوی د عقیدې بل اصل دی (د پیسو په مقابل کې د لنډ وخت لپاره د یوې ښځې څخه استفاده کول).

اسماعلیه

د شیعه ګانو بله غالي (سرکښه) ډله اسماعلیه ده چې ځانونه اسمعیل بن جعفر صادق ته منسوبوي او دده پر امامت کلکه عقیده لري، دوی په تعلیمیه، باطنیه، سبعیه، هم مسمی (نومول) دي دا ډله هم په عراق کې منځته راغله

تعلیمیه دا ورته ځکه وایي چې دوی وایي چې تعلیم فقط د امام معصوم څخه کېدای شي نه د بل چا څخه، نو د اجتهاد څخه انکار کوي

باطنیه: دا ورته ځکه وایي چې دوی عقیده لري چې عام خلک ظاهري او امام باطني علم لري

سبعیه: دا ورته ځکه وایي چې دوی د نظام تاثیر په (۷) اوو سیاراتو پورې ګڼي او یا پر (۷) اوو دورونو عقیده لري، د اسماعلیه فرقې نورې ورې ډلې هم شته، خو معاصر شاخ یې اغاخانیه ده، د دې فرقې مؤسس حسن علي شاه دی چې (۷) زامن یې درلودل چې دده د مړینې وروسته یې د دغه فرقې مشري کوله دا فرقه په (۱۹ م) پېړۍ کې په دریمه لسیزه کې په ایران کې ښکاره شوه، د انګریزانو سره یې اړه قائمه کړه او مشر ته یې د اغاخان لقب ورکړ.

د دوی عقاید په لاندې ډول دي

۱. دوی د اغاخان پر تقدس عقيده لري

۲. د خپلو مالونو پينځمه (۱/۵) برخه اغاخان ته ورکوي

۳. دوی عقيده لري چې اغاخان هر څه کوي د الله تعالى له طرفه دي

په دوی کې نورې فرقې هم شته لکه نصيريه، چې ځانونه د محمد بن نصير پيروان ګڼي او عقايد يې په لاندې ډول دي

۱. د علي رضى الله تعالى عنه په الوهيت (خدايتوب) عقيده لري او وايي چې علي رضى الله تعالى عنه په وريځو کې ژوندی دی برېښنا يې خندا ده او رعد (تالنده) ده اواز دی.

۲. په دوی کې ځينې بيا عقيده لري چې علي رضى الله تعالى عنه په سپوږمۍ يا لمر کې حلول کړی دی.

۳. د بعث بعد الموت (بيا را ژوندي کېدو) څخه انکار کوي،

۴. په تناسخ د ارواحو عقيده لري

۵. دوی د شهادت کلمه درې حرفه يادوي (ع، م، س) ع، علي، م، محمد صلى الله تعالى عليه وسلم، س، سلمان.

۶. پينځه لمونځونه پينځه نومونه يادول ګڼي علي، حسن، حسين، محسن، فاطمه و همدا نومونه د اودس او جنابت د لرې کولو لپاره کافي ګڼي.

۷. جهاد فقط په دښمنانو لعنت ګڼي.

دوی سرچينه د اثنا عشريه څخه ده.

د شيعه ګانو دلې په هند، سوريه، ايران، عراق، لبنان، پاکستان.. او

Scanned by CamScanner

داسې نوروکې هم موجود دي. (۱)

دولسم درس

بریلویان

بریلویان: د اډلـه د هندوستان د بریـال پـه علاقـه کـې د برطـانوي استعمار په دور کې د احمدرضاخان د تقي علي خان د ځوي له خوا پـه (۱۳۴۰ هـ ق - ۱۹۲۲ م) پـه شا او خوا کې منځتـه راغلـه، نوموړی د مـرزا غلام احمد قادیاني د مشر ورور مرزا غلام قادر بیـګ شاګرد وه، دوی ځانونه اهل السنة والجماعة او حتی حنفی مذهبه ګڼي خو لوی فساد یې د اهل السنة والجماعة د عقیدې څخه انحراف دی، چې عقاید یې په لاندې ډول دي.

۱. نبي کریم علیه السلام په هر ځای او هر وخت کې حاضر او ناظر ګڼي.

۲. دوی وایي نبي کریم علیه السلام علم غیب عطاءی لري.

۳. دوی نبي کریم علیه السلام (مختار کل) یعنې د دنیا او اخرت د ټولو چارو واکدار ګڼي.

۴. اولیاء الله که مړه هم وي د عالم تصرف کونکی یې ګڼي.

۵. دوی عقیده لري چې نبي کریم علیه السلام ذاتاً نور دی او شکل یې د بشر دی یا جامه یې د بشریت ده.

---

۱. الادیان والفرق ص ۸۵. شناخت ادیان ص

۶. دوی د ټولو مخلوقاتو د ذات ماده او عنصر پیغمبري نور ګڼي.

۷. اولیاؤ ته غائبانه اواز کول او رامدد کول دوی جایز بلکې د ثواب کار ګڼي.

۸. د بزرګانو قبرونه د مرض او د صحت ذمه وار ګڼي.

۹. دوی د نېکانو پر قبرونو د عرس په نامه جشن جوړوي او د خپل مسلک اهم جزء یې ګڼي

۱۰. دوی د یو پیر څخه بیعت داسې ګڼي چې پیر به معصوم ګڼل کېږي او پر ګناه به یې سکوت کېږي.

۱۱. په ذکر کې رقص (ګډا)، قضاء عمري، قوالي، پر هدیرو د چرسیانو بی لمانځه خلکو راټولېدل د دوی د مسلک مهم اجزا دي، په اشعارو خوبونو او کمزورو رسالو استدلال کوي او که څوک پر دغه ذکر شوو مسایلو کې د دوی مخالف وي هغوی ته غلط نسبتونه کوي ورته بی لارې او وهابي وایي دا فرقه په هند، پاکستان د افغانستان په ځینې منطقو کې، برطانیه، ترکیه کې وجود لري خو پر پاکستان او ترکیه کې زیات پیروان لري د دوی کتابونه، الفجر الصادق، الیواقیت والجواهر، المدارج السنیة د کتو وړ دي.

دیارلسم درس

جماعة المسلمین

دا هم په او سني پاکستان کې تقریباً (۴) لسیزی د مخه په روانی پېړی

(۱۹۶۵ م) کې د یو تن مسعود احمد له خوا منځته راغله

نوموړي داسې عقاید لري:

۱. ټول مسلمانان چې د امیر سره یې بیعت نه دی کړی ګمراه دي.

۲. مذاهب اربعه په باطلو فرقو کې شماري.

۳. د مسلم او مسلمان د لفظ تر منځ مصنوعي فرق کوي.

۴. خپل مشر شرعي امیر ګڼي.

۵. دوی ټول مسلمانان غلط او په فرقو کې داخل ګڼي.

دوی ته ورته د پاکستان د کراچۍ په ښار کې یوه بله ډله هم موجود ده چې کپټن ډاکټر عثماني یې مشري کوي د دوی سره په عقیده کې سره ورته دي البته دوی د عذاب قبر، شفاعت او په زیاتو مشهورو احادیثو ثابت اموراتو څخه انکار کولو کې ترې جدا دي

لړلیک

سریزه / الف
لومړی باب
اسلامي عقیده
لومړی درس / ۱
عقاید / ۱
د عقاید د علم موضوع / ۲
د عقاید د علم غرض / ۲
دوهم درس / ۲
د علم اسباب / ۳
وحی په دوه ډوله ده / ۳

Scanned by CamScanner

دریم درس / ۲
ایمان / ۲
د ایمان زیادت او نقصان / ۱۲
څلورم درس / ۱۳
د ایمان او اسلام ترمنځ فرق / ۱۳
پنځم درس / ۱۵
د ایمان اضداد / ۱۵
شپږم درس / ۱۷
د الله تعالی په موجودیت دلایل / ۱۷
اووم درس / ۲۱
د منکرینو د اعتراضاتو ځوابونه / ۲۱
د طبیعیت تعریف / ۲۳
اتم درس / ۲۹
عرش او فوقیت / ۲۹
نهم درس / ۳۱
د الله سبحانه و تعالی توحید / ۳۱
قلبي / ۳۷
لساني / ۳۷
عملي / ۳۷
حکم تکویني / ۴۴
حکم تشریعي / ۴۴
د اله صفات / ۴۲
اطلاع بالغیب / ۴۷

Scanned by CamScanner

ایمان بالغیب / ۴۸
لسم درس / ۵۰
د قبرونو زیارت / ۵۰
دم او تعویذ / ۵۳
استعاذه / ۵۵
توحید / ۵۵
تاویل / ۵۸
تمثیل / ۵۸
تشبه / ۵۸
تکییف / ۵۸
تعطیل / ۵۸
د خدای لفظ / ۵۸
صفات د الله تعالی په دوه ډوله دی ثبوتي او سلبي / ۶۰
ثبوتي / ۶۰
سلبي / ۶۰
ذاتي / ۶۰
فعلي / ۶۰
صفات / ۶۰
یوولسم درس / ۶۲
په ملایکو ایمان / ۶۲
دولسم درس / ۶۴
ایمان بالکتاب / ۶۴
قرآن کریم / ۶۸

Scanned by CamScanner

دیارلسم درس / ۶۸

ایمان پر پیغمبرانو علیهم السلام / ۶۸

اوولسم درس / ۷۵

د عادت خلاف امورات / ۷۵

معجزه / ۷۵

کرامت / ۷۶

استدارج / ۷۸

معونت / ۷۸

امور خارقه للعادة / ۷۹

څوارلسم درس / ۷۹

ایمان په قضا او قدر / ۷۹

وصفي لیکنه / ۸۱

حکمي لیکنه / ۸۱

جبریه / ۸۲

پینځلسم درس / ۸۳

د آخرت په ورځ ایمان / ۸۳

شپاړسم درس / ۸۸

د بیا ژوندي کېدو ثبوت په قرآني دلایلو / ۸۸

اوولسم درس / ۹۲

معراج او اسرا / ۹۲

اتلسم درس / ۹۳

صحابه کرام رضي الله تعالی عنهم / ۹۳

نولسم درس / ۹۵

Scanned by CamScanner

د قیامت علایم / ۹۵
شلم درس / ۹۶
د اسلام سیاسي نظام / ۹۶
یووېشتم درس / ۹۹
اجتهاد او تقلید / ۹۹
دوهم باب
تمهید
د فرقو د عقایدو پېژندنه / ۱۰۳
اسباب التفریق / ۱۰۷
جهالت / ۱۰۸
هوی نفس / ۱۰۸
بهرني عوامل / ۱۰۸
اول فصل
لومړی درس
باطل ادیان / ۱۱۰
هندویېزم / ۱۱۰
دوهم درس / ۱۱۲
سیکهزم / ۱۱۲
درېیم درس / ۱۱۴
بودایېزم / ۱۱۴
څلورم درس / ۱۱۵
معاصر یهود / ۱۱۵
د فعالیت ځرنګوالي / ۱۱۶

Scanned by CamScanner

پينځم درس / ۱۱۸
صهيونېزم / ۱۱۸
شپږم درس / ۱۲۱
نصارى / ۱۲۱
اله الاب / ۱۲۲
اله الابن / ۱۲۲
روح القدس / ۱۲۲
کاتوليک / ۱۲۲
ارتودکس / ۱۲۲
پروتستانت / ۱۲۳
دوهم فصل
باطلې مفکورې
اووم درس / ۱۲۴
کميونېزم / ۱۲۴
الحاد / ۱۲۵
ماديت / ۱۲۵
اشتراکيت / ۱۲۵
اتم درس / ۱۲۶
نشنلېزم / ۱۲۶
اکثريت / ۱۲۷
تقنين / ۱۲۸
ازادي / ۱۲۸
سيکوليريزم / ۱۲۸

Scanned by CamScanner

نهم درس / ۱۲۸
سوسیالیزم / ۱۲۸
دریم فصل
باطلې فرقې
نهم درس / ۱۳۰
قادیانیت / ۱۳۰
لسم درس / ۱۳۱
پرویزیه یا احمدیه / ۱۳۱
یوولسم درس / ۱۳۳
شیعه گان / ۱۳۳
امامیه یا اثناعشره / ۱۳۳
اسماعلیه / ۱۳۶
دولسم درس / ۱۳۸
بریلویان / ۱۳۸
دیارلسم درس / ۱۳۹
جماعة المسلمین / ۱۳۹
ماخذونه / ۱۴۱

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

ماخذونه

- قرآنکريم
- بخاري
- مسلم
- ترمذی
- مشکوة
- ابن کثير
- تفسير کبير
- تفسير بيضاوي
- تفسير قرطبي
- روح المعانی
- فی ظلاالقران
- شرح عقائد
- حاشيه نبراس
- شرح عقيدة الطحاويه
- شرح فقه اکبر
- ابو المنتهی
- فتاوی شاميه
- البحر الرائق
- الاحکام السلطانيه
- الملل والنحل
- شناخت اديان ومذاهب معاصر
- الاديان والفرق
- آکام المرجان
- ادله کامله
- د اسلامي تعليمي مرکز د عقايدو منتخب کتاب التعريفات
- الوجود الحق
- ازالة الخفاء
- احسن الفتاوی
- مرقات شرح مشکوة
- الاستشراق والمستشرقون
- فکری استعمار
- اسلامي نهضت
- د اشوک کولين يانک مرکه
- اليواقيت والجواهر
- المدارج السنيه
- ماته مسائل
- مالابدمنه
- الآثار المرفوعه

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner

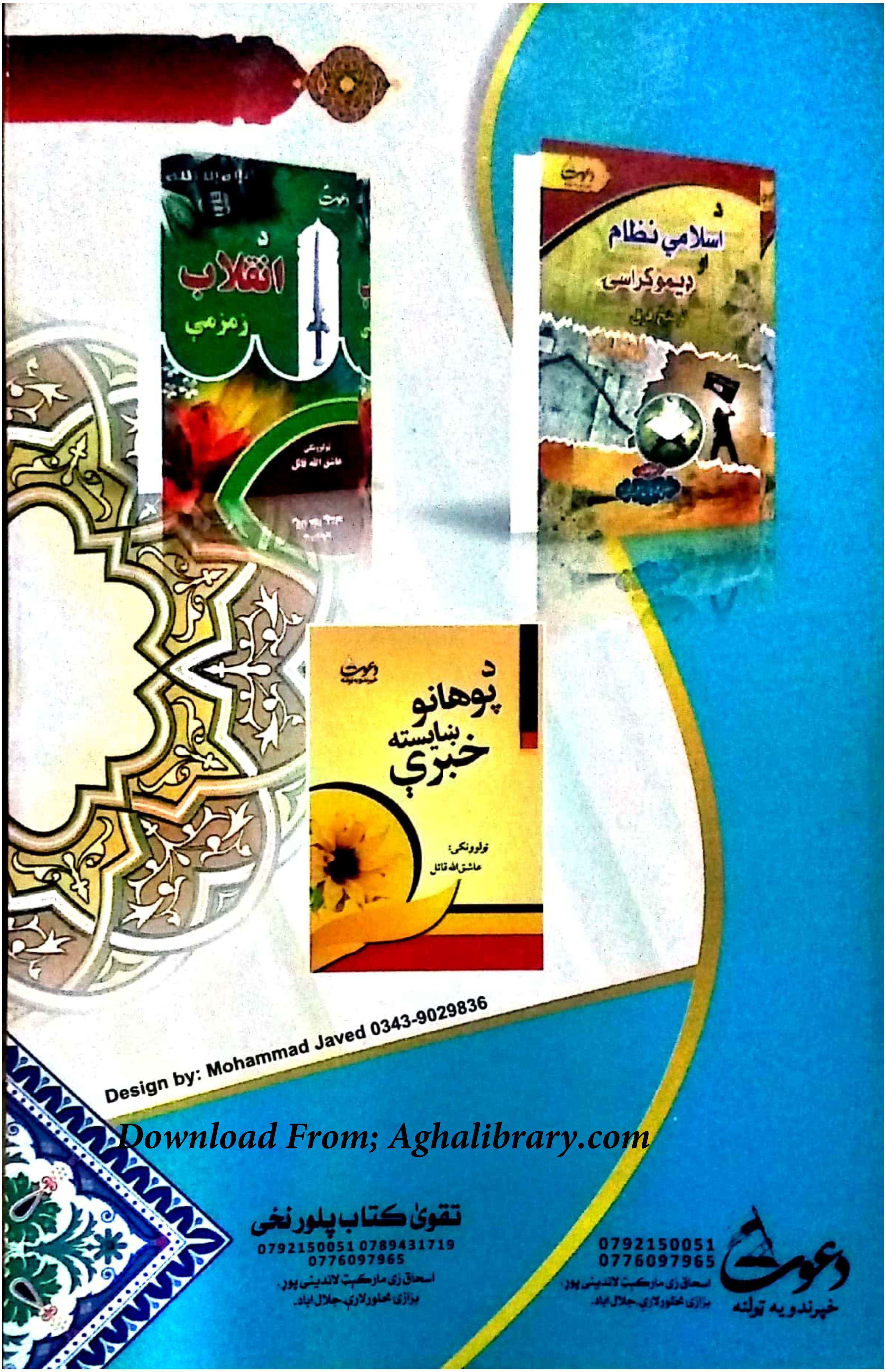

Download From; Aghalibrary.com

Scanned by CamScanner